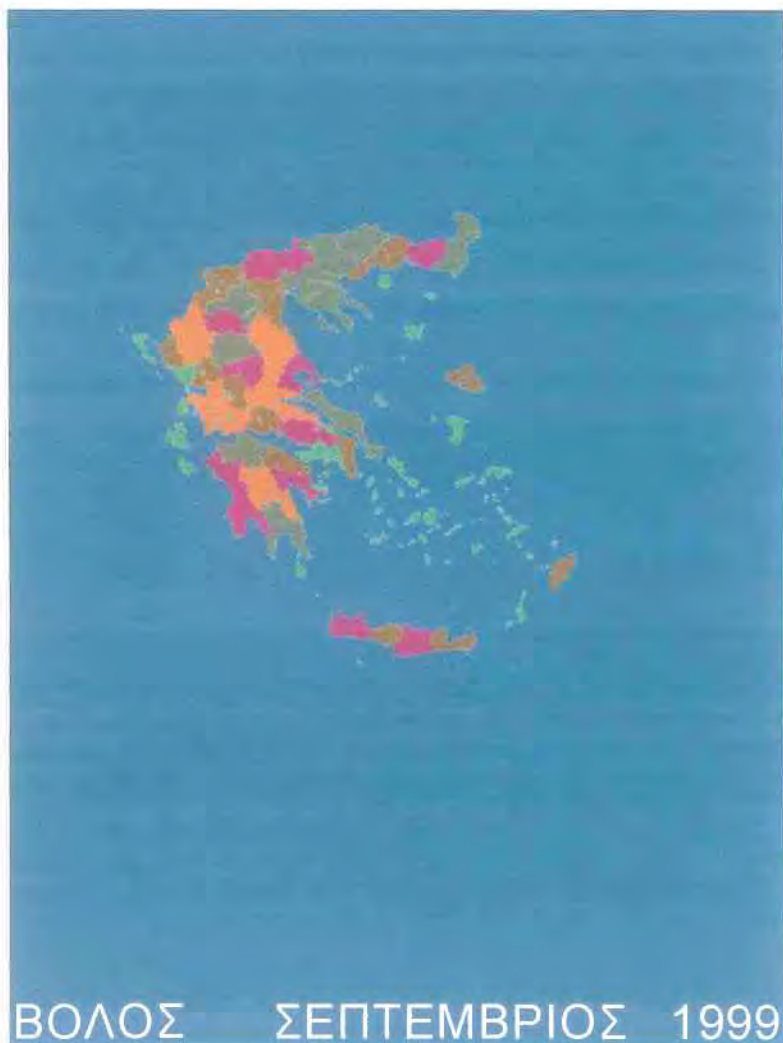

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΚΠΟΝΗΣΗ
ΠΑΠΑΝΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ
ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	4
<i>1.1. ΓΕΝΙΚΑ</i>	<i>4</i>
<i>Επενδύσεις με στόχο την εκμετάλλευση πρώτων υλών</i>	<i>7</i>
<i>Επενδύσεις υποκατάστασης των εισαγωγών.....</i>	<i>8</i>
<i>Επενδύσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό</i>	<i>10</i>
<i>Μέγεθος της αγοράς και μέγεθος της επιχείρησης</i>	<i>11</i>
<i>Συγκέντρωση της αγοράς.....</i>	<i>13</i>
<i>1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....</i>	<i>16</i>
<i>Ξένες Άμεσες Επενδύσεις των ΗΠΑ.....</i>	<i>18</i>
<i>Ξένες Άμεσες Επενδύσεις της Ιαπωνίας.....</i>	<i>22</i>
<i>Ξ.ΑΕ ανάμεσα σε χώρες της Ε.Ε.....</i>	<i>24</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΑΕ.....	29
<i>2.1. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ.....</i>	<i>29</i>
<i>Δημιουργία απασχόλησης.....</i>	<i>29</i>
<i>Επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών</i>	<i>31</i>
<i>ΞΑΕ και μεταφορά τεχνολογίας.....</i>	<i>33</i>
<i>ΞΑΕ και ενδο-επιχειρησιακό εμπόριο</i>	<i>35</i>
<i>2.2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ</i>	<i>36</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	38
<i>Η περίοδος 1954 - 1979 - Κλαδική κατανομή.....</i>	<i>38</i>
<i>Η περίοδος 1980 - 1996.....</i>	<i>42</i>
<i>ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</i>	<i>45</i>
<i>Επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών</i>	<i>46</i>

	2
<i>Επιπτώσεις στην τεχνολογική υποδομή</i>	48
<i>Επιπτώσεις στην απασχόληση και στην παραγωγικότητα της εργασίας</i>	50
<i>Επιπτώσεις στη δομή της αγοράς</i>	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	53
<i>Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1262/82 (ΦΕΚ70)</i>	53
<i>Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1892/90</i>	60
<i>Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 2601/98</i>	66
<i>ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ</i>	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	76
<i>Εισαγωγή</i>	76
<i>ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ</i>	77
<i>Η περίοδος 1988 - 1990</i>	84
<i>Η περίοδος 1991 - 1998</i>	92
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	99
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	109

Εισαγωγή

Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις αποτελούν χαρακτηριστικό φαινόμενο της κατάστασης που επικρατεί στη σημερινή οικονομία. Είναι το φυσικό επακόλουθο της παγκοσμιοποίησης που πραγματοποιείται πιο έντονα τις τελευταίες δύο δεκαετίες, και έχει πολύ σημαντικές επιπτώσεις στις χώρες που εμπλέκονται στη διαδικασία αυτή. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δώσει μια ικανοποιητική εικόνα της κατάστασης που επικρατεί τόσο παγκοσμίως, όσο και στην Ελλάδα, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στη χωρική κατανομή των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στο εσωτερικό της Ελλάδας.

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνονται κάποιοι γενικοί ορισμοί καθώς και ένας διαχωρισμός των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων. Παράλληλα γίνεται και μια ιστορική αναδρομή δείχνοντας τις τάσεις που επικράτησαν παγκοσμίως.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις που έχει αυτό το είδος επενδύσεων, τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα προέλευσης.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Ελλάδα, και για τις επιπτώσεις αυτών στη χώρα. Γίνεται μια πιο εκτενής αναφορά στο διάστημα 1954 - 1979 για το οποίο υπάρχουν αρκετά διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την κλαδική κατανομή των επενδύσεων αυτών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα από το 1982 και στο οποίο υπάγονται οι επενδύσεις αυτές.

Το πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται με τη χωρική κατανομή των επενδύσεων στο εσωτερικό της Ελλάδας, σε επίπεδο Νομού, και στο έκτο κεφάλαιο υπάρχουν τα συμπεράσματα της εργασίας και ορισμένες προτάσεις σχετικά με την περιφερειακή πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1. ΓΕΝΙΚΑ

Θα μπορούσε να ειπωθεί πως το κυριότερο οικονομικό φαινόμενο της μεταπολεμικής περιόδου, είναι η εξάπλωση της πολυεθνικής επιχείρησης (ΠΕ). Ιδιαίτερα η δεκαετία του '60 χαρακτηρίζεται από μαζική έξοδο κεφαλαίου από τις αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες, ιδιαίτερα τις ΗΠΑ προς άλλες χώρες του κόσμου, κυρίως της Ευρώπης. Το μεγαλύτερο μέρος των αποταμιεύσεων αυτών χρησιμοποιείται όχι για την αγορά χρηματιστηριακών τίτλων αλλά για επένδυση σε πραγματικό κεφάλαιο στις διάφορες χώρες. Η επένδυση αυτή λέγεται και Ξένη Άμεση Επένδυση (ΞΑΕ), και γίνεται κατά κύριο λόγο από επιχειρήσεις που έχουν την βάση τους στη χώρα προέλευσης του κεφαλαίου. Έτσι με τον τρόπο αυτό μεταφέρεται ένα μέρος της παραγωγικής δραστηριότητας της επιχείρησης στο εξωτερικό, ώστε σε τελική ανάλυση η ΞΑΕ παίρνει τη μορφή μιας επιχείρησης που είναι προέκταση της αρχικής επιχείρησης και είναι γνώστη ως *θυγατρική επιχείρηση*. Ταυτόχρονα η αρχική επιχείρηση που επενδύει σε θυγατρικές είναι η *μητρική*, και εδρεύει στη *χώρα προέλευσης*, ενώ η θυγατρική εδρεύει στη *χώρα αποδέκτη*, ή *φιλοξενούσα χώρα*.

Μ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται η Πολυεθνική Επιχείρηση. Ωστόσο έχουν χρησιμοποιηθεί διάφοροι ορισμοί για την ΠΕ βάσει κριτηρίων που είναι οικονομικά, οργανωτικά και διοικητικά (management).

Βάσει των οικονομικών κριτηρίων ο βαθμός πολυεθνικότητας μιας επιχείρησης προσδιορίζεται σε σχέση με το ποσοστό των συνολικών πωλήσεων, ή των κερδών που προέρχονται από τις δραστηριότητες της ΠΕ σε τρίτες χώρες. Αυτό το είδος του ορισμού είναι το πιο διαδεδομένο και το πιο δημοφιλές ανάμεσα σε συγγραφείς και κυβερνήσεις. Συνήθως απαιτείται είτε ένας ελάχιστος αριθμός μονάδων σε τρίτες χώρες, ή ότι οι δραστηριότητες στις χώρες αυτές αποτελούν ένα ελάχιστο ποσοστό (20% - 25%) της συνολικής δραστηριότητας της ΠΕ.

Σύμφωνα με τα οργανωτικά κριτήρια μια επιχείρηση χαρακτηρίζεται ως πολυεθνική ανάλογα με το βαθμό της οργανωτικής ένταξης των θυγατρικών μονάδων στη στρατηγική του πολυεθνικού συγκροτήματος στο σύνολό του. Για παράδειγμα η ικανότητα της ΠΕ να συμπεριφέρεται ως σύνολο κάτω από αντίξοες συνθήκες.

Τέλος, σύμφωνα με τα διοικητικά κριτήρια (management) μια επιχείρηση είναι πραγματικά πολυεθνική όταν συμπεριφέρεται «γεωκεντρικά» και «διεθνικά» και όχι εθνικιστικά.

Στην παρούσα εργασία οι όροι «Πολυεθνικές Επιχειρήσεις» και «Ξένες Άμεσες Επενδύσεις» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, αν και όχι όλες οι άμεσες επενδύσεις πραγματοποιούνται από πολυεθνικές. Το ποσοστό όμως παραμένει υψηλό επιτρέποντας την παραπάνω παραδοχή.

Οι ξένες επενδύσεις μπορεί να είναι δημόσιες ή ιδιωτικές, οι οποίες με τη σειρά τους διακρίνονται σε Άμεσες και Επενδύσεις Portfolio. Οι παραπάνω τύποι επενδύσεων αντιπροσωπεύουν ροή κεφαλαίου από μια χώρα σε άλλη. Ωστόσο οι Άμεσες επενδύσεις έχουν λάβει εξαιρετική σημασία στο διάστημα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αν και πολλοί μελετητές αναφέρουν πως και πριν τον Πόλεμο υπήρχαν ΞΑΕ και μάλιστα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απλώς δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά στοιχεία για το διάστημα αυτό.

Ο λόγος για τον οποίο οι ΞΑΕ έχουν αποκτήσει τόσο μεγάλη σημασία είναι ότι εκτός από την μετακίνηση κεφαλαίου, συνήθως περιλαμβάνει και μεταφορά τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, νέων διοικητικών δυνατοτήτων κ.α.. Πρόκειται δηλαδή για ένα «πακέτο» χαρακτηριστικών τα οποία λείπουν από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (ΛΑΧ). Οι ΠΕ, όπως και οι ΞΑΕ χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Τις «οριζόντιες» και τις «κάθετες».

Η πρώτη περίπτωση είναι όταν η θυγατρική μιας πολυεθνικής σε μια χώρα παράγει το ίδιο προϊόν στη χώρα που τη φιλοξενεί. Η δεύτερη περίπτωση είναι όταν η θυγατρική παράγει κάποιο ενδιάμεσο προϊόν στη φιλοξενούσα χώρα. Γεγονός που απαιτεί πολύ καλό συντονισμό μεταξύ των διαφόρων σταδίων της παραγωγής, και κατά συνέπεια πολύ ακριβό management ώστε να μπορεί να επιτευχθεί ο παραπάνω συντονισμός. Οι Άμεσες Επενδύσεις υπόκεινται και στην παρακάτω διάκριση, όπου ταυτόχρονα αναφέρονται και οι προσδιοριστικοί παράγοντες για κάθε είδος επένδυσης. Υπάρχουν οι εξής τρεις κατηγορίες : οι επενδύσεις που στόχο έχουν την εκμετάλλευση πρώτων υλών, οι επενδύσεις που στόχο έχουν την υποκατάσταση των εισαγωγών, και οι επενδύσεις που έχουν σαν στόχο τις εξαγωγές.

Επενδύσεις με στόχο την εκμετάλλευση πρώτων υλών

Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες κατέχουν σημαντικές πρώτες ύλες που είναι απαραίτητες για την οικονομική ανάπτυξη, και η προσφορά τους είναι ανεπαρκής στην παγκόσμια αγορά. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις λόγω των πλεονεκτημάτων που απολαμβάνουν συγκριτικά με τις ντόπιες επιχειρήσεις (κεφάλαια, τεχνογνωσία, τεχνολογία κλπ.) μπορούν να εκμεταλλευτούν τους πόρους αυτούς τόσο για την εθνική όσο και για τη διεθνή αγορά. (Παπανδρέου Β. : «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες», 1981). Η εγκατάσταση πολυεθνικών στις πηγές πρώτων υλών εξασφαλίζει τον έλεγχο και τον ρυθμό εκμετάλλευσης τους σύμφωνα με τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων τους σε παγκόσμια κλίμακα.

Οι κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση των πολυεθνικών για επένδυση σε μια συγκεκριμένη χώρα είναι η ύπαρξη και η αφθονία πρώτων υλών, η πολιτική της κυβέρνησης της χώρας αυτής απέναντι στο ξένο κεφάλαιο και οι προοπτικές για τις αγορές εξαγωγών.

Η άποψη που επικρατεί στη διεθνή οικονομική βιβλιογραφία είναι ότι οι πολυεθνικές στην παραπάνω περίπτωση δημιουργούν μικρές διασυνδέσεις με την τοπική οικονομία. Η επένδυση δηλαδή δεν προκαλεί πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα μέσω των διασυνδέσεών της με την τοπική οικονομία.

Επενδύσεις υποκατάστασης των εισαγωγών

Αυτός είναι ο κύριος τύπος επένδυσης για διείσδυση σε μια τοπική αγορά όπου υπάρχουν υψηλοί προστατευτικοί δασμοί ή και άλλα εμπόδια εισόδου στην αγορά. Αυτό συμβαίνει με τις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες όπου προκειμένου να προωθήσουν την εκβιομηχάνισή τους ακολουθούν μια πολιτική προστατευτισμού της τοπικής αγοράς επιβάλλοντας υψηλούς δασμούς στις εισαγωγές των τελικών καταναλωτικών αγαθών. Ταυτόχρονα προσφέρουν ειδικές απαλλαγές και κίνητρα ώστε να προσελκύσουν τις πολυεθνικές να ιδρύσουν θυγατρικές εταιρείες στο έδαφός τους.

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες για τις επενδύσεις τέτοιου είδους είναι το μέγεθος της τοπικής αγοράς και οι προοπτικές για την ανάπτυξή της. Έτσι οι περισσότερες από αυτές γίνονται στις αναπτυσσόμενες χώρες με τις μεγαλύτερες αγορές και με τις πιο αναπτυγμένες διαδικασίες. Σαν κριτήριο για το μέγεθος της αγοράς εκλαμβάνεται το κατά κεφαλήν εισόδημα ή ο πληθυσμός. Το αν μια επιχείρηση θα εξυπηρετήσει τη ζήτηση για τα προϊόντα της μέσω εξαγωγών ή μέσω τοπικής παραγωγής εξαρτάται από το συγκριτικό κόστος. Αυτό επηρεάζεται από το ύψος των δασμών, την τιμή του συναλλάγματος, το κόστος μεταφοράς, και το κόστος παραγωγής τοπικά σε σύγκριση με το κόστος παραγωγής στην έδρα της πολυεθνικής ή ακόμη και σε μια τρίτη χώρα.

Το κίνητρο για την πολυεθνική είναι να διατηρήσει κάποιο ποσοστό της τοπικής αγοράς, ή ακόμη και να «προκαταλάβει» την τοπική αγορά από δυνητικούς ανταγωνιστές. Αποτελεί επομένως έναν τρόπο αμυντικής επένδυσης όπου η επιχείρηση επιθυμεί να μειώσει τον κίνδυνο να χάσει κάποιο ποσοστό της τοπικής αγοράς που εξυπηρετεί. (F. Knickerbocker : «Oligopolistic reaction and multinational enterprise», 1973)

Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για να εξηγήσουν τις «οριζόντιες επενδύσεις» που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ωστόσο, η κλασική θεωρία είναι η θεωρία του κύκλου του προϊόντος (product cycle hypothesis). Σύμφωνα με αυτή η ζωή ενός προϊόντος στην αγορά διακρίνεται σε τρία στάδια. Στο στάδιο που το προϊόν είναι νέο, στο στάδιο της ωριμότητας και τελικά στο στάδιο της τυποποίησης του προϊόντος. Η θεωρία του κύκλου του προϊόντος συνδέει τα τρία στάδια αυτά με τις αποφάσεις της πολυεθνικής επιχείρησης σχετικά με τη γεωγραφική τοποθέτηση των παραγωγικών της δραστηριοτήτων.

Η ανάπτυξη νέων προϊόντων συνδέεται άμεσα με τις συνθήκες της αγοράς που επικρατούν στη χώρα της μητρικής εταιρείας, δηλαδή προϊόντα που απαιτούν μεθόδους παραγωγής έντασης κεφαλαίου και προορίζονται για να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες των υψηλών κοινωνικών στρωμάτων. Κατά το πρώτο στάδιο είναι απαραίτητη η άμεση επικοινωνία με τους καταναλωτές για τις πιθανές αλλαγές και προσαρμογές του προϊόντος. Στο δεύτερο στάδιο όταν πια ο σχεδιασμός και ο τρόπος παραγωγής σταθεροποιούνται, ο παράγοντας του κόστους παραγωγής αποκτά ιδιαίτερη σημασία αφού τώρα είναι δυνατόν να εμφανιστούν δυνητικοί ανταγωνιστές στην αγορά. Στο τελευταίο στάδιο της τυποποίησης του προϊόντος, όπου ο ανταγωνισμός φυσιολογικά έχει τώρα οξυνθεί, και η αγορά έχει επεκταθεί, το κόστος παραγωγής αποτελεί τον πλέον καθοριστικό παράγοντα για την επιχείρηση. Η πολυεθνική σ' αυτό το στάδιο μεταφέρει την παραγωγή ή τη συναρμολόγηση του προϊόντος (οριζόντια ή κάθετη επένδυση αντίστοιχα) στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου η αγορά έχει ήδη διευρυνθεί μέσω των εξαγωγών.

Επενδύσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό

Αυτό το είδος επενδύσεων είναι σχετικά καινούριο, αφού εμφανίστηκε προς το τέλος της δεκαετίας του '60. Οι παραγωγικές δραστηριότητες αυτού του είδους χρησιμοποιούν μεθόδους παραγωγής έντασης εργασίας και σχετικά ανεϊδίκευτο εργατικό δυναμικό. Η πιο συνηθισμένη πρακτική για τις πολυεθνικές ήταν να εγκαθιστούν θυγατρικές τους στις αναπτυσσόμενες χώρες με κύριο σκοπό τη συναρμολόγηση των διαφόρων ημιτελικών προϊόντων που εισήγαγαν από τη χώρα της μητρικής εταιρείας ή και από τρίτες χώρες, και να εξάγουν τα τελικά προϊόντα στις αγορές από όπου προέρχονταν.

Οι επιχειρήσεις αυτές στο σύνολό τους, είναι έντασης κεφαλαίου ή και έντασης τεχνολογίας, αλλά τα μέρη της παραγωγικής διαδικασίας ή του προϊόντος που απαιτούν μεθόδους παραγωγής έντασης εργασίας μη εξειδικευμένης εγκαθίστανται στις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να επωφεληθούν από το φθηνό εργατικό δυναμικό. Γεγονός που δείχνει πως ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες μπορεί να είναι χώρες υποδοχής επενδύσεων από πολυεθνικές που συμβάλλουν στην παραγωγή σύγχρονων προϊόντων, όπου όμως η γνώση εμπεριέχεται κυρίως στον τεχνολογικό εξοπλισμό παρά στο εργατικό δυναμικό.

Αν και η ύπαρξη φθηνής εργασίας είναι ένας απαραίτητος παράγοντας για τέτοιου είδους επενδύσεις δεν αρκεί μόνο αυτό για να εξηγήσει το γιατί τέτοιες εργασίες είναι συγκεντρωμένες σε λίγες μόνο χώρες. Υπάρχουν και άλλοι παράγοντες εξ ίσου σημαντικοί, όπως η πολιτική σταθερότητα της φιλοξενούσας χώρας και ο βαθμός «πειθαρχίας» των εργαζομένων. Οι χώρες που προσελκύουν το μεγαλύτερο μέρος αυτών των επενδύσεων χαρακτηρίζονται από καταπιεστική εργατική νομοθεσία, καθώς και από ένα αποδυναμωμένο και αυστηρά ελεγχόμενο συνδικαλιστικό κίνημα.

Μέγεθος της αγοράς και μέγεθος της επιχείρησης

Το μέγεθος μιας οικονομίας παίζει καθοριστικό ρόλο για το είδος των διασυνδέσεων που θα αναπτυχθούν με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Οι μεγάλες οικονομίες (είτε με βάση τον πληθυσμό ή το κατά κεφαλήν εισόδημα) διαθέτουν μεγαλύτερες δυνατότητες επιλογής μεταξύ διαφόρων στρατηγικών και μεγαλύτερη ευχέρεια διαμόρφωσης της πολιτικής τακτικής τους σύμφωνα με τους αναπτυξιακούς τους στόχους, σε σύγκριση με τις μικρότερες οικονομίες. Οι οικονομίες αυτές τείνουν να ακολουθούν μια αναπτυξιακή διαδικασία που δίνει περισσότερη βαρύτητα στις επενδύσεις υποκατάστασης των εισαγωγών. Αντίθετα, οι μικρότερες οικονομίες έχουν περισσότερο ισχυρούς λόγους να ακολουθήσουν μια πολιτική «ανοικτών συνόρων», μια πολιτική δηλαδή με σχετικά μεγάλες εισαγωγές και εξαγωγές. Πρόσθετα, οι χώρες με μικρή εσωτερική αγορά βρίσκονται σε πιο αδύναμη διαπραγματευτική θέση απέναντι στις πολυεθνικές, γιατί εξαιτίας του μικρού μεγέθους τους έχουν σχετικά μεγαλύτερες δυσκολίες να εξασφαλίσουν εναλλακτικές δυνατότητες χρηματοδότησης και πρόσβασης στις αγορές του εξωτερικού. (R. Vernon «Multinational Enterprises in Developing Countries», 1975).

Το μέγεθος μιας εθνικής οικονομίας περιορίζει επίσης το μέγεθος και τον αριθμό των επιχειρήσεων που λειτουργούν σ' αυτή. Σε μεγάλες οικονομίες υπάρχει χώρος για περισσότερες επιχειρήσεις ενός δεδομένου μεγέθους, ενώ σε μικρές οικονομίες οι μεγάλες επιχειρήσεις μπορούν να υπάρξουν μόνο με μεγάλη συγκέντρωση της παραγωγής. (Petrochilos G. : «Foreign Direct Investment and the Development Process», 1989)

Είναι κοινώς αποδεκτό πως το μέγεθος της θυγατρικής επιχείρησης που εγκαθίσταται από μια πολυεθνική σε μια χώρα, εξαρτάται και από το είδος, αλλά και από τους στόχους της επένδυσης. Στην περίπτωση των επενδύσεων που έχουν στόχο την εκμετάλλευση των πρώτων υλών, το μέγεθος της επιχείρησης είναι συνήθως μεγαλύτερο από το μέσο μέγεθος του συνόλου της βιομηχανίας. Επειδή οι επενδύσεις αυτές είναι σχεδόν πάντα κάθετα ενσωματωμένες στα πλαίσια της πολυεθνικής επιχείρησης, το μέγεθος της θυγατρικής προσδιορίζεται από το μέγεθος των συνολικών δραστηριοτήτων της μητρικής εταιρείας σε παγκόσμια κλίμακα. (Παπανδρέου Β. : «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες», 1981).

Στις περιπτώσεις των επενδύσεων που στόχο έχουν την εξυπηρέτηση της αγοράς της χώρας υποδοχής, το μέγεθος της επιχείρησης καθορίζεται όχι τόσο από

τεχνολογικούς παράγοντες ή από το συνολικό μέγεθος της πολυεθνικής, όσο από το μέγεθος και τη δομή της αγοράς της χώρας υποδοχής. Ένας άλλος παράγοντας είναι η δυνατότητα των πολυεθνικών να κατανέμουν τα στάδια της παραγωγής μεταξύ διαφόρων χωρών. Αυτό φυσικά σημαίνει πως ο ρυθμός παραγωγής του τελικού προϊόντος επηρεάζεται άμεσα από τον αργότερο ρυθμό παραγωγής που θα ισχύει για κάποιο από τα ενδιάμεσα προϊόντα. (Grimwade: «International Trade», 1989).

Οπωσδήποτε το μέγεθος μιας επιχείρησης είναι ένας προσδιοριστικός παράγοντας της δύναμης που απολαμβάνει η επιχείρηση στην αγορά. Στην περίπτωση όμως των ξένων επιχειρήσεων δεν είναι το μέγεθος της θυγατρικής, αλλά το συνολικό μέγεθος του πολυεθνικού συγκροτήματος που προσδιορίζει τις δυνατότητες και τους πόρους στους οποίους έχει πρόσβαση η θυγατρική επιχείρηση, και άρα και τη δύναμη που μπορεί να ασκήσει στην αγορά της χώρας υποδοχής.

Συγκέντρωση της αγοράς

Η δομή μιας αγοράς, ο βαθμός δηλαδή ανταγωνιστικής ή ολιγοπωλιακής διάρθρωσής της προσδιορίζεται από το βαθμό συγκέντρωσης της παραγωγής, το βαθμό διαφοροποίησης των προϊόντων και τις συνθήκες εισόδου νέων δυνητικών ανταγωνιστών στην αγορά.

Ο βαθμός συγκέντρωσης καθορίζεται από τον αριθμό και την κατανομή του μεγέθους των επιχειρήσεων που λειτουργούν σε μια αγορά. Στην περίπτωση της ολιγοπωλιακής ή μονοπωλιακής διάρθρωσης της αγοράς οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν τις τιμές των προϊόντων τους σε επίπεδα που τους εξασφαλίζουν κέρδη μεγαλύτερα από αυτά που θα αποκόμιζαν σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού. Αν και δεν έχουν γίνει αρκετές εμπειρικές μελέτες σχετικά με το βαθμό συγκέντρωσης της παραγωγής στις διάφορες χώρες, θεωρείται ότι οι αγορές στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι λιγότερο ανταγωνιστικές απ' ότι στις αναπτυγμένες. Κι αυτό γιατί το μικρότερο μέγεθος της αγοράς στις αναπτυσσόμενες χώρες μπορεί να στηρίξει πολύ λιγότερες μονάδες παραγωγής με άριστο μέγεθος, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις προϊόντων που οι οικονομίες κλίμακας παραγωγής παίζουν σημαντικό ρόλο. Γενικά μπορεί να ειπωθεί πως οι αγορές που χαρακτηρίζονται από ψηλό βαθμό συγκέντρωσης στις αναπτυγμένες οικονομίες, θα χαρακτηρίζονται από ακόμη υψηλότερο βαθμό συγκέντρωσης στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Ο βαθμός διαφοροποίησης των προϊόντων επηρεάζει επίσης το βαθμό συγκέντρωσης της αγοράς. Η διαφοροποίηση των προϊόντων είναι δυνατή όταν ένα προϊόν έχει ιδιότητες που του επιτρέπουν να θεωρείται από τους αγοραστές ως μοναδικό ή διαφορετικό από άλλα προϊόντα με τα ίδια φυσικά χαρακτηριστικά.

Τα εμπόδια εισόδου σε μια αγορά που αντιμετωπίζουν οι δυνητικοί ανταγωνιστές είναι ένα άλλο στοιχείο που επηρεάζει τη δομή της αγοράς. Στις αναπτυσσόμενες χώρες τα εμπόδια εισόδου είναι κατά κανόνα μεγαλύτερα σε σύγκριση με τα εμπόδια εισόδου στις αγορές των αναπτυγμένων χωρών. Όσο πιο μικρό το μέγεθος της αγοράς τόσο πιο απαγορευτικός γίνεται ο παράγοντας «οικονομίες κλίμακας παραγωγής» για τους δυνητικούς ανταγωνιστές. Αυτό γιατί μια νέα επιχείρηση θα πρέπει να αποκτήσει τον έλεγχο ενός σημαντικού ποσοστού της αγοράς ώστε να εξασφαλίσει το μέγεθος εκείνο της παραγωγής που είναι απαραίτητο για την αποδοτική της λειτουργία. Η αντίδραση των επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν στην

αγορά, στην είσοδο μιας νέας επιχείρησης, μπορεί να είναι η μείωση των τιμών και επομένως και του ποσοστού κέρδους.

Τα εμπόδια εισόδου σε μια αγορά είναι μεγαλύτερα για τις εθνικές επιχειρήσεις σε σύγκριση με τις πολυεθνικές. Αυτό συμβαίνει επειδή οι δεύτερες διαθέτουν τους απαραίτητους χρηματικούς, τεχνολογικούς και ανθρώπινους πόρους που τους επιτρέπουν να υπερπηδούν τα εμπόδια εισόδου. Οι δυνητικοί ανταγωνιστές αντίθετα πρέπει να αγοράσουν αυτούς τους πόρους ώστε να εισέλθουν στην αγορά.

Αρα ορισμένα εμπόδια εισόδου σε μια αγορά τείνουν να είναι μεγαλύτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες από ότι στις αναπτυγμένες, και όλα περισσότερο απαγορευτικά για τις εθνικές από ότι τις πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Ένας άλλος παράγοντας αποφασιστικής σημασίας για τη διαμόρφωση των συνθηκών εισόδου σε μια αγορά είναι η κυβερνητική πολιτική που ακολουθείται. Η πολιτική φορολογικών ή άλλων κινήτρων, οι κανονισμοί λειτουργίας, και άλλα μέτρα κυβερνητικής πολιτικής μπορεί να συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση ή στην ουσιαστική μεταβολή των συνθηκών εισόδου στην αγορά.

Το βασικό ζήτημα είναι αν η εγκατάσταση πολυεθνικών έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση ή τη μείωση του βαθμού συγκέντρωσης της αγοράς στη χώρα υποδοχής. Αυτό έχει να κάνει με τον τρόπο με τον οποίο μια επιχείρηση εισέρχεται σε μια αγορά. Αν δηλαδή η είσοδος γίνεται με τη συγχώνευση ή την αγορά μιας άλλης εταιρείας που ήδη υπάρχει, ή με την ίδρυση μιας καινούριας επιχείρησης (Greenfield venture). Σημαντικό ρόλο παίζει επίσης και η αντίδραση των άλλων επιχειρήσεων που λειτουργούν στην αγορά.

Η συμπεριφορά μιας θυγατρικής είναι διαφορετική από τη συμπεριφορά μιας ντόπιας επιχείρησης. Η θυγατρική μπορεί να στηριχθεί στη δύναμη της μητρικής εταιρείας ώστε να υλοποιήσει τη δική της τακτική και να την προωθήσει στη νέα αγορά. Έχει επομένως μεγαλύτερη δυνατότητα να παρακάμπτει και να καταστρατηγεί την κυβερνητική πολιτική της χώρας υποδοχής.

Πολλές εμπειρικές μελέτες υποστηρίζουν ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του ποσοστού της παραγωγικής δραστηριότητας ενός βιομηχανικού κλάδου που ελέγχεται από πολυεθνικές, και του βαθμού συγκέντρωσης της παραγωγής σε λίγες επιχειρήσεις. Δεν είναι γνωστό όμως το αν η είσοδος των πολυεθνικών προκαλεί μεγαλύτερη συγκέντρωση στην παραγωγή ή αν ο ψηλός βαθμός συγκέντρωσης προσελκύει τις πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Μακροχρόνια πάντως η είσοδος των πολυεθνικών θα επιτείνει τη συγκέντρωση της αγοράς. Λόγω των πλεονεκτημάτων που κατέχουν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μπορούν να εγείρουν ή να διατηρήσουν τα εμπόδια εισόδου σε μια αγορά για τις ντόπιες επιχειρήσεις, και λόγω της συμπεριφοράς τους στην τοπική αγορά μπορεί είτε να αγοράσουν ντόπιες επιχειρήσεις με ευνοϊκούς όρους, είτε να τις αναγκάσουν να αποχωρήσουν από την επιχειρηματική δραστηριότητα.

1.2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η οικονομία της Ευρώπης κυριαρχήθηκε από βιομηχανική δραστηριότητα. Γεγονός που συμπίπτει με την τεχνολογική επανάσταση και την τεράστια ανάπτυξη στα συστήματα μεταφορών και επικοινωνιών. Στη δεκαετία του 1950 η εγκατάσταση Αμερικανικών πολυεθνικών στην Ευρώπη ήταν σε ένα βαθμό συγκυριακή. Το κεφάλαιο ήταν γενικά ευπρόσδεκτο στην Ευρώπη η οποία βρισκόταν σε περίοδο ανασυγκρότησης. Η κυβερνητική πολιτική των ΗΠΑ απέβλεπε στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη οικονομική αυτοδυναμία της Δ. Ευρώπης για την εξασφάλιση πολιτικής ισορροπίας. Κάτι τέτοιο ωστόσο συνέπιπτε και με τα γενικότερα συμφέροντα του επιχειρηματικού κόσμου στις ΗΠΑ, εφόσον θα αποτελούσε μια νέα αγορά για τη διαρκώς αυξανόμενη παραγωγή της χώρας. Η Ευρώπη τότε εφάρμοζε προστατευτική πολιτική και αυτό το εμπόδιο ξεπεράστηκε με τις πολυεθνικές που παρήγαγαν ορισμένα βιομηχανικά προϊόντα στο έδαφος της. Ένας πρόσθετος παράγοντας ήταν η ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ στο τέλος της δεκαετίας του 1950. Αυτή προωθούσε τη μεγαλύτερη ενεργειακή αυτοδυναμία της χώρας με αύξηση της παραγωγής πετρελαίου και μείωση της εισαγωγής του. Αντίθετα η Ευρώπη στηριζόταν στην εισαγωγή φτηνού πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή. Ήταν φυσικό λοιπόν οι ΠΕ να επιδιώξουν τη χρήση της φτηνής ευρωπαϊκής ενέργειας μέσω των θυγατρικών τους.

Την περίοδο 1950 - 1970 το μερίδιο που κατείχε η βιομηχανία στην συνολική απασχόληση αυξήθηκε ελάχιστα. Χαρακτηριστικό της εποχής είναι το γεγονός ότι το 1960, το 43% του εργατικού δυναμικού της Ευρώπης (113 εκατ. άνθρωποι) απασχολούνταν στις κατασκευές και τα ορυχεία, το 21% με τη γεωργία και το 36% στις υπηρεσίες. Από το 1960 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, οι κυρίαρχοι τομείς της βιομηχανίας ήταν τα βασικά χημικά, οχήματα, και η μεταλλουργία.

Αυτή η έντονη οικονομική ανάπτυξη σταμάτησε στα μέσα της δεκαετίας του '70. Η ακαμψία της παραγωγής και οι συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς προκάλεσαν πληθωρισμό, έλλειψη κλίματος εμπιστοσύνης στην αγορά και τελικά οδήγησαν σε οικονομική ύφεση το δεύτερο μισό του '70 και τις αρχές του '80. Αυτό το γεγονός οδήγησε με τη σειρά του σε αναδιάρθρωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων, δημιουργώντας ένα έντονο πρόβλημα ανεργίας σε ολόκληρη την Ευρώπη (Commission of the European Communities, «Regional Development Studies», 1993).

Ωστόσο, στα μέσα της δεκαετίας του '70, ο βιομηχανικός τομέας γίνεται περισσότερο ελκυστικός για τους ξένους επενδυτές στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό εν μέρει οφείλεται στα αναπτυξιακά προγράμματα εκβιομηχάνισης ορισμένων από τις μεγαλύτερες και πλουσιότερες αναπτυσσόμενες χώρες (Βραζιλία, Ινδονησία), εν μέρει στην ανάπτυξη βιομηχανιών μεταποίησης του ορυκτού πλούτου, και εν μέρει στην επέκταση της παραγωγής προϊόντων έντασης εργασίας για εξαγωγές (ενδύματα, υποδήματα και ηλεκτρικές συσκευές στη Ν. Κορέα, Χόνγκ-Κονγκ, Ταϊβάν και Σιγκαπούρη). Παρακάτω αναλύονται οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη από τα μέλη της λεγόμενης «Τριάδας», τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, αλλά και οι ενδοκοινοτικές επενδύσεις.

Ξένες Άμεσες Επενδύσεις των ΗΠΑ

Όπως προαναφέρθηκε οι ΗΠΑ είναι ο μεγαλύτερος επενδυτής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Τη δεκαετία του 1970 οι Αμερικανικές ΞΑΕ ήταν περίπου το ήμισυ των παγκόσμιων ΞΑΕ στην ΕΕ. Στον Πίνακα 1.1 φαίνεται πως οι ΗΠΑ επένδυσαν στον κόσμο την περίοδο από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου μέχρι το 1985, κάτι παραπάνω από 211.000 \$ εκ.. Από αυτά περίπου το 40% είχε προορισμό την ΕΕ. Οι πιο σημαντικές χώρες αποδέκτες αυτής ήταν η Αγγλία και η Γερμανία. Ακολουθούσαν η Γαλλία και η Ολλανδία μέχρι το 1985 ενώ πιο χαμηλά στις προτιμήσεις βρισκόταν το Βέλγιο και η Ιταλία (OECD, 1987).

Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980 ορισμένες χώρες της Ε.Ε. παρουσίασαν μείωση στις προτιμήσεις των Αμερικανικών επιχειρήσεων. Τέτοιες χώρες ήταν κυρίως η Γερμανία και η Ιταλία και ακολουθούσαν το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Δανία. Αύξηση στις προτιμήσεις παρουσίασαν η Αγγλία, η Ολλανδία και η Γαλλία. Πιο συγκεκριμένα για το διάστημα 1986 - 1989 η Αγγλία απορρόφησε τα 2/5 των νεοϊδρυθέντων εταιρειών στην Ευρώπη. Αυτό οφείλεται στη συγκεκριμένη πολιτική που ακολουθήθηκε το διάστημα αυτό, και είχε σαν στόχο την ανάπτυξη περιοχών όπως η Σκωτία και η Ουαλία.

Πίνακας 1.1. Συγκεντρωτικές ΞΑΕ των ΗΠΑ τα έτη 1980 & 1985.

Χώρα αποδέκτης	1980		1985	
	εκατ. \$	%	εκατ. \$	%
Καναδάς	44.987	21	46.435	20
Ευρώπη, από την οποία :	99.539	46	106.761	47
ΕΕ (12), από την οποία:	80686	38	84884	37
Βέλγιο	6259	3	5105	2,2
Δανία	1266	0,6	1282	0,6
Γερμανία	15418	7	16746	7,4
<u>Ελλάδα</u>	<u>347</u>	<u>0,2</u>	<u>222</u>	<u>0,1</u>
Ισπανία	2678	1,3	2598	1
Γαλλία	9348	4,4	7835	3,4
Ιρλανδία	2319	1	3748	1,6
Ιταλία	5399	2,6	5644	2,5
Λουξεμβούργο	652	0,3	461	0,2
Ολλανδία	8138	3,8	7064	3
Πορτογαλία	257	0,1	216	0,1
Αγγλία	28605	13,5	33963	15
Υπόλοιπη Ευρώπη	15855	7	21877	10
Ιαπωνία	6243	3	9095	4
Ωκεανία	10590	5	10459	5
Αναπτυσσόμενες χώρες	53277	25	54474	24
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	211627	100	227224	100

Πηγή : Commission of the European Communities, «Regional Development Studies», 1993

Είναι φανερό από τον πίνακα πόσο μικρό ποσοστό των Αμερικανικών ΞΑΕ έχει σαν προορισμό την Ελλάδα. Και μάλιστα στο διάστημα των πέντε ετών (1980 - 1985) το ποσοστό αυτό υποδιπλασιάστηκε (από 0,2% σε 0,1%). Αυτό μεταφράζεται σε 347 \$ εκατ. το 1980 και 222 \$ εκατ. το 1985. Το νούμερο αυτό μπορεί να συγκριθεί μόνο με αυτό της Πορτογαλίας αλλά και του Λουξεμβούργου. Από τις επενδύσεις αυτές πάνω από το 50% αφορούσε τον κλάδο της Βιομηχανίας όπου οι πιο σημαντικοί τομείς ήταν η μηχανουργία, η χημική βιομηχανία και άλλοι κατασκευαστικοί τομείς. Οι κλάδοι φαίνονται αναλυτικότερα στον πίνακα 1.2 που ακολουθεί.

Πίνακας 1.2. Κατανομή των ΞΑΕ των ΗΠΑ στην ΕΕ κατά κλάδο το 1980, 1985

	1980		1985	
	\$ εκατ.	%	\$ εκατ.	%
Βιομηχανίες εκ των οποίων :	43354	54	43313	51
Διατροφή		5		5
Χημικά		12		10
Μέταλλα		3		2
Μηχανές		13		13
Ηλεκτρονικά		4		4
Μεταφορές		7		5
Άλλες κατασκευαστικές		10		12
Μη βιομηχανίες, εκ των οποίων :	37332	46	41571	49
Πετρελαιοειδή		22		20
Εμπόριο		9		8
Οικονομία		12		11
Τράπεζες		3		6
Υπηρεσίες		-		4
ΣΥΝΟΛΟ	80686	100	84884	100

Πηγή : Commission of the European Communities, «Regional Development Studies», 1993

Ξένες Άμεσες Επενδύσεις της Ιαπωνίας

Οι εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις μεταξύ Ιαπωνίας και Ευρώπης απελευθερώθηκαν από το 1960 και μετά. Ο όγκος των Ιαπωνικών ΞΑΕ στην Ευρώπη ήταν αρκετά μικρός σε σχέση με τις επενδύσεις των ΗΠΑ το ίδιο διάστημα. Ο πίνακας 1.3 δείχνει πως την περίοδο από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο μέχρι και το 1979 οι Ιαπωνικές φέρμες επένδυσαν περίπου τέσσερα \$ δις. στην Ευρώπη. Μάλιστα τη δεκαετία του 1970 μόνο το ένα δέκατο αυτών ήταν στη βιομηχανία, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που είχαν επενδύσει στον κλάδο αυτό περίπου τα τρία πέμπτα των συνολικών επενδύσεων τους. Οι περισσότερες Ιαπωνικές ΞΑΕ ήταν στον κλάδο των εξορύξεων (κυρίως στη Μέση Ανατολή) και των υπηρεσιών (ασφάλειες και διαφήμιση). (Grimwade, «International Trade», 1989). Η χωρική κατανομή ωστόσο είναι παρόμοια με αυτή των ΗΠΑ όπως φαίνεται και στον πίνακα 1.3. Πρώτη σε προτίμηση έρχεται η Αγγλία, και ακολουθούν σε μικρή απόσταση η Γερμανία, η Γαλλία και οι χώρες της BENELUX.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο των Ιαπωνικών ΞΑΕ στην Ευρώπη είναι πως οι Ιαπωνικές φέρμες τείνουν να επενδύουν σε χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα) με τη μορφή εταιρειών μικτών συμφερόντων (joint ventures). Αυτό σε αντίθεση δε συμβαίνει με χώρες της Βορειοδυτικής Ευρώπης.

Πίνακας 1.3. ΞΑΕ της Ιαπωνίας την περίοδο 1951 - 1984

Χώρα αποδέκτης	1951 - 1980		1980 - 1984	
	\$ εκατ.	%	\$ εκατ.	%
Βόρεια Αμερική	8202	25,9	9724	32,9
Ευρώπη	3885	12,3	3251	11
Ηνωμένο Βασίλειο	1824	5,8	624	2,1
Δυτική Γερμανία	387	1,2	538	1,8
Γαλλία	301	0,9	331	1,1
Ολλανδία	257	0,8	365	1,2
Βέλγιο	224	0,7	364	1,2
Άλλες	892	2,8	1027	3,5
Ωκεανία	2077	6,6	1483	6
Αναπτυσσόμενες χώρες	17531	55,3	15123	51,1
Λατινική Αμερική	5580	17,6	5150	17,4
Ασία	8544	27	7855	26,6
Άλλες	3407	10,7	2118	7,2
ΣΥΝΟΛΟ	31695	100	29581	100

Πηγή : Dunning, 1986

ΞΑΕ ανάμεσα σε χώρες της Ε.Ε.

Στον πίνακα 1.4 φαίνονται τα κεφάλαια που επενδύθηκαν από χώρες της Ε.Ε. σε άλλες χώρες της Ε.Ε. το διάστημα 1975 - 1979. Η Ολλανδία παρουσιάζει τη μεγαλύτερη έξοδο κεφαλαίου προς άλλες χώρες : 7.000 εκατ. ECU, όπου οι κυριότεροι αποδέκτες ήταν η τότε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Γαλλία, το Βέλγιο η Αγγλία και το Λουξεμβούργο.

Πίνακας 1.4. Ροές κεφαλαίων στην Ε.Ε. το διάστημα 1975 - 79 σε χιλ. εκατ. ECU (τιμές 1985)

Από / προς	FRG	F	I	NL	B/L	UK	DK	IRL	E	P	GR	EC
Ο.Δ. Γερμανίας	-	2,2	0,2	0,0	1,4	1,2	0,2	0,2	0,7	0,1	0,0	6,3
Γαλλία	1,0	-	0,2	0,2	0,8	1,2	0,0	0,0	1,2	0,2	0,0	4,8
Ιταλία	0,0	0,6	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,2	0,9
Ολλανδία	1,6	1,4	0,2	-	1,6	1,4	0,0	0,2	0,6	0,0	-0,1	7,0
Βέλγιο/ Λουξεμβούργο	1,2	1,6	2,0	0,8	-	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	6,2
Αγγλία	1,2	1,6	0,0	0,8	0,8	-	0,3	0,7	0,2	0,0	0,2	5,8
Δανία	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Ιρλανδία	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Ισπανία	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,2	0,0	0,4
Πορτογαλία	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0
Ελλάδα	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0
Ε.Ε.	5,3	7,7	2,6	1,9	4,7	4,0	0,5	1,1	3,2	0,5	0,3	31,8

Πηγή : Commission of the European Communities, «Regional Development Studies», 1993

Σημείωση : Οι τιμές που δεν υπερβαίνουν τα 50 εκ. ECU, σημειώνονται ως «0,0»

Από τον ίδιο πίνακα φαίνεται πως οι ροές ΞΑΕ το διάστημα αυτό ήταν συγκεντρωμένες στις χώρες - πυρήνες της Ε.Ε. : την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της

Πίνακας 1.5. Ροές κεφαλαίων στην Ε.Ε. το διάστημα 1984 - 88 σε χιλ. εκατ. ECU (τιμές 1985)

Από / προς	FRG	F	I	NL	B/L	UK	DK	IRL	E	P	GR	EC
Ο.Δ. Γερμανίας	-	1,7	1,4	1,2	1,0	1,2	0,1	0,1	2,1	0,1	0,1	9,1
Γαλλία	0,9	-	1,6	1,4	2,9	3,0	0,0	0,2	1,3	0,1	0,1	11,5
Ιταλία	0,4	1,6	-	1,0	0,8	0,5	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	5,1
Ολλανδία	0,6	1,3	0,9	-	0,8	5,5	0,0	0,3	0,9	0,1	0,1	10,5
Βέλγιο/ Λουξεμβούργο	0,0	1,4	0,3	1,0	-	1,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	4,4
Αγγλία	0,8	3,1	1,3	0,6	0,6	-	-0,1	0,4	2,1	0,5	0,0	9,3
Δανία	0,2	0,1	0,0	0,0	0,1	0,4	-	0,0	0,1	0,0	0,0	1,0
Ιρλανδία	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	-	0,0	0,0	0,0	0,4
Ισπανία	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	-	0,1	0,0	0,7
Πορτογαλία	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0
Ελλάδα	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0
Ε.Ε.	3,1	9,5	5,7	5,4	6,3	12,0	0,0	1,0	7,5	1,0	0,4	51,9

Πηγή : Commission of the European Communities, «Regional Development Studies», 1993

Σημείωση : Οι τιμές που δεν υπερβαίνουν τα 50 εκ. ECU, σημειώνονται ως «0,0»

Οι ΞΑΕ, σε σύγκριση με τη γενική δομή της βιομηχανίας στη χώρα υποδοχής, συγκεντρώνονται :

- Στους περισσότερο τεχνολογικά αναπτυγμένους κλάδους της βιομηχανίας, π.χ. υπολογιστές, ηλεκτρονικά
- Στην παραγωγή διαρκών καταναλωτικών αγαθών μέσης τεχνολογίας όπως αυτοκίνητα και ψυγεία, και
- Στην παραγωγή αγαθών μαζικής κατανάλωσης όπως τσιγάρα, ποτά κλπ.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60 είχαν γίνει λίγες επενδύσεις σε βασικές βιομηχανίες, όπως βιομηχανίες σιδήρου και χάλυβα, σε φυτικές ίνες και δασικά προϊόντα. (Παπανδρέου Β. «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες», 1981). Αυτό άλλαξε με την εμφάνιση της Ιαπωνίας μεταξύ των κυριότερων επενδυτών και με την αύξηση της διαφοράς της αμοιβής της εργασίας μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών. Οι επενδύσεις της Ιαπωνίας είναι περισσότερο προσανατολισμένες προς επενδύσεις για εκμετάλλευση πρώτων υλών σε σύγκριση με τις επενδύσεις των ΗΠΑ. Επιπρόσθετα υπάρχει μια τάση οι αναπτυγμένες χώρες να μεταφέρουν τις δραστηριότητες έντασης εργασίας σε τρίτες χώρες. Στον πίνακα 1.6 φαίνεται πως οι ΗΠΑ και η Γερμανία τείνουν να επενδύουν σε τομείς υψηλότερης τεχνολογίας σε σύγκριση με την Ιαπωνία και τη Μεγάλη Βρετανία. Η διάρθρωση αυτή αντανακλά και προσδιορίζεται από τις διαφορές που υπάρχουν τόσο στις εσωτερικές αγορές των χωρών που πραγματοποίησαν την επένδυση όσο και από την πολιτική εκβιομηχάνισης που ακολούθησαν.

Πίνακας 1.6. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις πέντε μεγάλων χωρών κατά βιομηχανικό τομέα το 1975

	ΗΠΑ		Ιαπωνία		Αγγλία		Σουηδία		Δυτική Γερμανία	
	\$ εκ.	%	\$ εκ.	%	\$ εκ.	%	\$ εκ.	%	\$ εκ.	%
Υψηλή τεχνολογία	37620	67	1630	39	6437	44	4504	69	8206	69
Χημικών	11192	20	634	15	3108	21	522	8	3818	32
Μηχανημάτων	11646	21	307	7	1210	8	2089	32	1377	12
Ηλεκτρικών μηχαν.	6384	11	426	10	1630	11	1436	22	1797	15
Μεταφορών	8418	15	263	6	489	3	457	7	1214	10
Χαμηλή τεχνολογία	18417	33	2507	61	8253	31	2023	31	3742	31
Τροφών, ποτών, καπνού	4716	8	231	6	3947	1	65	1	716	6
Υφασμάτων, ενδυμάτων	1099	2	918	22	1038	1	65	1	469	4
Χαρτιού, εκδόσεων	3774	7	423	10	1073	10	653	10	567	5
Μετάλλων	3649	7	635	15	602	13	848	13	1737	15
Λοιπά	5179	9	300	7	1593	6	392	6	253	2
Σύνολο μεταποίησης	56037	100	4137	100	14690	100	6527	100	11948	100

Πηγή : Παπανδρέου Β. «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες», 1981

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΑΕ

Οι επιπτώσεις που έχουν οι ΞΑΕ τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη μητρική χώρα της πολυεθνικής εταιρείας που πραγματοποιεί την επένδυση, είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει τη διεθνή βιβλιογραφία. Ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος αυτής ασχολείται με τις επιπτώσεις στη χώρα υποδοχής, ενώ πολύ λιγότερα έχουν γραφεί για τις επιπτώσεις στη χώρα προέλευσης, χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια πως οι τελευταίες δεν είναι εξίσου σημαντικές.

2.1. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Δημιουργία απασχόλησης

Η δημιουργία απασχόλησης λόγω των πολυεθνικών εταιρειών, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, είναι από τα κυριότερα θέματα στα οποία έχει εστιαστεί το ενδιαφέρον των οικονομολόγων αλλά και των κυβερνήσεων τα τελευταία χρόνια. Οπωσδήποτε η λειτουργία των πολυεθνικών σε κάποια χώρα δημιουργεί κάποια απασχόληση. Αυτό που δεν είναι γνωστό είναι το αν η ίδια απασχόληση θα μπορούσε να είχε δημιουργηθεί από εθνικές επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με μια μελέτη του Reuber (1973), οι πολυεθνικές που είχαν θυγατρικές σε λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, συνολικά απασχολούσαν 1,6 εκ. εργαζόμενους. Αν και αποτελεί ένα πολύ μεγάλο νούμερο από μόνο του, ωστόσο δεν παύει να είναι ελάχιστο συγκρινόμενο με το συνολικό εργατικό δυναμικό των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών που ανερχόταν τότε σε 600 εκατ. ανθρώπους.

Ανάλογα τώρα με τον τύπο της επένδυσης που πραγματοποιείται από μια πολυεθνική μπορούν να γίνουν ορισμένες γενικεύσεις σχετικά με την επίπτωσή τους στη δημιουργία απασχόλησης.

Στην περίπτωση των επενδύσεων που έχουν στόχο την εκμετάλλευση των πρώτων υλών, η παραγωγική διαδικασία είναι έντασης κεφαλαίου και η δημιουργία απασχόλησης είναι περιορισμένη. Επειδή όμως η τεχνική της παραγωγής δεν εξαρτάται άμεσα από την εθνικότητα του κεφαλαίου, η δημιουργία αυτή περιορισμένης απασχόλησης οφείλεται περισσότερο στη συγκέντρωση των ξένων επιχειρήσεων σ' αυτές τις δραστηριότητες, και όχι κύρια στην εθνικότητά τους.

Στην περίπτωση των επενδύσεων υποκατάστασης των εισαγωγών διάφορες εμπειρικές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα πως δημιουργείται σχετικά μικρή απασχόληση. Αυτό γίνεται για δύο κυρίως λόγους. Ο ένας είναι ότι οι επενδύσεις αυτού του είδους ολοένα και περισσότερο παίρνουν τη μορφή εξαγοράς επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν, παρά της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων. Ο άλλος λόγος είναι ότι οι πολυεθνικές τείνουν να χρησιμοποιούν μεθόδους παραγωγής που αναπτύχθηκαν στις αναπτυγμένες χώρες, και χρησιμοποιούνται και στη χώρα της μητρικής εταιρείας. Εκεί όπου ο παράγοντας εργασία βρίσκεται σε μεγάλη στενότητα. Εμπειρικές μελέτες δείχνουν πως οι εταιρείες αυτές δεν προσαρμόζουν τις μεθόδους αυτές στα δεδομένα της φιλοξενούσας χώρας. (Petrochilos G. : «Foreign Direct Investment and the Development Process», 1989)

Οι επενδύσεις που αναλαμβάνονται από τις πολυεθνικές με εξαγωγικό προσανατολισμό είναι από τη φύση τους έντασης εργασίας. Σ' αυτήν την περίπτωση η πολυεθνική μεταφέρει την παραγωγή ενός ή και περισσότερων σταδίων ενός προϊόντος, όπου χρησιμοποιείται πολύ εντατικά η εργασία. Επομένως αυτού του είδους η επένδυση συμβάλλει έντονα στη δημιουργία απασχόλησης. Αυτός ο τύπος όμως επένδυσης συγκεντρώνεται σε λίγες χώρες όπου η αμοιβή της εργασίας είναι χαμηλή, αλλά συνυπάρχουν και άλλοι παράγοντες όπως αδύναμο ή και ελεγχόμενο συνδικαλιστικό κίνημα.

Επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών

Οι περισσότερες χώρες, καθώς και οι αναπτυσσόμενες αντιμετωπίζουν προβλήματα διεθνούς ρευστότητας, ένας σημαντικός ανασχετικός παράγοντας για την ανάπτυξη τους. Η εγκατάσταση μιας πολυεθνικής σε μια χώρα προκαλεί καθαρή εισροή κεφαλαίου, που δίνεται από το συνολικό ποσό του κεφαλαίου που εισάγεται (μετοχικό κεφάλαιο, μακροχρόνια δάνεια, κέρδη που δεν εξάγονται) μείον το κόστος εξυπηρέτησης της επένδυσης (κέρδη, τόκοι, και πληρωμές για τα δικαιώματα). Οι ροές αυτές των κεφαλαίων συγκρίνονται για μια χρονική περίοδο, και δίνουν μια εικόνα του χρηματικού κόστους που πληρώνουν οι χώρες υποδοχής για την προσφορά ξένου συναλλάγματος, με τη μορφή της ιδιωτικής επένδυσης.

Για να είναι θετική η επίπτωση των ξένων επενδύσεων στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας υποδοχής θα πρέπει ο ρυθμός εισροής του ξένου κεφαλαίου να είναι μεγαλύτερος από το ρυθμό εκροής του κεφαλαίου για την εξυπηρέτηση και την απόσβεση των επενδύσεων αυτών. Πρέπει δηλαδή ο ρυθμός εκροής του ξένου κεφαλαίου να είναι μικρότερος από το ρυθμό αύξησης των ξένων ιδιωτικών επενδύσεων ώστε να υπάρχει μια θετική εισροή ξένου συναλλάγματος στις χώρες υποδοχής.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία (Streeten P., Lall S.) ενώ βραχυχρόνια οι επενδύσεις που γίνονται από τις πολυεθνικές μπορεί να ανακουφίσουν τα προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών που αντιμετωπίζουν οι αναπτυσσόμενες χώρες, μακροχρόνια τα προβλήματα αυτά θα οξυνθούν. Το ίδιο ισχύει μακροπρόθεσμα και για τις αναπτυγμένες χώρες. Σε αυτήν την περίπτωση όμως τα προβλήματα αντισταθμίζονται γιατί οι χώρες αυτές είναι ταυτόχρονα και επενδυτές και χώρες υποδοχής πολυεθνικών επιχειρήσεων.

Έχει γίνει πλέον αποδεκτό πως μεσοπρόθεσμα οι άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό έχουν θετική επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας που πραγματοποιεί την επένδυση. Ωστόσο, αν δεν υπάρχει μια συνεχής αύξηση των ξένων επενδύσεων σε μια χώρα ή αν η χρηματοδότηση των επενδύσεων γίνεται κυρίως με εισαγωγές κεφαλαίων, αυτές οι επενδύσεις θα έχουν γενικά ουδέτερη ή και αρνητική επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας υποδοχής. (Bulletin of the European Communities : «Multinational Undertakings and the Community», σελ. 22).

Ένα άλλο πρόβλημα που απασχολεί τις χώρες υποδοχής είναι η δυνητική αστάθεια και οι κυκλικές διακυμάνσεις του ισοζυγίου πληρωμών τους σε συνάρτηση με τις

ξένες ιδιωτικές επενδύσεις. Όταν μια χώρα βρίσκεται σε περίοδο ανάπτυξης της οικονομίας της η εισροή ξένου κεφαλαίου συνήθως αυξάνεται και αυτό της εξασφαλίζει συνάλλαγμα για να χρηματοδοτεί τις ανάγκες της για εισαγωγές. Όταν όμως η οικονομία της διέρχεται περίοδο ύφεσης οι ευκαιρίες επένδυσης γίνονται λιγότερο ευνοϊκές για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα η εξυπηρέτηση και η απόσβεση των προηγούμενων επενδύσεων, καθώς και η εξαγωγή των κερδών δημιουργούν ακόμα μεγαλύτερα προβλήματα και πιέσεις στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας αυτής.

Οπωσδήποτε το συνολικό κόστος και όφελος των ξένων επενδύσεων δεν εκφράζονται ποσοτικά μέσω του ισοζυγίου πληρωμών. Οι κυβερνήσεις των χωρών υποδοχής έχουν τη δυνατότητα αλλά και το συμφέρον να προσπαθήσουν να μειώσουν το κόστος μέσω της φορολογικής νομοθεσίας και του ελέγχου της ιδιοκτησίας. Γεγονός που συνεπάγεται πιθανές προστριβές με τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Καταλαβαίνει κανείς πως δεν πρόκειται για μια καθαρά οικονομική απόφαση παρά μάλλον για μια κοινωνικοπολιτική απόφαση της κυβέρνησης της κάθε χώρας έτσι ώστε να εξυπηρετηθούν καλύτερα τα εθνικά και κοινωνικά της συμφέροντα.

ΞΑΕ και μεταφορά τεχνολογίας

Η αλληλεπίδραση μεταξύ ξένων άμεσων επενδύσεων και τεχνολογίας θεωρείται πρωτεύουσας σημασίας τόσο για τις χώρες υποδοχής όσο και για τις χώρες που πραγματοποιούν την επένδυση. Αυτό οφείλεται στα οφέλη που αποκομίζουν από την τεχνολογία τα μέρη που συμμετέχουν στην επένδυση. Το βασικό θέμα προς συζήτηση είναι το πώς η ξένη τεχνολογία μεταφέρεται και απορροφάται από τη φιλοξενούσα χώρα, και το πώς επηρεάζει την τοπική οικονομία.

Μιλώντας γενικά, η τεχνολογία είναι το αποτέλεσμα των τμημάτων έρευνας και ανάπτυξης που σκοπό έχουν είτε τη σύλληψη νέων προϊόντων, είτε νέων τεχνικών παραγωγής είτε και τις δύο παραπάνω περιπτώσεις ταυτόχρονα. Όπως και να 'χει, η νέα τεχνολογία αποφέρει συγκριτικό πλεονέκτημα ο' αυτούς που την κατέχουν, αυτούς που επένδυσαν αρχικά σε έρευνα και ανάπτυξη. Αυτό συμβαίνει γιατί η νέα τεχνολογία αποτελεί περιουσιακό τους στοιχείο το οποίο είναι εμπορεύσιμο αφού οδηγεί σε βελτίωση των ήδη υπάρχοντων προϊόντων, νέες τεχνικές παραγωγής ή και νέα προϊόντα τα οποία οδηγούν σε μείωση του κόστους.

Στην περίπτωση των νέων προϊόντων το πλεονέκτημα υφίσταται με τη μορφή της μονοπωλιακής ισχύς που το νέο προϊόν αποφέρει στους δημιουργούς του. Στην περίπτωση που το νέο προϊόν είναι καινοτομικό, σύμφωνα με τον Dean (1951), τότε είναι πολύ πιθανό, στην αρχή του κύκλου ζωής του, η τιμή του να μην υπόκειται σε διακυμάνσεις και να παραμένει υψηλή.

Αυτό που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι η σχέση μεταξύ τεχνολογικής προόδου και ξένων άμεσων επενδύσεων. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό πως οι εταιρείες επενδύουν σε έρευνα και ανάπτυξη λόγω των αναμενόμενων κερδών που αποφέρουν τα νέα προϊόντα. Αυτό κυρίως γίνεται από μεγάλες εταιρείες που επενδύουν τεράστια ποσά και για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ωστόσο, σύμφωνα με εμπειρικές μελέτες, μόνο ένα μικρό ποσοστό της μεταφοράς τεχνολογίας μπορεί να θεωρηθεί ως πραγματική, ωφέλιμη μεταφορά από την πλευρά της φιλοξενούσας χώρας. Αυτό οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους. Ο ένας είναι η πιθανή ανικανότητα της χώρας αποδέκτη να απορροφήσει τη νέα τεχνολογία και ο άλλος ο πιο σημαντικός είναι η στρατηγική των πολυεθνικών σχετικά με τα τμήματα έρευνας και ανάπτυξης (R&D). Και αυτό γιατί ένα πολύ μικρό μέρος των δαπανών για τα τμήματα αυτά κατανέμεται στις θυγατρικές. Πολύ περισσότερο όταν πρόκειται για θυγατρική σε αναπτυσσόμενη χώρα.

Τελικά, τα πλεονεκτήματα που αποφέρει η ξένη τεχνολογία στη χώρα αποδέκτη εξαρτούνται από το πόσο ομαλά γίνεται η μεταφορά της τεχνολογίας αυτής, και από την ικανότητα της χώρας αποδέκτη να την αφομοιώσει ανέπαφη. Ο Baranson υποστηρίζει πως τα πλεονεκτήματα από τη χρήση της νέας τεχνολογίας δύνανται να χαθούν αν οι εταιρείες έχουν να προσαρμόσουν τις συνθήκες παραγωγής τους σύμφωνα με τις συνθήκες που επικρατούν στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες. Το αποτέλεσμα είναι η αύξηση του κόστους παραγωγής στις χώρες αυτές σε σύγκριση με τις αναπτυγμένες χώρες. Ταυτόχρονα, η πολιτική υποκατάστασης εισαγωγών πολλών από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες δημιουργεί προβλήματα καθώς υπάρχουν αναποτελεσματικές εταιρείες που προστατεύονται από την πολιτική αυτή των υψηλών δασμών.

ΞΑΕ και ενδο-επιχειρησιακό εμπόριο

Οι ξένες επενδύσεις είναι δυνατόν να επηρεάσουν την οικονομία της χώρας αποδέκτη μέσω του ενδο-επιχειρησιακού εμπορίου. Η βασική υπόθεση στην παραδοσιακή θεωρία για τον καθορισμό των τιμών σε μια πλήρως ανταγωνιστική, ολιγοπωλιακή ή μονοπωλιακή αγορά, είναι ότι οι συναλλαγές γίνονται μεταξύ δύο ανεξάρτητων μονάδων, και ότι οι δύο αυτές μονάδες, ο αγοραστής και ο πωλητής, προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν το κέρδος τους, ο ένας σε βάρος του άλλου. Στην περίπτωση των πολυεθνικών, όταν η συναλλαγή πραγματοποιείται μεταξύ δύο μονάδων της ίδιας επιχείρησης, η τιμή είναι απλώς μία λογιστική επινόηση για τη μεγιστοποίηση του συνολικού κέρδους.

Η τιμή αυτή μεταβίβασης (transfer pricing) χρησιμοποιείται για τη μεταφορά των κερδών στις χώρες όπου η φορολογία είναι ευνοϊκότερη. Σύμφωνα με τον Lall τα κίνητρα για μια τέτοια μεταφορά διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες. Σε αυτά που μεγιστοποιούν τη σημερινή αξία των κερδών της επιχείρησης και σε εκείνα που ελαχιστοποιούν το σημερινό ή μελλοντικό κίνδυνο.

Το ενδο-επιχειρησιακό εμπόριο δημιουργεί προβλήματα κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες που διαθέτουν πολύ αδύναμους διοικητικούς μηχανισμούς και δυνατότητες ελέγχου. Τα εν λόγω προβλήματα έχουν να κάνουν με το γεγονός ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του διεθνούς εμπορίου καθορίζεται από αποφάσεις που παίρνονται κεντρικά από πολυεθνικά συγκροτήματα, και δεν ανταποκρίνεται ούτε αντανάκλα τις συνθήκες της αγοράς. Αυτό παρέχει τεράστιες δυνατότητες στις πολυεθνικές να χειριστούν τις τιμές με στόχο την αποφυγή της φορολογίας, τους συναλλαγματικούς περιορισμούς και διάφορους νόμους και περιορισμούς της χώρας υποδοχής, με τελικό αποτέλεσμα τη μεταφορά εισοδήματος από τις αναπτυσσόμενες στις αναπτυγμένες χώρες.

Πέρα από το πρόβλημα αυτό των τιμών και της μεταφοράς εισοδήματος που δημιουργείται από το ενδο-επιχειρησιακό εμπόριο, υπάρχει και το πρόβλημα του ελέγχου του όγκου και της κατεύθυνσης του διεθνούς εμπορίου από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί ο ρυθμός αύξησης του εμπορίου και η δημιουργία οικονομικών δεσμών με άλλες χώρες δεν αποτελεί αποκλειστική επιλογή των κυβερνήσεων και των πολιτών των χωρών αυτών.

2.2. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ

Οι επιδράσεις που μπορεί να έχει μια άμεση επένδυση στην οικονομία της χώρας από την οποία προέρχεται δεν είναι τόσο φανερές όσο είναι η επίδραση της επένδυσης στην οικονομία της χώρας υποδοχής. Υπάρχει ωστόσο μια σειρά πιθανών αποτελεσμάτων που συνοψίζεται παρακάτω.

- Μια ξένη επένδυση που συνεπάγεται παρουσία παραρτημάτων των πολυεθνικών σε ξένες αγορές όταν αυτά είναι απαραίτητα για να υπάρξει πρόσβαση στην αγορά δε θα έχει άμεση επιρροή στην παραγωγή της πολυεθνικής στη μητρική χώρα. Επιπρόσθετα θα αποφέρει και έσοδα από πνευματικά δικαιώματα, πατέντες αλλά και από κέρδη τα οποία θα επενδυθούν στη μητρική χώρα.
- Οι ξένες επενδύσεις από πολυεθνικές που επενδύουν σε ξένες αγορές με σκοπό να προσφέρουν αγαθά τα οποία θα μπορούσαν να εξαχθούν στις αγορές αυτές έχουν πιο αμφιλεγόμενες επιδράσεις. Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, οι εξαγωγές συνήθως προηγούνται της ξένης άμεσης επένδυσης με απώτερο στόχο την ανταγωνιστική είσοδο σε μια νέα αγορά. Οι εξαγωγές αυτές παύουν μόλις αρχίσει η παραγωγή σε τοπικό επίπεδο από μια θυγατρική επιχείρηση. Σε μια τέτοια περίπτωση, η ΞΑΕ μπορεί να επιδράσει αρνητικά στη χώρα προέλευσης. Αυτή η αρνητική επίδραση δύναται να αντισταθμιστεί από εξαγωγές ενδιάμεσων προϊόντων στη θυγατρική εταιρεία.

Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση των διαφοροποιημένων καταναλωτικών αγαθών, είναι δυνατόν οι εξαγωγές να συνεχίσουν να συμπληρώνουν την τοπική ζήτηση στο εξωτερικό και να μην υπάρξει μεταβολή στα παραγωγικά επίπεδα της χώρας προέλευσης.

Διάφορες εμπειρικές μελέτες (Blomstrom, 1991; Dunning, 1993) που έχουν γίνει έχουν καταλήξει σε συμπεράσματα που διαφέρουν μεταξύ τους. Τα στοιχεία που υπάρχουν σε σχέση με ΞΑΕ κάθε είδους υποδεικνύουν πως το τελικό αποτέλεσμα που έχει η ΞΑΕ στην οικονομία της χώρας προέλευσης, με βάση την απασχόληση, είναι οριακά θετικό, αν και σε ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους μπορεί να είναι πολύ αρνητικό. Η πλειοψηφία των μελετών δείχνει πως η ΞΑΕ έχει θετική επίδραση στις εξαγωγές της χώρας προέλευσης, αν και ορισμένες μελέτες υποδεικνύουν πως μπορεί να προκαλέσει περισσότερο τις εισαγωγές παρά τις εξαγωγές.

Για τις λίγες χώρες για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία προκύπτουν συμπεράσματα για τους τρόπους με τους οποίους έχει επηρεαστεί η οικονομία της χώρας προέλευσης από την αυξημένη ανταγωνιστικότητα των εταιρειών λόγω των νέων αγορών που προσεγγίστηκαν μέσω των ξένων άμεσων επενδύσεων.

- I. *Εισόδημα που προέρχεται από το εξωτερικό.* Για τις ΗΠΑ το εισόδημα αυτό αυξανόταν σταθερά τα τελευταία χρόνια με ένα ποσοστό 5% ετησίως, για να φτάσει το 1993 τα 28 δις. δολάρια. Την ίδια χρονιά το ποσό αυτό ήταν 1,8 δις. δολάρια για τη Σουηδία και 8,3 δις. για την Ιαπωνία. Το ποσοστό αύξησης και για τις δύο αυτές χώρες ήταν πολύ υψηλό -17% και 13% αντίστοιχα- και αντικατοπτρίζει τη δραματική αύξηση στις διεθνείς επενδύσεις των χωρών αυτών την τελευταία δεκαπενταετία. Επίσης υψηλό ήταν για τις ΗΠΑ και τη Σουηδία το ποσοστό των συνολικών κερδών από τις ξένες επενδύσεις που επαναπατρίζονται στις χώρες αυτές. Για τις ΗΠΑ το ποσοστό αυτό ήταν λίγο παραπάνω από 60% ενώ για τη Σουηδία ήταν 44%, για το διάστημα 1982 - 1992.
- II. *Επίδοση στις εξαγωγές.* Έχει επισημανθεί μια σημαντική θετική συσχέτιση ανάμεσα στις εξαγωγές της μητρικής εταιρείας και του λόγου της παραγωγής των θυγατρικών επιχειρήσεων προς τη συνολική παραγωγή των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στην περίπτωση των ΗΠΑ οι πολυεθνικές της χώρας κατόρθωσαν να διατηρήσουν τη θέση τους στην παγκόσμια αγορά ενώ οι εξαγωγές της χώρας μειώθηκαν κατά ένα τρίτο το διάστημα 1966 - 1987.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η περίοδος 1954 - 1979 - Κλαδική κατανομή

Μέχρι το τέλος του 1979, οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα κάθε είδους είχαν φτάσει το ύψος των 1450 εκ. δολαρίων. Ο κύριος όγκος αυτών ήταν διανεμημένος στο βιομηχανικό τομέα σε ποσοστό 70% περίπου. Ένα υπόλοιπο 21% προοριζόταν στον τομέα των μεταφορών, και κυρίως στην περίπτωση της Ολυμπιακής Αεροπορίας, ενώ ένα 5,5% είχε επενδυθεί στον τουρισμό όπως κατασκευές ξενοδοχειακών μονάδων και άλλες τουριστικές επιχειρήσεις. Το υπόλοιπο αφορούσε τον τομέα των εξορύξεων, τον τραπεζικό και ασφαλιστικό κλάδο. Ο πίνακας 3.1 παρακάτω δίνει μια γενική εικόνα της κατεύθυνσης των ΞΑΕ στην Ελλάδα από την αρχή της εφαρμογής του Νόμου 2687/53 μέχρι και το τέλος του 1979.

Πίνακας 3.1. Εισαγωγές κεφαλαίου βάσει του Ν. 2687/53 μέχρι 31/12/1979. (Χιλιάδες δολάρια)

ΤΟΜΕΙΣ	Αριθμός εγκρίσεων	Εγκεκριμένο κεφάλαιο	Εισαγμένο κεφάλαιο	%
Α. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ				
Τρόφιμα και Ποτά	96	184191,2	43931,4	3,04
Καπνός	22	6061,5	4024,6	0,28
Υφάσματα	64	114983	32417,1	2,24
Υποδήματα & ενδύματα	40	18908,7	10000	0,69
Ξυλεία	18	35211,7	6877,8	0,47
Χαρτικά	24	95461,5	13635,3	0,94
Έπιπλα	3	450	267,3	0,02
Δέρματα	9	9676,2	451,1	0,03
Χημικά	106	283467,3	133478,1	9,23
Πλαστικά	26	15458,6	6856,9	0,47
Πετρέλαιο - άνθρακας	24	566316,9	261320,3	18,06
Μη μεταλλικά ορυκτά	57	498760,2	35125,6	2,43
Μέταλλα	6	456360,6	211486	14,62
Μεταλλικά προϊόντα	64	69139,8	17638,9	1,22
Μηχανολογικά εργαλεία	38	13772,7	3608,8	0,25
Ηλεκτρολογικό υλικό	84	102549,4	73777	5,10
Εξαρτήματα αυτοκινήτων	23	153987,3	37463,8	2,59
Εξαρτήματα πλοίων	16	360473,4	94484	6,53
Λοιπά	114	87047,2	16578,8	1,15
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΥΝΟΛΟ	837	3072277,2	1003422,8	69,36
Β. ΞΕΝ/ΧΕΙΑ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	100	225663,8	79169	5,47
Γ. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ & ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ ΑΓΑΘΩΝ	11	391801,6	302723,1	20,93
Δ. ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΑΛΙΕΙΑ	48	63665,9	7311,7	0,51
Ε. ΕΞΟΡΥΞΗ	46	251691,1	34165,6	2,36
Ζ. ΤΡΑΠΕΖΕΣ - ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	7	36839,1	19822,1	1,37
ΣΥΝΟΛΟ	1049	4041938,7	1446614,3	100,0

Πηγή: Petrochilos G. «Foreign Direct Investment and the Development Process», 1989

Από τους επιμέρους κλάδους της βιομηχανίας οι σημαντικότεροι από άποψη συγκέντρωσης ξένων επενδύσεων είναι οι πετρελαίου - άνθρακα (18,06%), μετάλλων (14,62%), χημικών (9,23%), ο ναυπηγικός (6,53%), και ηλεκτρολογικού υλικού (5,1%). Είναι φανερό πως οι ξένες επιχειρήσεις τείνουν να συγκεντρώνονται σε πολύ λίγους κλάδους και μάλιστα σε διαφορετικούς από αυτούς που συγκεντρώνονται οι εγχώριες επιχειρήσεις.

Επίσης, σύμφωνα με στοιχεία του ICAP 1980, το συντριπτικό ποσοστό συμμετοχής των ξένων ιδιωτικών επενδύσεων στο σύνολο του ενεργητικού, των πωλήσεων και της απασχόλησης στη βιομηχανία, συγκεντρώνονταν στους κλάδους των χημικών (50,3%, 52%, 40%), της μεταλλουργίας (71%, 72%, 75%), και του ηλεκτρολογικού υλικού (55%, 36%, 51%) αντίστοιχα. Εξαίρεση αποτελούσαν οι κλάδοι του πετρελαίου και ο ναυπηγικός όπου τα ποσοστά συμμετοχής των ξένων επενδύσεων ήταν υψηλά, ενώ τα ποσοστά δραστηριότητας τους ήταν χαμηλά. Αυτό συνέβαινε επειδή οι κλάδοι αυτοί ανήκαν σε έλληνες επιχειρηματίες με δραστηριότητες εκτός ελληνικού χώρου.

Την περίοδο αυτή τέσσερις κλάδοι (χημικών, μεταλλουργίας, ηλεκτρολογικού υλικού και μεταφορικών μέσων) συγκεντρώνουν το 60% του συνόλου του ενεργητικού και το 53% της απασχόλησης των επιχειρήσεων που ελέγχονται από ξένο κεφάλαιο. Τα αντίστοιχα ποσοστά συμμετοχής αυτών των κλάδων στο σύνολο του ενεργητικού στη βιομηχανία είναι 30% και στο σύνολο της απασχόλησης 24%. (ΚΕΠΕ, «Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα», 1986).

Οι παραπάνω κλάδοι είναι υψηλής τεχνολογίας και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές ενδιάμεσων προϊόντων. Η δραστηριότητα πολλών από τις χημικές επιχειρήσεις, με εξαίρεση τις επιχειρήσεις λιπασμάτων και ηλεκτρικών ειδών, περιορίζεται στα τελευταία στάδια της παραγωγικής διαδικασίας¹. Στην περίπτωση των μεταφορικών μέσων μεγάλο ποσοστό της δραστηριότητας του κλάδου περιορίζεται στην επισκευή και συντήρηση.

Επίσης, το ποσοστό της προστιθέμενης αξίας σε σχέση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής στη μείζονα βιομηχανία για τους παραπάνω κλάδους (χημικών, μεταλλουργίας, ηλεκτρολογικού υλικού, μεταφορικών μέσων) ήταν σχετικά χαμηλό (45%, 33%, 34%, 52% αντίστοιχα).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η εγκατάσταση των πολυεθνικών επιχειρήσεων και οι σχέσεις τους με το μητρικό συγκρότημα επηρεάζει αρνητικά την κάθετη ολοκλήρωση του βιομηχανικού τομέα και τη διασύνδεση των επιμέρους τομέων της οικονομίας

Σύμφωνα με τον ίδιο πίνακα το διάστημα 1954 - 1979 είχαν εγκριθεί 1049 αιτήσεις από τις οποίες 837 αφορούσαν το βιομηχανικό τομέα, με τον τουρισμό να έρχεται δεύτερος. Αυτό που είναι σημαντικό και άξιο αναφοράς είναι η σημαντική διαφορά ανάμεσα στον αριθμό των επενδύσεων που εγκρίθηκαν και αυτών που τελικά πραγματοποιήθηκαν. Το ύψος των κεφαλαίων που εγκρίθηκαν προς επένδυση την περίοδο αυτή έφτανε τα 4042 εκ. δολάρια. Από αυτό, μόλις το 35,8% δηλαδή 1447 εκ. εισήχθησαν τελικά, ενώ στον βιομηχανικό τομέα το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελαφρώς μικρότερο (32,7%). Η διαφορά αυτή ανάμεσα στις εγκρίσεις και στις πραγματοποιημένες επενδύσεις απαιτεί μια περαιτέρω επεξήγηση.

Ένας αριθμός επενδύσεων όπως αυτές του ομίλου Ωνάση ύψους 560 εκ. δολαρίων, ενώ είχαν εγκριθεί το 1970 ποτέ δεν ευδοκίμησαν. Παρομοίως, άλλες επενδύσεις είχαν εγκριθεί από το υπεύθυνο Υπουργείο Συντονισμού χωρίς να έχει προηγηθεί η απαιτούμενη συνεννόηση του δυνητικού επενδυτή με τις τοπικές αρχές που αναμιγνύονταν στην επένδυση. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η περίπτωση των επιχειρήσεων Θεοδωρακόπουλου το 1970 που αφορούσε την ίδρυση μιας επιχείρησης επισκευής πλοίων στο Βόλο. Όταν ξέσπασαν οι πρώτες διαφωνίες το επενδυτικό σχέδιο εγκαταλείφθηκε.

Το πρόβλημα ήταν η έλλειψη ξεκάθαρων κριτηρίων βάσει των οποίων η Ειδική Επιτροπή του Υπουργείου Συντονισμού έκρινε ποιες επενδύσεις θα εγκρίνονταν και ποιες όχι, καθώς και η έλλειψη γενικής στρατηγικής που θα συνέδεε τα κριτήρια αυτά με ένα γενικό αναπτυξιακό σχέδιο της Ελλάδας. Ένας άλλος σημαντικός λόγος ήταν η πολιτική σκοπιμότητα, αφού την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας, οι αρχές ήταν πρόθυμες να συνάψουν συμφωνίες τύπου Ωνάση και να τις αναγγείλουν στο κοινό αποδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό πως απολάμβαναν την αποδοχή των παγκόσμιων επιχειρηματικών κύκλων. Η ανασφάλειά τους αυτή τους ανάγκασε να δέχονται οποιαδήποτε πρόταση για επένδυση τέτοιου είδους. Ωστόσο, αν και αρχικά οι προτάσεις αυτές εγκρίνονταν, δεν πραγματοποιούνταν ποτέ λόγω των παράλογων

¹ Μελέτη του ΚΕΠΕ για την Ελληνική Βιομηχανία, 1976

απαιτήσεων εκ μέρους των επενδυτών. Ένας ακόμη λόγος ήταν και η προσπάθεια ορισμένων μεμονωμένων ατόμων να προλάβουν τη χορήγηση αδειών για ορισμένους τύπους επενδύσεων, ακόμα και αν οι ίδιοι δεν ήταν σε θέση να αναλάβουν την επένδυση.

Ένα σημείο που μπορεί να προκύψει από τα στοιχεία του πίνακα 3.1 είναι ότι η εισροή ξένων επενδύσεων στην Ελληνική οικονομία το διάστημα αυτό δεν ήταν εντυπωσιακή. Η εισροή αυτή ανερχόταν σε 58 εκ. δολάρια το χρόνο, και μάλιστα το μεγαλύτερο μέρος της προοριζόταν στη βιομηχανία. Επίσης, το μέσο μέγεθος της επένδυσης για το σύνολο της οικονομίας ήταν 1.379.000 δολάρια ενώ για το βιομηχανικό τομέα ήταν 1.200.000 δολάρια αλλά με πολύ μεγάλη απόκλιση αφού η μικρότερη επένδυση ήταν στον κλάδο των δερμάτων (50.000 δολάρια) και η μεγαλύτερη στον κλάδο των μετάλλων (35.248.000 δολάρια).

Η περίοδος 1980 - 1996

Πίνακας 3.2. Εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα το διάστημα 1985 - 1996 (εκ. δολάρια)

	1985	1990	1993	1994	1995	1996
Ελλάδα	572	1.005	977	981	1.053	1.058
Ε.Ε.	27.425	104.428	81.000	71.580	116.792	92.398
% Ελλάδας στην Ε.Ε.	2,09	0,96	1,21	1,37	0,90	1,15

Πηγή :World Investment Report 1998, UNCTAD

Στον πίνακα 3.2 φαίνονται οι εισροές των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα το διάστημα 1985 - 1996. Το διάστημα 1985 - 1990 οι εισροές ΞΑΕ για την Ελλάδα σχεδόν διπλασιάστηκαν, ενώ για το ίδιο διάστημα σχεδόν τετραπλασιάστηκαν για την Ε.Ε. από 27.425 το 1985 σε 104.428 εκ. δολάρια το 1990. Ταυτόχρονα το ποσοστό της Ελλάδας στο σύνολο της Ε.Ε. για το ίδιο διάστημα υποδιπλασιάστηκε, από 2,09% το 1985 σε 0,96% το 1990. Την περίοδο 1993 - 1996 υπήρξε μια σταθερά ανοδική πορεία της εισροής ΞΑΕ στην Ελλάδα, αν και η αύξηση αυτή δεν πραγματοποιήθηκε σε έντονα αυξητικούς ρυθμούς. Έτσι από 977 εκ. δολάρια το 1993 οι εισροές αυξήθηκαν σε 1058 εκ. δολάρια το 1996. Για την ίδια περίοδο η πορεία των ΞΑΕ στην Ε.Ε. σαν σύνολο δεν ακολούθησαν σταθερή πορεία. Υπήρξε μείωση το διάστημα 1993 - 1994, αύξηση την επόμενη χρονιά και μείωση ξανά την επόμενη. Από το 1990 μέχρι το 1994 το ποσοστό της Ελλάδας στην Ε.Ε.

παρουσίαζε μια διαρκή αύξηση από 0,96% σε 1,37%, ενώ το 1995 μειώθηκε στο 0,90% για να αυξηθεί το 1996 στο 1,15%. Παρατηρώντας την πορεία των δύο περιπτώσεων -αν δηλαδή είχαν αύξηση ή μείωση στις απόλυτες τιμές- σε συνδυασμό με το ποσοστό της Ελλάδας στην Ε.Ε., προκύπτει μια σημαντική παρατήρηση : Την περίοδο 1985 - 1990 όπου τόσο η Ελλάδα όσο και η Ε.Ε. παρουσίασαν αύξηση στις εισροές ΞΑΕ, το ποσοστό της Ελλάδας μειώθηκε γεγονός που σημαίνει πως οι εισροές στην Ε.Ε. αυξήθηκαν πιο έντονα από ότι στην Ελλάδα. Δεν μπόρεσε δηλαδή η οικονομία της Ελλάδας να ακολουθήσει την πορεία της Ευρώπης, και κατά συνέπεια των πιο αναπτυγμένων χωρών της ή αλλιώς των χωρών εκείνων που αποτελούν το μεγαλύτερο πόλο έλξης για τις ξένες επενδύσεις (Αγγλία, Γερμανία, κτλ.). Το αμέσως επόμενο διάστημα 1990 - 1993 όπου παρουσιάστηκε μείωση στις απόλυτες τιμές και των δύο περιπτώσεων το ποσοστό της Ελλάδας έναντι της Ε.Ε. αυξήθηκε από 0,96% σε 1,21%. Γεγονός που σημαίνει πως στην τριετία αυτή που η Ε.Ε. έπεσε στις προτιμήσεις των επενδυτών, η Ελλάδα αποτέλεσε ελκυστικότερο πόλο έλξης για δυνητικούς επενδυτές.

Επιπρόσθετα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ο παρακάτω Πίνακας 3.3 όπου φαίνεται το σύνολο των επενδυμένων κεφαλαίων, για τις χρονιές που υπάρχουν στοιχεία, με τη μορφή ΞΑΕ τόσο για την Ε.Ε. όσο και για την Ελλάδα.

Πίνακας 3.3. Σύνολο επενδυμένων κεφαλαίων με τη μορφή ΞΑΕ (εκ. δολάρια)

	1980	1985	1990	1993	1994	1995	1996	1997
Ελλάδα	4.524	8.309	14.016	17.272	18.357	19.306	20.364	21.864
Ευρ. Ένωση	183.664	223.844	711.318	832.090	910.176	991.423	1.088.770	1.195.643
Σύνολο	480.611	727.902	1.709.299	2.079.538	2.319.288	2.732.649	3.065.299	3.455.509
Ποσοστό Ελλ. στην Ε.Ε.	2,46%	3,71%	1,97%	2,08%	2,02%	1,95%	1,87%	1,83%
Ποσοστό Ελλ. στο σύνολο	0,9%	1,1%	0,8%	0,8%	0,8%	0,7%	0,7%	0,6%
Ποσοστό Ε.Ε. στο σύνολο	38,2%	30,8%	41,6%	40,0%	39,2%	36,3%	35,5%	34,6%

Πηγή : World Investment Report 1998, UNCTAD

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως το ποσοστό της Ελλάδας στην Ε.Ε. είχε φτάσει στη μεγαλύτερη τιμή του το 1985 (3,71%). Από το 1993 κι έπειτα ωστόσο

μειώνεται σταδιακά για να φτάσει το 1996 το 1,87%. Ανάλογη πορεία ακολουθεί και το ποσοστό της Ελλάδας στο παγκόσμιο σύνολο των ΞΑΕ. Κάτι αξιοσημείωτο είναι πως όταν το διάστημα 1985 - 1990 το ποσοστό της Ε.Ε. σε σχέση με τη παγκόσμια διακίνηση κεφαλαίων παρουσίαζε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξησή του (από 30,8% σε 41,6%), το ποσοστό της Ελλάδας στην Ε.Ε. παρουσίαζε τη μεγαλύτερη μείωση του (από 3,71% σε 1,97%). Γεγονός που συμβαδίζει με τη διαπίστωση που έγινε και παραπάνω για τη σχέση ανάμεσα στην προσέλκυση της Ελλάδας έναντι της προσέλκυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το διάστημα 1985 - 1990. Επίσης, το έτος 1985 οπότε και το ποσοστό της Ε.Ε. στο σύνολο των επενδυμένων κεφαλαίων παγκοσμίως ήταν στη μικρότερη τιμή του -30,8%- το ποσοστό της Ελλάδας στο παγκόσμιο σύνολο ήταν στη μεγαλύτερη τιμή του -1,1%-.

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Στο τμήμα αυτό της παρούσας εργασίας θα μελετηθούν οι γενικές επιπτώσεις και θα επισημανθούν τα προβλήματα από τη δραστηριότητα των ΞΑΕ στο ισοζύγιο κεφαλαίων, στο εμπορικό ισοζύγιο, στη βιομηχανική παραγωγή και διάρθρωση, στην απασχόληση και παραγωγικότητα της εργασίας, στη δομή της αγοράς και στην τεχνολογική υποδομή της χώρας μας.

Η προσπάθεια αυτή σταχυολόγησης των πιο εμφανών προβλημάτων που έχουν σχέση με τη δραστηριότητα των ΞΑΕ στην ελληνική οικονομία, βάσει των όρων εισδοχής και δράσης τους που ίσχυε από το 1953 μέχρι και το 1981, παρουσιάζει ορισμένες δυσκολίες και ειδικότερα αυτές της στατιστικής πληροφόρησης, η οποία είναι ελλιπής και πολλές φορές αντιφατική, με αποτέλεσμα οι προβληματισμοί που ανακύπτουν να αποκτούν χαρακτήρα ενδεικτικό και μόνο της κατάστασης.

Επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών

Η διεθνής κίνηση πόρων που πραγματοποιείται από τις ξένες επιχειρήσεις επηρεάζει εξίσου το ισοζύγιο κεφαλαίων και το εμπορικό ισοζύγιο, αλλά και το ισοζύγιο αδήλων, επειδή οι πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα εμφανίζονται στο ισοζύγιο αδήλων συναλλαγών.

1. Για να δούμε το βαθμό που η επιχειρηματική δραστηριότητα των ξένων επιχειρήσεων στην Ελλάδα έχει οδηγήσει σε μια καθαρή εισροή ή εκροή συναλλάγματος, είναι αναγκαίο να θεωρήσουμε ένα ισοζύγιο ξένων ιδιωτικών επενδύσεων, στο οποίο η πίστωση αναφέρεται στην εισροή άμεσων και έμμεσων επενδύσεων και η χρέωση στην εκροή χρεολυσίων, τόκων μερισμάτων και κερδών. Το καθαρό χρηματικό υπόλοιπο του παραπάνω ισοζυγίου εμφανίζει διαχρονικά διακυμάνσεις. Για το διάστημα 1954 - 1964 εμφανίζει ετήσια ανοδική τάση. Μεταξύ των ετών 1962 και 1965 το εν λόγω χρηματικό υπόλοιπο παρουσιάζει μεγάλη αύξηση (από 11,8 εκ. δολάρια το 1962 φτάνει τα 64,4 εκ. δολάρια το 1965) που οφείλεται στην ανάληψη των μεγάλων επενδυτικών προγραμμάτων των πολυεθνικών επιχειρήσεων σε διεθνή κλίμακα, καθώς και στη συμφωνία σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ. Από το 1965 το χρεωστικό αυτό υπόλοιπο αρχίζει να μειώνεται και φτάνει τα -2,1 εκ. δολάρια το 1972, κάτι που συμπίπτει με το γεγονός ότι άρχισε να υλοποιείται η απορρέουσα από την ξένη επενδυτική δραστηριότητα υποχρέωση συνεχούς εκροής χρηματικού κεφαλαίου με τη μορφή πληρωμών μερισμάτων, τόκων, δικαιωμάτων και αποσβέσεων. Από το 1973 το χρεωστικό αυτό υπόλοιπο αρχίζει πάλι να αυξάνεται λόγω μεγάλης εισαγωγής ξένων κεφαλαίων.

Γενικά, αν θεωρήσουμε την επίπτωση των ΞΑΕ στο ισοζύγιο πληρωμών ως θετική μόνο όταν η ποσοστιαία αύξηση της εισροής τους είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη εκροή τους, τότε για την περίπτωση της Ελλάδας η επίπτωση αυτή είναι αρνητική ακόμα και για τις περιόδους που η εισροή των ΞΑΕ σε απόλυτα μεγέθη εμφανίζεται ιδιαίτερα ογκώδης. Για την περίοδο 1973 - 1980 ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των εισροών και εκροών των συνολικών ξένων ιδιωτικών επενδύσεων ήταν 33,4% και 61,0% αντίστοιχα. Όσον αφορά στην επίπτωση μόνο των άμεσων επενδύσεων δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ξεχωριστά των εκροών και των εισροών. Το μόνο που μπορεί να ειπωθεί είναι πως για το διάστημα 1974 - 1981 η καθαρή κίνηση των άμεσων επενδύσεων αποτελεί το 20% της καθαρής κίνησης των συνολικών ιδιωτικών επενδύσεων κατά

μέσο όρο. Επίσης δεν εμφανίζει μια σταθερή ανοδική ή καθοδική τάση. Ένα δείγμα της πορεία των άμεσων επενδύσεων το διάστημα αυτό είναι : 1974:67 εκ. δολάρια, 1977:24 εκ. δολάρια, 1979:19 εκ. δολάρια, 1980:73 εκ. δολάρια.

2. Όσον αφορά στις επιπτώσεις των ΞΑΕ στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, αυτές προσδιορίζονταν από το ρόλο που έχει καθορίσει η διεθνοποίηση της παραγωγής μέσω των πολυεθνικών εταιρειών για τις αναπτυσσόμενες χώρες, δηλαδή του εξαγωγέα προϊόντων τυποποιημένης τεχνολογίας και εισαγωγέα προϊόντων υψηλής τεχνολογίας.

Η διάρθρωση των εξαγωγών το διάστημα αυτό ήταν υπέρ των βιομηχανικών - βιοτεχνικών προϊόντων, τα οποία όμως εξακολουθούσαν να είναι τυποποιημένης τεχνολογίας. Από άποψη αύξησης τους οι εξαγωγές βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων από 11,4 εκ. δολάρια που ήταν το 1962 έφτασαν τα 49,5 εκ. δολάρια το 1966, τα 333,9 εκ. δολάρια το 1972 και τα 2498 εκ. δολάρια το 1980. Η αύξηση αυτή πάντως έχει να κάνει με την αρχική απόφαση των πολυεθνικών να επενδύσουν στην Ελλάδα και επομένως η εξαγωγική επίδοση της θυγατρικής που σχετίζεται με τον προορισμό της παραγωγής είναι κατά κάποιο τρόπο προκαθορισμένη.

Εξάλλου, η ελαστικότητα των ελληνικών εξαγωγών βιομηχανικών - βιοτεχνικών προϊόντων ως προς τις ξένες επενδύσεις το διάστημα 1968 - 1991 ήταν 0,219. Αυτό σημαίνει πως η αύξηση των συνολικών ξένων επενδύσεων αυξανόταν πολύ γρηγορότερα από τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων. (ΚΕΠΕ, «Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα», 1986).

Παράλληλα, για να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις των ξένων επενδύσεων στις ελληνικές εξαγωγές, είναι σκόπιμο να υπολογιστεί ο βαθμός υποκατάστασης τους κατά κλάδο. Έχει υπολογιστεί πως το 1964 οι εισαγωγές κάλυπταν το 46,5% της συνολικής προσφοράς βιομηχανικών προϊόντων, και το 1974 το 46,1%. (Παπανδρέου Β. «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες», 1981).

Επιπτώσεις στην τεχνολογική υποδομή

Η αξιολόγηση της συμβολής των ξένων επενδύσεων στην τεχνολογική υποδομή της Ελλάδας αποτελεί βασική και καθοριστική προϋπόθεση για την ανάλυση των παραγόντων και των αποτελεσμάτων που καθόρισαν αλλά και αυτών που καθορίζουν τη μεταφορά και εγκατάσταση ξένης τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία στην Ελλάδα.

Είναι σκόπιμο να τονιστεί ότι για τις χώρες δέκτες ξένης τεχνολογίας το ενδιαφέρον πρέπει να εστιάζεται στην προσαρμοστικότητα της τεχνολογίας που μεταφέρεται για την ικανοποίηση των τεχνολογικών τους αναγκών και την υλοποίηση επιδιωκόμενων από τα προγράμματα στόχων. Ο τρόπος αυτός αντιμετώπισης της ξένης τεχνολογίας από τις φιλοξενούσες χώρες βρίσκεται σε αντιπαράθεση με τους λόγους μεταφοράς της τεχνολογίας (και της τεχνογνωσίας) από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις που αποτελούν βασικές πηγές αυτής με μεγάλο βαθμό ικανότητας να παράγουν και να εφαρμόζουν νέες τεχνικές.

Παρόλα αυτά, στην πράξη η διακίνηση τεχνολογίας πραγματοποιείται κυρίως ανάμεσα στη μητρική και θυγατρική επιχείρηση, γεγονός που αποτελεί μια «ενδο-εταιρική» υπόθεση που θέτει σε αμφισβήτηση τη δυνατότητα διασποράς και απορρόφησης της μεταφερόμενης τεχνολογίας από την εθνική οικονομία. Αυτό σημαίνει πως η βασική έρευνα πραγματοποιείται και ολοκληρώνεται στα κέντρα της μητρικής εταιρείας και στις θυγατρικές επιχειρήσεις χρησιμοποιείται παραγωγικά η μεταφερόμενη τεχνολογία χωρίς να δίνεται η δυνατότητα ακόμα και στη θυγατρική να δημιουργήσει υποδομή τεχνολογικής έρευνας και ανάπτυξης.

Ειδικότερα στην Ελλάδα προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία πως, για παράδειγμα, το 1974 οι δαπάνες της ελληνικής μεταποίησης ξένων τεχνικών μεθόδων παραγωγής ήταν 11,7 εκ. δολάρια, ενώ οι δαπάνες για ίδια έρευνα δεν ξεπερνούν τις μερικές εκατοντάδες δολάρια. Η διαπίστωση αυτή συνδυάζεται και με το μέγεθος του απασχολούμενου προσωπικού σε τμήματα έρευνας και ανάπτυξης όπου, σύμφωνα με τα στοιχεία της UNESCO, το 1976 σε σύνολο 450.000 ατόμων (αμειβόμενο προσωπικό), μόνο 160 άτομα ήταν προσωπικό αυτής της κατηγορίας. (ΚΕΠΕ, «Licensing και βιομηχανική ανάπτυξη», 1981).

Κατά συνέπεια η μεταφερόμενη τεχνολογία υπό αυτούς τους όρους σε συνδυασμό με το περιορισμένο μέγεθος των δαπανών για ίδια τεχνολογική έρευνα δημιουργεί μη

ευνοϊκές επιρροές στην τεχνολογική υποδομή της χώρας, γεγονός που απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή στα μέτρα πολιτικής που ακολουθούνται.

Επιπτώσεις στην απασχόληση και στην παραγωγικότητα της εργασίας

Η εκβιομηχάνιση που έχει προωθηθεί από τις πολυεθνικές εταιρείες σε πολλές περιπτώσεις αναπτυσσόμενων χωρών έχει επιτείνει το πρόβλημα της απασχόλησης. Οι κυριότερες εξηγήσεις έχουν επικεντρωθεί στο είδος της μεταφερόμενης τεχνολογίας.

Στην Ελλάδα οι ξένες επιχειρήσεις απασχολούσαν το 24,4% των εργαζόμενων το 1973, το 22% το 1977 και το 21% το 1980. Τα ποσοστά αυτά είναι μικρά σε σχέση με τα ποσοστά συμμετοχής των ξένων επιχειρήσεων στις πωλήσεις και το ενεργητικό, γιατί αυτές συγκεντρώνονται σε τομείς έντασης τεχνολογίας.

Η διακλαδική κατανομή της απασχόλησης των ξένων επιχειρήσεων διαφέρει από αυτή του συνόλου των επιχειρήσεων. Τέσσερις κλάδοι (χημικά, μεταλλουργία, ηλεκτρολογικά υλικά και μεταφορικά μέσα) απασχολούσαν το 56% το 1973, το 54% το 1977 και το 52% το 1980 της συνολικής απασχόλησης των ξένων επιχειρήσεων. Είναι φανερό πως υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ απασχόλησης και ξένων επενδύσεων.

Όσον αφορά την παραγωγικότητα της εργασίας, είναι λογικό οι ξένες επιχειρήσεις να επιτυγχάνουν μεγαλύτερη παραγωγή ή προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο, γιατί συγκεντρώνονται στους κλάδους έντασης τεχνολογίας και έχουν οικονομίες κλίμακας σε σύγκριση με τις εγχώριες.

Επιπτώσεις στη δομή της αγοράς

Μεταξύ του 1973 και 1979 το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων, ελληνικών και ξένων, με κριτήριο το σύνολο του ενεργητικού και τις συνολικές πωλήσεις αυξάνει, ενώ με κριτήριο την απασχόληση μειώνεται. Επίσης 77 επιχειρήσεις ή το 39,5% απασχολούν μόνο το 5,9% των απασχολούμενων στις ξένες επιχειρήσεις. Η ανισοκατανομή και συγκέντρωση σε λίγες μονάδες είναι πιο έντονη με βάση το σύνολο του ενεργητικού των ξένων επιχειρήσεων. Το 8% των 202 ξένων επιχειρήσεων, δηλαδή 16 επιχειρήσεις, συγκεντρώνει το 55,4% του συνόλου του ενεργητικού των ξένων επιχειρήσεων, ενώ 118 επιχειρήσεις ή το 58,4% συγκεντρώνει μόνο το 12,5% του ενεργητικού. Με βάση τις πωλήσεις, 11 επιχειρήσεις ή το 7,1% συμμετέχει με ποσοστό 55,5% στις συνολικές πωλήσεις των ξένων επιχειρήσεων, ενώ το 54,2% συμμετέχει με ποσοστό μόνο 7,7%. Επομένως οι ξένες επιχειρήσεις είναι κατά μέσο όρο πολύ μεγαλύτερες από τις ελληνικές και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο μεγάλο μέγεθος λίγων επιχειρηματικών μονάδων.

Η ίδια κατάσταση ισχύει και για τη βιομηχανία στο σύνολό της. Οι 100 μεγαλύτερες μονάδες με βάση τις πωλήσεις τους, που αποτελούν το 3,7% του αριθμού των επιχειρήσεων, ελέγχουν το 51% των συνολικών πωλήσεων, το 46% των επενδύσεων, το 62% των καθαρών κερδών και το 32% της απασχόλησης. Άλλωστε η συγκέντρωση της δύναμης στις 100 μεγαλύτερες επιχειρήσεις αυξάνεται διαχρονικά μεταξύ του 1971 και 1979. (ICAP, 1980).

Γενικά, η δομή της ελληνικής βιομηχανίας χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συγκέντρωσης της δραστηριότητας στους περισσότερους βιομηχανικούς κλάδους. Ως μέτρο της κλαδικής συγκέντρωσης μπορούμε να θεωρήσουμε το λόγο της ποσοστιαίας μεταβολής του κλάδου προς την ποσοστιαία μεταβολή του συνόλου της μεταποιητικής βιομηχανίας. Βάσει του ορισμού αυτού ορισμένοι μελετητές (Β. Παπανδρέου, Γ. Καλογήρου, Π. Ρουμελιώτης) έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως ο βαθμός συγκέντρωσης και κατά συνέπεια η ολιγοπωλιακή δομή της αγοράς έχει αυξηθεί διαχρονικά παίρνοντας ως βάση ορισμένες μεταβλητές (πωλήσεις, απασχόληση, κτλ.). Οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση είναι : καπνού, δέρματος, πετρελαίου και βασικών μετάλλων. Ως κλάδοι χαμηλής συγκέντρωσης μπορούν να θεωρηθούν οι : τροφίμων, υφαντικών και μηχανημάτων.

Το ερώτημα είναι κατά πόσον οι πολυεθνικές έχουν συμβάλει στην ολιγοπωλιακή διάρθρωση της ελληνικής βιομηχανίας. Αν συσχετιστούν τα ποσοστά συμμετοχής

των ξένων επιχειρήσεων με το βαθμό συγκέντρωσης της παραγωγής παρατηρείται πως, με εξαίρεση τους κλάδους χαρτιού και δέρματος, η συμμετοχή των ξένων επιχειρήσεων τείνει να είναι μεγαλύτερη στους κλάδους που παρατηρούνται έντονα ολιγοπωλιακές καταστάσεις. Παρόλο που στην παραπάνω συσχέτιση δε μπορεί να βρεθεί η αιτιατή σχέση, εμπειρικές μελέτες που έχουν γίνει («Economic Bulletin for Europe», Vol. 19, No 1) αποδεικνύουν πως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις και δημιουργούν και ενισχύουν μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές δομές στις χώρες δέκτες. Αυτό είναι αποτέλεσμα είτε των τεχνολογικών και διοικητικών δυνατοτήτων και απαιτήσεών τους, είτε της εξαγοράς ή συγχώνευσής τους με ντόπιες επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Προκειμένου να γίνει μια σωστή αξιολόγηση των στοιχείων που αφορούν τη χωρική κατανομή των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα, απαιτείται μια αναφορά στους βασικούς νόμους που διέπουν τις επενδύσεις αυτές. Στο παρών κεφάλαιο αναφέρονται οι Νόμοι 1262/82 και 1892/90, με τις όποιες τροποποιήσεις τους, οι οποίοι ανήκουν στη λεγόμενη δεύτερη γενιά αναπτυξιακών νόμων. Οπωσδήποτε δεν αναφέρονται αναλυτικά όλα τα άρθρα του κάθε Νόμου, αλλά τα τμήματα εκείνα που επηρεάζουν φανερά τη χωρική κατανομή των επενδύσεων. Στο τέλος του κεφαλαίου γίνεται και μια αναφορά στο Νόμο 2601/98 ο οποίος και αποτελεί την ισχύουσα αναπτυξιακή νομοθεσία στην Ελλάδα σήμερα

Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1262/82 (ΦΕΚ70)

Η πρώτη διαφορά του Νόμου αυτού με τους προηγούμενους είναι ότι προβλεπόταν για μεγάλες επενδύσεις (πάνω από 400 εκατ. δραχμές), η συμμετοχή του Δημοσίου στο εταιρικό κεφάλαιο των επιχειρήσεων που επιχορηγούνταν. Διευρύνθηκε επίσης η έννοια της παραγωγικής επένδυσης συμπεριλαμβάνοντας και επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα. Δυνατότητα υπαγωγής στις διατάξεις του Ν.1262/82 έχουν οι ακόλουθες δραστηριότητες :

- Μεταποιητικές (βιομηχανικές, βιοτεχνικές και χειροτεχνικές) επιχειρήσεις όλων των κλάδων. Στις παραπάνω επιχειρήσεις περιλαμβάνονται και οι βιοτεχνικές επιχειρήσεις παραδοσιακών οικοδομικών υλικών, όπως πέτρας, τοιχοποιίας, δαπέδων και στέγης, κεραμιδιών και τούβλων παραδοσιακών τύπων, διαφόρων κεραμικών δαπέδων και ειδικών κονιαμάτων. Επίσης, βιοτεχνίες και εργαστήρια παραδοσιακών κατασκευών, όπως ξυλουργεία, επιπλοποιεία, σιδηρουργεία. Εργαστήρια χειροτεχνίας, οικοτεχνίας, κεραμικής, υφαντικής, ταπητουργίας και γουνοποιίας.
- Γεωργικές, δασικές, κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις σύγχρονης τεχνολογίας.
- Μεταλλευτικές και λατομικές επιχειρήσεις.
- Κέντρα Τεχνικής Βοήθειας για τη βιομηχανία και βιοτεχνία που ιδρύονται από Συνεταιρισμούς, Επιμελητήρια, Επαγγελματικές Οργανώσεις, τον EOMMEX και το

ΕΛΚΕΠΑ, σκοπός των οποίων είναι η παροχή τεχνικών συμβουλών και πληροφόρησης στους επενδυτές σχετικά με την τεχνολογική κατάσταση του κλάδου, την οργάνωση της παραγωγής, τη διαχείριση της επιχείρησης, τη σύνθεση του προσωπικού, τη μελέτη της αγοράς και του απαραίτητου μηχανολογικού εξοπλισμού.

- Επιχειρήσεις αγροτικών ή αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών για επενδύσεις σε μηχανικά μέσα σποράς, καλλιέργειας, συγκομιδής και συσκευασίας αγροτικών προϊόντων.
- Επιχειρήσεις που παράγουν για δικό τους λογαριασμό ή για τρίτους ενέργεια σε μορφή αερίου, θερμού νερού ή ατμού.
- Επιχειρήσεις που έχουν αντικείμενο δραστηριότητας την παραγωγή μηχανισμών εξοικονόμησης ενέργειας και αξιοποίησης γεωργικών και βιομηχανικών απορριμμάτων και αποβλήτων.
- Επιχειρήσεις αποξήρανσης αγροτικών προϊόντων, κατάψυξης ή αφυδάτωσης γεωργικών, κτηνοτροφικών και ιχθυηρών προϊόντων.
- Ναυπηγο-επισκευαστικές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις πλωτών δεξαμενών, διαλυτηρίων πλοίων, ακτοπλοϊκές επιχειρήσεις ευρείας λαϊκής συμμετοχής για προμήθεια καινούριων σκαφών εγχώριας κατασκευής ή μεταχειρισμένων, εφόσον η ηλικία τους δεν ξεπερνά τα επτά (7) χρόνια ή και για επισκευή μεταχειρισμένων πλοίων και αλιευτικές επιχειρήσεις για την προμήθεια σκαφών εγχώριας κατασκευής.
- Επιχειρήσεις υγρών καυσίμων και υγραερίων εφόσον πραγματοποιούν επενδύσεις για τη δημιουργία εγκαταστάσεων αποθήκευσης ή για την προμήθεια εξοπλισμού μεταφοράς και διακίνησης υγρών καυσίμων σε νησιωτικές περιοχές, υπό την προϋπόθεση ότι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν την έδρα τους στο Νομό που ανήκει το νησί.
- Ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και ξενώνες μέχρι 300 κλίνες
- Κατασκηνωτικά κέντρα (CAMPINGS), κατασκευαζόμενα με τις προδιαγραφές και την έγκριση του ΕΟΤ, μόνο για τις δαπάνες μονίμων εγκαταστάσεών τους, καθώς επίσης και τα διαμερίσματα για τουριστική χρήση.

- Επιχειρήσεις εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών και κέντρα χειμερινού τουρισμού.
- Οικίες ή κτίρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά, διασκευαζόμενα σε ξενώνες ή ξενοδοχειακές επιχειρήσεις ή εργαστήρια παραγωγής παραδοσιακών βιοτεχνικών προϊόντων ή χειροτεχνημάτων.

Δύο ακόμη δραστηριότητες προστέθηκαν στις υπαγόμενες επιχειρήσεις με τους Ν.1563/85 (άρθρο 34) και Ν.1682/87 (άρθρο 29) ως εξής :

- Επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις για τη ναυπήγηση τουριστικών επαγγελματικών πλοίων σε ελληνικά ναυπηγεία, με την προϋπόθεση ότι τα πλοία αυτά ανήκουν σε Έλληνες κατά ποσοστό 100%.
- Επιχειρήσεις υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας

Επίσης, ο Ν. 1682/87 (άρθρο 2) προέβλεπε την ένταξη, με υπουργικές αποφάσεις, παραγωγικών επενδύσεων στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), σύμφωνα με τον κανονισμό της ΕΟΚ 2088/85 και το Ν.1262/82. Ακόμη, με τον ίδιο Νόμο καταργήθηκε ο περιορισμός των 300 κλινών προκειμένου για ενίσχυση επενδύσεων σε ξενοδοχεία.

Ταυτόχρονα ο Ν.1262/82 στις διατάξεις του περιελάμβανε και κάποιες «ειδικές», όπως χαρακτηρίζονταν επενδύσεις. Οι επενδύσεις αυτές όταν πραγματοποιούνταν στις περιοχές Β', Γ' και Δ' τύχαιναν επιπλέον επιχορήγηση 15%. Οι «ειδικές» αυτές επενδύσεις ήταν οι εξής :

1. Προστασίας του περιβάλλοντος, περιορισμού της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας. Περιλαμβάνονται και οι δαπάνες μεταφοράς για μετεγκατάσταση επιχειρήσεων υψηλής όχλησης, από κατοικημένες περιοχές σε βιομηχανικές ή βιοτεχνικές ζώνες.
2. Επιχειρήσεις υποκατάστασης του πετρελαίου ή της ηλεκτρικής ενέργειας με αέριο, επεξεργασμένα απορρίμματα, ήπιες μορφές ενέργειας, ανάκτηση απορριπτόμενης θερμότητας, λαμβάνοντας υπόψη και το βαθμό εξοικονόμησης ενέργειας. Για τις επενδύσεις αυτής της κατηγορίας πρόσθετη προϋπόθεση ήταν ο περιορισμός της ρύπανσης του περιβάλλοντος.
3. Ίδρυσης ή επέκτασης εργαστηρίων εφαρμοσμένης βιομηχανικής ή ενεργειακής ή μεταλλευτικής έρευνας.

4. Επιχειρήσεις εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας.
5. Επιχειρήσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Συνεταιρισμών.
6. Επενδύσεις Ειδικών Ιδρυμάτων και Εργαστηρίων Ταχύρυθμης Αναπροσαρμογής για την απασχόληση μειονεκτούντων ατόμων, καθώς και οι επενδύσεις που πραγματοποιούνταν από μειονεκτούντα άτομα ή απασχολούσαν κυρίως άτομα αυτής της κατηγορίας.

Στην περιοχή Α' ο Νόμος καθόριζε συνολική επιχορήγηση 30 ποσοστιαίων μονάδων για επενδύσεις των περιπτώσεων 1, 2, 3, 4, και 6. Επίσης ορίστηκε υπαγωγή στους όρους επιχορήγησης ενισχύσεων της Δ' περιοχής, στις περιπτώσεις επενδύσεων που αφορούσαν γεωργο-κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας, επιχειρήσεις αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών, ναυπηγο-επισκευαστικές επιχειρήσεις, αλλά και κτίρια που είχαν χαρακτηριστεί διατηρητέα διασκευαζόμενα σε ξενώνες ή ξενοδοχειακές επιχειρήσεις ανεξάρτητα από την περιοχή πραγματοποίησης της επένδυσης. Σε περίπτωση ίδρυσης ή επέκτασης εργαστηρίων εφαρμοσμένης βιομηχανικής, ενεργειακής ή μεταλλευτικής έρευνας ίσχυαν τα ποσοστά επιχορήγησης της περιοχής Γ', σε όποια περιοχή και αν γίνονταν οι επενδύσεις, εκτός από όσες βρισκόνταν στην περιοχή Δ', για τις οποίες ίσχυε το καθεστώς της περιοχής αυτής.

Ταυτόχρονα ο Ν.1262/82 παρείχε επιχορήγηση για τις δαπάνες μετεγκατάστασης στις περιοχές Β', Γ' και Δ', σε ποσοστό ίσο με το μέγιστο ποσοστό επιχορήγησης της περιοχής μετεγκατάστασης, αυξημένο κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες.

Όπως προαναφέρθηκε η Ελληνική Επικράτεια χωρίστηκε σε τέσσερις περιοχές κινήτρων. Οι περιοχές αυτές όσον αφορά στις βιομηχανικές επενδύσεις ήταν οι εξής :

Περιοχή Α' : Νομός Αττικής (εκτός από τις Επαρχίες Τροιζήνας, Κυθήρων και Λαυρεωτικής), το τμήμα του Ν. Κορινθίας που συνορεύει με το Ν. Αττικής και μέχρι τον Ισθμό της Κορίνθου, ο Ν. Θεσσαλονίκης (εκτός από το τμήμα δυτικά του ποταμού Αξιού και από την Επαρχία Λαγκαδά).

Περιοχή Β' : Νομοί Βοιωτίας, Μαγνησίας, Λάρισας, Κορινθίας (το υπόλοιπο), Αχαΐας (εκτός από την επαρχία Καλαβρύτων), Ηρακλείου, η περιοχή της πόλης της Ρόδου που καθορίζεται από ακτίνα 15 χιλιομέτρων από το νομαρχιακό κατάστημα της πόλης, οι Επαρχίες Λαυρεωτικής και Τροιζήνας, το τμήμα του Ν. Θεσσαλονίκης δυτικά του ποταμού Αξιού, η Επαρχία Λαγκαδά και η πόλη της Χαλκίδας.

Περιοχή Γ' : Οι νομοί Ημαθίας, Κοζάνης, Καβάλας, Φωκίδας, Τρικάλων, Καρδίτσας, Αιτωλοακαρνανίας, Εύβοιας (εκτός από την πόλη της Χαλκίδας), Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Καστοριάς, Πέλλας, Χαλκιδικής, Κιλκίς, Σερρών, Δράμας, Ηλείας, Χανίων, Κέρκυρας, Φθιώτιδας, Πιερίας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Λευκάδας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Ευρυτανίας, Γρεβενών, Φλώρινας, Ρεθύμνου, Λασιθίου, Κυκλάδων και οι Επαρχίες Κυθήρων και Καλαβρύτων. Επίσης, τα τμήματα της επικράτειας που δεν εμπίπτουν στις λοιπές περιοχές εκτός των ακριτικών περιοχών των διαφόρων νομών (εκτός από το νησί Κέρκυρα) σε απόσταση 20 χιλιομέτρων από τα σύνορα, καθώς και των Δήμων και Κοινοτήτων των οποίων τα διοικητικά όρια τέμνονται από τη ζώνη των 20 χιλιομέτρων.

Περιοχή Δ' : Νομοί Λέσβου, Χίου, Σάμου, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, Δωδεκανήσου (εκτός από την περιοχή της πόλης της Ρόδου), ο Ν. Μεσσηνίας, οι ακριτικές περιοχές των διάφορων νομών (εκτός από το νησί Κέρκυρα) σε απόσταση 20 χιλιομέτρων από τα σύνορα, καθώς και οι Δήμοι και Κοινότητες των οποίων τα διοικητικά όρια τέμνονται από τη ζώνη των 20 χιλιομέτρων.

Το νέο στοιχείο που έφερε ο Ν.1262/82 ήταν ότι τα κίνητρα που παρείχε (επιχορηγήσεις επενδύσεων, επιδότηση επιτοκίου, αφορολόγητες εκπτώσεις και αυξημένες αποσβέσεις) χωρίζονταν σε δύο ομάδες και οι επενδυτές μπορούσαν να κάνουν χρήση των κινήτρων μιας από τις δύο ομάδες. Οι ομάδες αυτές των κινήτρων καθορίστηκαν ως εξής :

Α' ΟΜΑΔΑ :

- Δωρεάν ενίσχυση επιχορήγησης στην επένδυση
- Επιδότηση επιτοκίου στο δάνειο επενδύσεως
- Αυξημένες αποσβέσεις

Β' ΟΜΑΔΑ :

- Αφορολόγητες εκπτώσεις
- Αυξημένες αποσβέσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Ν.1262/82 τα ποσοστά επιχορήγησης διαμορφώθηκαν ως εξής :

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ
Β'	10% - 25%
Γ'	15% - 40%
Δ'	20% - 50%

Πηγή : ΦΕΚ(70) 16/6/1982

Για την περιοχή Α' δεν δινόταν επιχορήγηση, ενώ στα ποσοστά επιχορήγησης της περιοχής Δ' δεν περιλαμβάνονταν οι περιπτώσεις των ειδικών ζωνών, όπου το ελάχιστο ποσοστό επιχορήγησης ορίστηκε σε 35%.

Για τις ειδικές επενδύσεις (προστασία περιβάλλοντος, εξοικονόμηση ενέργειας, εργαστήρια έρευνας, εξαιρετικά προηγμένη τεχνολογία, επιχειρήσεις ΟΤΑ και συνεταιρισμοί, ειδικά ιδρύματα για μειονεκτούντα άτομα) ανεξάρτητα από περιοχή εγκατάστασης της επιχείρησης, ορίστηκε πρόσθετη επιχορήγηση 15 ποσοστιαίων μονάδων, με εξαίρεση την περιοχή Α', όπου ορίστηκε συνολική επιχορήγηση 40%. Για τους ΟΤΑ και τους συνεταιρισμούς ορίστηκε πρόσθετη επιχορήγηση μέχρι 15%.

Στη συνέχεια στο άρθρο 11 του Ν.1262/82 ορίζονται οι διατάξεις για την *επιδότηση επιτοκίου*. Η επιδότηση επιτοκίου δίνονταν στις επιχειρήσεις που είχαν υπαχθεί στο καθεστώς επιχορηγήσεων και δίνονταν για τραπεζικά και ομολογιακά δάνεια, σε δημόσια εγγραφή ή για δάνεια από άλλους χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Τα ποσοστά επιδότησης επιτοκίου στις διάφορες περιοχές είναι ίδια με τα ποσοστά των επιχορηγήσεων που ίσχυαν στις αντίστοιχες περιοχές. Εγκρινόταν και παρέχονταν για τα τρία πρώτα χρόνια, εκτός από τις επενδύσεις στην περιοχή Δ' και για τις επενδύσεις σε ειδικές ζώνες, όπου η επιδότηση επιτοκίου δίνονταν για έξι χρόνια.

Στην περίπτωση που οι υπαγόμενες επενδύσεις δεν έκαναν χρήση του καθεστώτος των επιχορηγήσεων, μπορούσαν να προβούν σε αφορολόγητες εκπτώσεις από τα κέρδη τους, ανάλογα με την περιοχή πραγματοποίησής τους, σύμφωνα με τα άρθρα 12 ως 14 του Ν.1262/82. Οι εκπτώσεις αυτές πραγματοποιούνταν στα φορολογούμενα καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων που ήταν εγκαταστημένες, ιδρύονταν ή μεταφέρονταν στις περιοχές κινήτρων Β', Γ', και Δ', εφόσον πραγματοποιούσαν νέες παραγωγικές επενδύσεις από την έναρξη ισχύος του νόμου και μέχρι τις 31/12/1992. Η έκπτωση όμως δεν μπορούσε να υπερβεί ένα ορισμένο ποσοστό των ετησίων κερδών. Το υπόλοιπο ποσό μεταφέρονταν και η έκπτωση

πραγματοποιούνταν στα επόμενα χρόνια. Έτσι τα ποσοστά των αφορολόγητων εκπτώσεων επί της αξίας των νέων παραγωγικών επενδύσεων, καθώς και τα ποσοστά των ετήσιων κερδών μέχρι τα οποία μπορούσε να φτάσει η αφορολόγητη έκπτωση κλιμακώθηκαν ως εξής :

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	Ποσοστό αφορολόγητης έκπτωσης επί της αξίας της επένδυσης	Ποσοστό ετήσιων κερδών μέχρι στο οποίο μπορεί να φτάσει η αφορολόγητη έκπτωση
Α'	-	-
Β'	40%	75%
Γ'	55%	75%
Δ'	70%	90%

Πηγή : ΦΕΚ(70) 16/6/1982

Τέλος, η πιο σημαντική ίσως αλλαγή που έφερε ο Ν.1262/82 ήταν η αποκέντρωση των γνωμοδοτικών επιτροπών. Λειτούργησαν περιφερειακές επιτροπές σε όλες τις περιφέρειες. Με τον τρόπο αυτό ενισχύθηκε η έννοια της περιφερειακής αυτοδιοίκησης. Στην πράξη όμως η προσπάθεια αυτή σκόνταψε σε γραφειοκρατικά εμπόδια. Για το λόγο αυτό προβλέφθηκε η επανεξέταση στο κέντρο των αποφάσεων που λαμβάνονταν στις περιφέρειες και στους νομούς.

Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 1892/90

Στις 31 Ιουλίου 1990 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ένας νέος αναπτυξιακός νόμος ο Ν.1892/90, ο οποίος στόχευε στη γενικότερη αναμόρφωση κάποιων διατάξεων του 1262/82 χωρίς σημαντική μεταβολή της βασικής δομής του τελευταίου.

Στόχος αυτών των αλλαγών ήταν η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας, καθώς και η άρση κάποιων προβλημάτων τα οποία εντοπίστηκαν κατά την εφαρμογή του προηγούμενου νόμου, ώστε να βελτιωθεί η γενικότερη λειτουργία των ρυθμίσεων. (Ε. Λεμονιά, ΚΕΠΕ 1991).

Ο Ν.1892/90 είχε λίγες διαφοροποιήσεις σε σχέση με τον προηγούμενο αναπτυξιακό στην περίπτωση της διαίρεσης της Ελληνικής επικράτειας σε περιοχές κινήτρων. Έτσι οι περιοχές του νέου νόμου είναι ως εξής :

Περιοχή Α' : Παρέμεινε η ίδια με την Περιοχή Α' του Ν.1262/82.

Περιοχή Β' : Η μόνη αλλαγή είναι στο Ν. Λάρισας που εξαιρέθηκε η Επαρχία Ελασσόνας.

Περιοχή Γ' : Από την περιοχή Γ' του προηγούμενου νόμου αφαιρούνται οι νομοί Φωκίδας, Ηλείας, Ευρυτανίας και Γρεβενών. Από το Ν. Καρδίτσας εξαιρούνται ορισμένοι δήμοι και κοινότητες όπως και στους Ν. Αρκαδίας και Κυκλάδων. Αντίθετα προστέθηκαν ορισμένες κοινότητες της Επαρχίας Λαγκαδά του Ν. Θεσσαλονίκης, η Επαρχία Τροιζήνας, οι δήμοι Μεθάνων και Πόρου και ορισμένες κοινότητες του Ν. Αττικής.

Περιοχή Δ' : Τα νέα στοιχεία της περιοχής Δ' του Ν.1892/90 είναι οι νομοί Ευρυτανίας, Γρεβενών, Φωκίδας, Ηλείας, ορισμένοι δήμοι του Ν. Εύβοιας, ορισμένες περιοχές του Ν. Κοζάνης, η επαρχία Ελασσόνας του Ν. Λάρισας, ορισμένες κοινότητες του Ν. Αρκαδίας, η επαρχία Καλαβρύτων του Ν. Αχαΐας, ορισμένοι δήμοι και κοινότητες του Ν. Καρδίτσας και η ζώνη Λαυρεωτικής. Επίσης, τα νησιά Κως, Πάτμος, Θάσος, Θηρασία, Αμοργός, Κουφονήσια, Σχινούσα, Ηράκλεια, Δονούσα, Ανάφη, Σίκινος, Φολέγανδρος και Κίμωλος.

Ειδική Ζώνη : Οι επαρχίες Καλαμάτας και Μεσσηνίας του Ν. Μεσσηνίας, τα νησιά Λέσβος, Λήμνος, Αη Στράτης, Χίος, Σάμος, Ικαρία, Οινούσες, Λέρος, Κάλυμνος,

Νίσυρος, Τήλος, Σύμη, Χάλκη, Αστυπάλαια, Λειψοί, Αγαθονήσι, Αρκοί, Ψέριμος, Ψαρά, Φούρνοι, Κά7ρπαθος, Κάσος, Σαμοθράκη και Καστελόριζο.

Θράκη : Οι νομοί Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου.

Το ύψος της ενίσχυσης των επιχειρήσεων που εντάσσονται στις διατάξεις του Ν.1892/90 κλιμακώνονται ανάλογα με την περιοχή ως εξής :

Για όλες τις κατηγορίες επενδύσεων εκτός από τις τουριστικές τα ποσοστά ήταν :

Περιοχή	Ποσοστό επιχορήγησης στο συνολικό ύψος της επένδυσης
Β'	15 %
Γ'	25 %
Δ'	35 %
Θράκη	45 %

Πηγή : ΦΕΚ (101) 31/7/1990

Για την περιοχή Α' προβλέφθηκε επιχορήγηση 40% μόνο στην περίπτωση πραγματοποίησης ειδικών επενδύσεων του άρθρου 9. Επίσης προβλέπεται επιπλέον ενίσχυση 5% στην περιοχή Δ' για όλες τις επενδύσεις που υλοποιούνται μέσα στις ειδικές ζώνες ή στις ΒΙΠΕ ΕΤΒΑ και 7% στη Θράκη, σε ανάλογες περιπτώσεις.

Όπως ο Ν.1262/82 έτσι και ο Ν.1892/90 καθόρισε κάποιες *ειδικές επενδύσεις* με διαφορετικό καθεστώς επιχορηγήσεων και πάλι ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασης ως εξής :

Περιοχή	Ποσοστό επιχορήγησης
---------	----------------------

B'	40 %
Γ'	40 %
Δ'	45 %
Θράκη	55 %

Πηγή : ΦΕΚ (101) 31/7/1990

Όπως προαναφέρθηκε τα ποσοστά αυτά ισχύουν για τις ειδικές επενδύσεις του άρθρου 9 οι οποίες είναι :

1. Προστασία του περιβάλλοντος, περιορισμός της ρύπανσης, αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και ανακύκλωση ύδατος.
2. Επενδύσεις ενεργειακού χαρακτήρα, όπως αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, υποκατάσταση υγρών καυσίμων ή ηλεκτρικής ενέργειας με άλλες μορφές ενέργειας και εξοικονόμηση ενέργειας.
3. Ίδρυση ή επέκταση εργαστηρίων εφαρμοσμένης βιομηχανικής, ή ενεργειακής ή μεταλλευτικής έρευνας.
4. Παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας.
5. Επενδύσεις για απασχόληση ατόμων με ειδικές ανάγκες.
6. Επενδύσεις σε εργαστήρια βιομηχανικής, ενεργειακής και μεταλλευτικής έρευνας, ανάπτυξης τεχνολογιών και λογισμικού.

Για τις επενδύσεις αυτής της κατηγορίας στην περιοχή Α' ορίστηκε επιχορήγηση 40% και για τις 6 περιπτώσεις. Επίσης, επενδύσεις αγροτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή Α' υπάγονται στα κίνητρα της περιοχής Β', όπως και οι περιπτώσεις εκσυγχρονισμού τεχνικών εταιρειών, και οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεών τους στην περιοχή Α'.

Στα ποσοστά της περιοχής Γ' υπάγονται οι μεταλλευτικές επιχειρήσεις ανεξάρτητα από την περιοχή υλοποίησής τους, με εξαίρεση τις περιοχές Δ' και τη Θράκη, όπου ισχύουν οι ενισχύσεις των περιοχών αυτών. Στα κίνητρα της περιοχής Δ' υπάγονται

και οι επενδύσεις αγροτικών δραστηριοτήτων σύγχρονης τεχνολογίας, αγροτικών συνεταιρισμών σε μηχανικά μέσα, αξιοποίησης απορριμμάτων και αποβλήτων και διατηρητέα κτίρια για μετατροπή σε ξενώνες ή ξενοδοχεία ή εργαστήρια παραδοσιακών προϊόντων. Και πάλι εξαίρεση αποτελεί η περιοχή της Θράκης, όπου ισχύουν οι δικές της ενισχύσεις.

Ταυτόχρονα με τις παραπάνω διατάξεις, στο άρθρο 9 του Ν.1892/90 ορίζονται και οι όροι για τις *μετεγκαταστάσεις δραστηριοτήτων*. Έτσι στην περίπτωση :

- μετεγκατάστασης επιχειρήσεων από την περιοχή Α' στις περιοχές Β', Γ', και Δ' καθώς και στη Θράκη ή στις ειδικές ζώνες των περιοχών αυτών, παρέχεται η ενίσχυση των περιοχών αυτών αυξανόμενη κατά 10% για την περιοχή Β' και 15% για τις υπόλοιπες.
- μετεγκατάστασης από την περιοχή Α' στη ΒΙΠΕ ΕΤΒΑ της Θεσσαλονίκης παρέχεται το ποσοστό επιχορήγησης της περιοχής Β'.
- μετεγκατάστασης από τις περιοχές Β', Γ', και Δ' προς τις ΒΙΠΕ ΕΤΒΑ της ίδιας ή ευνοϊκότερης, από άποψη κινήτρων, περιοχής παρέχεται το ποσοστό της ΒΙΠΕ όπου εγκαθίστανται.

Στη συνέχεια στο άρθρο 11 για την *επιδότηση επιτοκίου*, το νέο στοιχείο που εισάγει ο Ν.1892/90 αφορά τις επενδύσεις που γίνονται στη Θράκη. Σ' αυτές η επιδότηση επιτοκίου παρέχεται για όλη τη χρονική διάρκεια εξυπηρέτησης του δανείου και μέχρι δέκα (10) χρόνια ως ανώτατο όριο. Στις επενδύσεις των άλλων περιοχών τα ποσοστά επιδότησης επιτοκίου είναι ίσα με τα ποσοστά επιχορήγησης ανά περιοχή και το μέτρο έχει διάρκεια κατά τα τρία πρώτα χρόνια. Εξαίρεση αποτελούν οι επενδύσεις στη περιοχή Δ', για τις οποίες ισχύει επιδότηση επιτοκίου για τα πρώτα έξι χρόνια. Και πάλι, όπως ο Ν.1262/82, ο Ν.1892/90 τονίζει πως δεν είναι δυνατή η χρήση του μέτρου της επιδότησης επιτοκίου από επιχειρήσεις που υπάγονται στο καθεστώς των αφορολόγητων εκπτώσεων.

Τα ποσοστά αφορολόγητων εκπτώσεων, καθώς και τα ποσοστά ετήσιων κερδών, μέχρι τα οποία μπορεί να φτάσει η αφορολόγητη έκπτωση, διαμορφώθηκαν κατά περιοχή ως εξής :

Για όλες τις επενδύσεις εκτός από τις τουριστικές :

Περιοχή	Ποσοστό αφορολόγητης	Ποσοστό ετήσιων
---------	----------------------	-----------------

	έκπτωσης	κερδών
Β'	60 %	60 %
Γ'	75 %	75 %
Δ'	90 %	90 %
Θράκη	100 %	100 %

Πηγή : Ε. Λεμονιά, ΚΕΠΕ 1991

Ο Ν.1892/90 κάνοντας αυτό το διαχωρισμό (που δεν υπήρχε στον προηγούμενο αναπτυξιακό) δίνει μεγαλύτερα ποσοστά αφορολόγητων εκπτώσεων για τις επιχειρήσεις πλην των τουριστικών. Για τις επενδύσεις στη βιομηχανική περιοχή ΕΤΒΑ του Ν. Θεσσαλονίκης ο νόμος παρέχει τα αφορολόγητα ποσοστά της περιοχής Β', ενώ για τις μεταλλευτικές επιχειρήσεις στην περιοχή Β' τις εκπτώσεις της περιοχής Γ'. Για τις ειδικές επενδύσεις του άρθρου 9 και για επενδύσεις σε εργαστήρια έρευνας, στις περιοχές Α' και Β' δίνονται οι αφορολόγητες εκπτώσεις της περιοχής Γ' και για αυτές που γίνονται στην περιοχή Γ', οι εκπτώσεις της περιοχής Δ'.

Στη συνέχεια, στις 31/8/94 δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ο Ν.2234, ο οποίος τροποποίησε κάποιες διατάξεις του Ν.1892/90, με στόχο τη γενικότερη εναρμόνιση Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βιομηχανίας 1994 - 1999. Οι σημαντικότερες αλλαγές που επέφερε αναφέρονται στη συνέχεια :

- Όσον αφορά τα ποσοστά επιχορήγησης των παραγωγικών επενδύσεων έως 5 δις διατηρούνται τα ποσοστά του 1892/90 με εξαίρεση την περιοχή της Θράκης, όπου το ποσοστό από 45% γίνεται 50%. Επίσης διαχωρίζεται η περίπτωση επενδύσεων το ύψος των οποίων κυμαίνεται μεταξύ 5 και 25 δισεκατομμυρίων δραχμών. Για τις επενδύσεις αυτές το ποσοστό επιχορήγησης ορίστηκε σε 30% για τις περιοχές Β', Γ', και Δ' και 40% για τη Θράκη.
- Γίνεται μια διαφοροποίηση του ποσοστού επιχορήγησης στις ειδικές επενδύσεις όταν πραγματοποιούνται στην περιοχή Α' ως εξής :
 - 40% για επενδύσεις ύψους ως 5 δις δραχμές, και
 - 30% για επενδύσεις ύψους από 5 ως 25 δις δραχμές

Στις περιοχές Β', Γ', και Δ' το ποσοστό επιχορήγησης ανέρχεται σε 30%.

- Τα ποσοστά της αφορολόγητης έκπτωσης των επενδύσεων παραμένουν όπως είχαν οριστεί από το Ν.1892/90, ενώ ορίζεται πως για τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται στις ΒΙΠΕ των περιοχών Β', Γ' και Δ' παρέχονται τα ποσοστά των αφορολόγητων εκπτώσεων που ισχύουν για τις περιοχές Γ', Δ' και Θράκης αντίστοιχα.

Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 2601/98

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και ο τελευταίος αναπτυξιακός νόμος 2601/98. Στο καθεστώς των ενισχύσεων του νόμου αυτού υπάγονται οι ακόλουθες κατηγορίες επιχειρηματικών δραστηριοτήτων για τις επενδυτικές και λοιπές δαπάνες τους.

- Μεταποιητικές επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητες όπως : Βιομηχανίες τροφίμων και ποτών, υφαντουργικών υλών, ειδών ένδυσης, βιομηχανίες ξύλου και κατασκευής προϊόντων από ξύλο και φελλό, παραγωγής βασικών μετάλλων, κατασκευής άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, κατασκευής μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών.
- Επιχειρήσεις που παράγουν ενέργεια, σε μορφή θερμού νερού, ατμού ή παράγουν στερεά καύσιμα από βιομάζα, επιχειρήσεις συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας ή επιχειρήσεις παραγωγής ηλεκτρισμού από ήπιες μορφές ενέργειας. Επίσης επιχειρήσεις παραγωγής βιομάζας από φυτά με σκοπό τη χρήση της ως πρώτης ύλης για την παραγωγή ενέργειας.
- Επιχειρήσεις και εργαστήρια εφαρμοσμένης βιομηχανικής, ενεργειακής, μεταλλευτικής, γεωργικής, κτηνοτροφικής, δασικής και ιχθυοκαλλιεργητικής έρευνας. Επίσης, επιχειρήσεις ανάπτυξης τεχνολογικών και βιομηχανικών σχεδίων.
- Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας, εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές ανήκουν στους τομείς πληροφορικής, τουρισμού, έρευνας, καθώς και τεχνολογικής υποστήριξης βιοτεχνικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων.
- Επιχειρήσεις ανάπτυξης λογισμικού.
- Επιχειρήσεις και εργαστήρια παροχής υπηρεσιών ποιότητας
- Μεταλλευτικές επιχειρήσεις
- Επιχειρήσεις εξόρυξης, επεξεργασίας και εν γένει αξιοποίησης βιομηχανικών ορυκτών. Επιχειρήσεις λατόμευσης μαρμάρων υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτει εξοπλισμό κοπής και επεξεργασίας.

περιλαμβάνονται στη περιοχή Δ'. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Ανάπτυξης και Εργασίας, που εκδίδεται κάθε δύο χρόνια και δεν μπορεί να τροποποιηθεί μέσα στο διάστημα αυτό, προσδιορίζονται περιφέρειες ή νομοί της χώρας, όπου :

- Ο μέσος όρος της ανεργίας, βάσει των εκάστοτε διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων της ΕΣΥΕ, για το χρονικό διάστημα της προηγούμενης τετραετίας, υπερβαίνει κατά μία τουλάχιστον ποσοστιαία μονάδα το μέσο όρο της ανεργίας σε όλη τη χώρα για την περίοδο αυτή.
- Εμφανίζει μείωση ο ενεργός πληθυσμός της χώρας

Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει και τη Ζώνη Λαυρεωτικής του Ν. Αττικής.

Περιοχή Β' : Περιλαμβάνει τη ΒΙΠΕ ΕΤΒΑ, την Επαρχία Λαγκαδά και το τμήμα δυτικά του ποταμού Αξιού του Ν. Θεσσαλονίκης, την Επαρχία Τροιζηνίας του Ν. Αττικής, καθώς και τις περιφέρειες τους νομούς ή τα τμήματα νομών της Επικράτειας που δεν εντάσσονται στις περιοχές Δ', Γ', και Α'.

Περιοχή Α' : Περιλαμβάνει τους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης, πλην των τμημάτων τους που εντάσσονται στις λοιπές περιοχές.

Οι ενισχύσεις που παρέχει ο νέος αναπτυξιακός νόμος στους νέους φορείς, εναλλακτικά είναι οι εξής:

- Επιχορήγηση των ενισχυόμενων δαπανών και επιδότηση των τόκων των μεσομακροπρόθεσμων επενδυτικών δανείων, καθώς και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης κατά περίπτωση ως εξής :

Περιοχή	Ποσοστό επιχορήγησης επί της ενισχυόμενης δαπάνης	Ποσοστό επιδότησης των τόκων των επενδυτικών δανείων της ενισχυόμενης επένδυσης	Ποσοστό της επιδότησης της χρηματοδοτικής μίσθωσης υπολογιζόμενο επί της αξίας κτήσης από την εταιρεία χρηματοδοτικής μίσθωσης του ενισχυόμενου εξοπλισμού
Δ'	40 %	40 %	40 %
Γ'	30 %	30 %	30 %
Β'	15 %	15 %	15 %

Πηγή : ΦΕΚ 81 15/4/98

Για την περιοχή Α' δεν παρέχεται στους νέους φορείς επιχορήγηση, επιδότηση τόκων και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης.

- Επιδότηση των τόκων των μεσομακροπρόθεσμων επενδυτικών δανείων και φορολογική απαλλαγή επί της αξίας των ενισχυόμενων δαπανών και της αξίας του καινούριου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση με χρηματοδοτική μίσθωση ως εξής :

Περιοχή	Ποσοστό επιδότησης των τόκων των επενδυτικών δανείων της ενισχυόμενης επένδυσης	Ποσοστό φορολογικής απαλλαγής επί της αξίας της ενισχυόμενης επένδυσης ή και επί του συνολικού μισθώματος της χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού
Δ'	40 %	100 %
Γ'	30 %	70 %
Β'	15 %	40 %

Πηγή : ΦΕΚ 81 15/4/98

Για την περιοχή Α' δεν παρέχεται στους νέους φορείς επιδότηση τόκων και φορολογική απαλλαγή.

Σχετικά με τους παλιούς φορείς παρέχονται οι ενισχύσεις της επιδότησης των τόκων των μεσομακροπρόθεσμων τετραετούς τουλάχιστον διάρκειας επενδυτικών δανείων και φορολογική απαλλαγή επί της αξίας των ενισχυόμενων δαπανών που πραγματοποιούνται ή και επί του συνολικού μισθώματος της χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού, ως εξής :

Περιοχή	Ποσοστό επιδότησης των τόκων των επενδυτικών δανείων της ενισχυόμενης επένδυσης	Ποσοστό φορολογικής απαλλαγής επί της αξίας της ενισχυόμενης επένδυσης ή και επί του συνολικού μισθώματος της χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού
Δ'	40 %	100 %
Γ'	30 %	70 %
Β'	15 %	40 %

Πηγή : ΦΕΚ 81 15/4/98

Για την περιοχή Α' δεν παρέχονται στους παλιούς φορείς επιδότηση τόκων και φορολογική απαλλαγή.

Για επενδύσεις και προγράμματα χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού που αναφέρονται :

Στην προστασία του περιβάλλοντος, στον περιορισμό της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων και της ατμόσφαιρας, στην αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και στην ανακύκλωση του ύδατος, εφόσον οι επενδύσεις και τα προγράμματα αυτά πραγματοποιούνται από τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας και ηλεκτρισμού, τις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις βιομηχανικών ορυκτών και τις επιχειρήσεις λατόμευσης μαρμάρων, ισχύουν τα ακόλουθα ποσοστά ενισχύσεων :

Περιοχή	Ποσοστά επιχορήγησης	Ποσοστά επιδότησης τόκων	Ποσοστά επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης
Δ'	40 %	40 %	40 %
Γ'	40 %	40 %	40 %
Β'	30 %	30 %	30 %
Α'	25 %	25 %	25 %

ή εναλλακτικά

Περιοχή	Ποσοστό φορολογικής απαλλαγής	Ποσοστά επιδότησης τόκων
Δ'	100 %	40 %
Γ'	100 %	40 %
Β'	70 %	30 %
Α'	60 %	25 %

Πηγή : ΦΕΚ 81 15/4/98

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

Στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται αρχικά κάποιες κρίσεις και προτάσεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς, τόσο για το περιεχόμενο, όσο και για τον τρόπο παρακολούθησης και ελέγχου των υπαγόμενων επενδύσεων.

Διακρίνεται μια τάση ενίσχυσης κυρίως των πολύ μεγάλων επενδύσεων (πάνω από 3 δισ. δρχ. και ακόμη περισσότερο αυτές ύψους άνω των 25 δισ. δρχ.). Επίσης, παρά το γεγονός ότι διατηρείται η κατανομή της επικράτειας στις περιοχές Α', Β', Γ', Δ' και Θράκη, σε πολλές περιπτώσεις αναιρείται η περιφερειακή διάσταση, καθώς υπάρχουν πολλές κατηγορίες επενδύσεων για τις οποίες δεν ισχύει κλιμάκωση των κινήτρων ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι :

- Οι πολύ μεγάλες επενδύσεις ύψους άνω των 25 δισ.
- Οι ΠΟΤΑ, για τις οποίες δεν υπάρχει καμία περιφερειακή διαφοροποίηση των ενισχύσεών τους.
- Ανάλογα δεν υπάρχει περιφερειακή διαφοροποίηση των ενισχύσεων για υλοποίηση μεσοπρόθεσμου ολοκληρωμένου επιχειρηματικού σχεδίου (business plan), που πρέπει να είναι πάνω από 1 δισ. δρχ., όπως και
- για πιστοποίηση, ευέλικτη εξειδίκευση, εισαγωγή περιβαλλοντικά φιλικής τεχνολογίας, παραγωγή καινοτομικών προϊόντων, εργαστήρια παροχής υπηρεσιών ποιότητας, όπου η επιχορήγηση είναι ενιαία σε ποσοστό 40%.

Εκτός από τις επισημάνσεις πάνω στο περιεχόμενο της αναπτυξιακής νομοθεσίας, κρίσεις έχουν γίνει και πάνω στον τρόπο παρακολούθησης του ελέγχου των επενδύσεων που υπάγονται στα αναπτυξιακά κίνητρα. (Π. Γετίμης, ΤΟΠΟΣ 10/95).

Έτσι :

1. Υπάρχει σημαντική έλλειψη ενός ενιαίου συστήματος παρακολούθησης και αρχειοθέτησης των φακέλων των υπαγομένων επενδύσεων. Η κατάσταση αυτή οδηγεί σε αδυναμία συνολικής θεώρησης των στοιχείων που προκύπτουν για την εξαγωγή ουσιαστικών συμπερασμάτων. Επίσης, πολλές φορές είναι αδύνατο να

ελεγχθεί το αν μια επένδυση δεν έχει υπαχθεί ταυτόχρονα και στις επιχορηγήσεις και στα φορολογικά κίνητρα.

2. Παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις σε ορισμένες φάσεις "κλειδιά" για την πορεία των επενδύσεων όπως κατά την πρώτη τροποποίηση και τον πρώτο έλεγχο. Αυτό παραπέμπει σε προχειρότητα στην εκπόνηση της μελέτης που συνοδεύει την αίτηση υπαγωγής της επένδυσης.
3. Δεν υπάρχει σωστή ενημέρωση και επιμόρφωση των υπαλλήλων που είναι μέλη των επιτροπών ελέγχου. Έτσι είναι αδύνατη η πραγματοποίηση ουσιαστικού ελέγχου.

Προς επίλυση των παραπάνω έχουν προταθεί τα εξής : (Π. Γετίμης, ΤΟΠΟΣ 10/95).

1. Το σημαντικότερο ίσως στοιχείο είναι η ύπαρξη ενός μηχανογραφημένου συστήματος παρακολούθησης που θα καλύπτει όλες τις φάσεις και τις διαδικασίες του μηχανισμού υπαγωγής των επενδύσεων στα αναπτυξιακά κίνητρα. Το σύστημα αυτό μπορεί να προκύψει είτε από την αναβάθμιση του υπάρχοντος συστήματος, ή να έχουμε τη δημιουργία ενός νέου συστήματος εξ ολοκλήρου από την αρχή.
2. Θα πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση στην αναβάθμιση των οργάνων. Θα πρέπει δηλαδή να υπάρξουν εξειδικευμένα προγράμματα ενημέρωσης και επιμόρφωσης των ελεγκτών, αλλά και όλων όσων συμμετέχουν σε όλες τις φάσεις υπαγωγής επενδύσεων στα αναπτυξιακά κίνητρα.
3. Τέλος, θα βοηθούσε ιδιαίτερα ένα καλά οργανωμένο σύστημα παρακολούθησης των επενδύσεων εκ των υστέρων. Για να δουλέψει καλά ένα τέτοιο εγχείρημα πρέπει να γίνεται παρακολούθηση της επένδυσης για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την ολοκλήρωσή της.

Παράλληλα με τα παραπάνω, υπάρχουν κάποια στοιχεία που διατηρήθηκαν ίδια μέσα από την εξέλιξη της νομοθεσίας, καθώς και κάποια άλλα που εμφανίστηκαν ως καινοτομίες. Έτσι, ως προς τα σταθερά στοιχεία μπορούν να αναφερθούν τα εξής :

- Μετά την ψήφιση του Ν.1078/81 και μέχρι σήμερα κεντρικό στοιχείο της όλης αναπτυξιακής πολιτικής είναι ο διαχωρισμός της επικράτειας σε περιοχές κινήτρων.

- Σε συνδυασμό με την ύπαρξη των περιοχών κινήτρων υπήρχε και υπάρχει και ανάλογη κλιμάκωση των ποσοστών ενίσχυσης σε σχέση με την περιοχή εγκατάστασης της επιχείρησης.
- Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι πως στο διαχωρισμό που αναφέρθηκε η περιοχή της πρωτεύουσας μαζί με το πολεοδομικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης είναι πάντοτε εκτός κινήτρων. Στις περιοχές αυτές ενισχύονται μόνο οι ονομαζόμενες "ειδικές επενδύσεις", οι οποίες έχουν να κάνουν με την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιομηχανική έρευνα.
- Ένα άλλο σταθερό στοιχείο της αναπτυξιακής νομοθεσίας είναι η ύπαρξη των φορολογικών κινήτρων. Τα εν λόγω κίνητρα παρουσιάζονται από την αρχή της εμφάνισης των αναπτυξιακών κινήτρων, παρόλο που κατά διαστήματα μειώνονταν η ένταση και σημασία τους.

Όσον αφορά στα στοιχεία που στην πορεία εξέλιξης της αναπτυξιακής νομοθεσίας παρουσίασαν τάση αλλαγής, μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής :

- Παρά τη διατήρηση του διαχωρισμού της επικράτειας σε περιοχές κινήτρων, κατά διαστήματα και από νομό σε νομό είχαμε άλλοτε μεγαλύτερες και άλλοτε μικρότερες αλλαγές ως προς τη διάρθρωση των περιοχών αυτών.
- Ανάλογα αλλαγές γίνονταν και στον τρόπο καθορισμού του ύψους των ενισχύσεων, όπως στην περίπτωση της επιδότησης επιτοκίου, που άλλοτε εκφραζόταν σε μονάδες, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι αυξομειώσεις του επιτοκίου, και άλλοτε εκφραζόταν σε ποσοστό ύψους του επιτοκίου.
- Επίσης, ορίστηκε πως στις διατάξεις των νόμων θα μπορούσαν να ενταχθούν μόνο όσες χαρακτηρίζονταν ως "παραγωγικές επενδύσεις". Αλλαγές και συμπληρώσεις υπήρχαν και ως προς την έννοια αυτή.
- Με το Ν.849/78 εντάσσεται στις επιλέξιμες επενδύσεις η προστασία του περιβάλλοντος, η εξοικονόμηση ενέργειας και η έρευνα και η τεχνολογία. Στα χρόνια που ακολουθούν αυξάνεται σταδιακά η προσοχή στην προστασία του περιβάλλοντος, χωρίς όμως να γίνουν μεγάλες βελτιώσεις, παρά μόνο τα τελευταία χρόνια λόγω αναγκαιότητας εναρμόνισης με την Ε.Ε.

- Διαχρονικά υπήρχαν αλλαγές και στο κίνητρο της επιχορήγησης των επενδύσεων. Σήμερα ανά περιοχή ισχύει κάποιο ποσοστό. Υπήρχαν όμως περιπτώσεις όπου για κάθε περιοχή κινήτρων υπήρχε διάστημα ποσοστών ενίσχυσης.
- Τέλος, ένα ακόμη νέο στοιχείο που προστέθηκε στην αναπτυξιακή νομοθεσία με το Ν.1892/90, ήταν η ένταξη στις υπαγόμενες επενδύσεις των περιπτώσεων μίσθωσης εξοπλισμού (leasing).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΞΑΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εισαγωγή

Η παρακολούθηση της δραστηριότητας ξένων πολυεθνικών επιχειρήσεων, προκειμένου να προκύψει μια πλήρης εικόνα της χωρικής κατανομής των ΞΑΕ στον Ελλαδικό χώρο παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα. Το κυριότερο είναι πως παρατηρείται μια ασυμφωνία μεταξύ των πηγών πληροφόρησης, καθώς και μια διαφορά ανάμεσα στις εγκρίσεις για πραγματοποίηση ξένων επενδύσεων και τις πραγματοποιημένες επενδύσεις.

Στην παρούσα εργασία, και προκειμένου η ανάλυση να γίνει σε επίπεδο Νομού της χώρας, τα στοιχεία υπόκεινται σε κάποιους περιορισμούς. Το διάστημα που εξετάζεται είναι η περίοδος 1988 - 1990 με στοιχεία που προέρχονται από το ΥΠ.ΕΘ.Ο. και η περίοδος 1991 - 1998 με στοιχεία τόσο από το Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων (ΕΛ.Κ.Ε.), όσο και από το ΥΠ.ΕΘ.Ο.. Αυτό γίνεται προκειμένου να αξιολογηθούν οι δύο αναπτυξιακοί νόμοι, ο 1262/82 και ο 1892/90, στους οποίους υπόκεινται οι επενδύσεις των δύο αυτών χρονικών διαστημάτων.

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Όπως προαναφέρθηκε, οι αναπτυξιακοί Νόμοι 1262/82 και 1892/90 παρέχουν κάποια κίνητρα στους επενδυτές. Στους πίνακες που ακολουθούν φαίνεται η κατανομή των ξένων επενδύσεων σύμφωνα με τα κριτήρια που παρείχαν οι νόμοι αυτοί.

Πίνακας 5.1. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1988 (σε εκ. δολάρια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ			ΠΟΣΟ
	Α'	Β'	Γ'	
ΑΛΛΑΝΤΙΚΑ	2,8	0	0	2,8
ΑΡΤΟΠΟΙΙΑ	0	3,4	0	3,4
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	2,4	0	0	2,4
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ	4,9	0	0	4,9
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	6,8	0	0	6,8
ΠΟΤΑ	9	0	0	9
ΤΡΟΦΙΜΑ	26,5	0	0	26,5
ΥΓΕΙΑ	2,4	0	0	2,4
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0	0	2,1	2,1
ΥΨ.ΤΕΧΝΟΛ.	6	0	0	6
ΣΥΝΟΛΟ	60,8	3,4	2,1	66,3
Ποσοστό %	92%	5%	3%	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994, επεξεργασία ατομική

Όπως γίνεται φανερό από τον παραπάνω πίνακα, για το έτος 1988, η πλειοψηφία των ξένων επενδύσεων (92%) είχε σαν προορισμό τις περιοχές Α' του νόμου 1262/82, δηλαδή το Ν. Αττικής, το Ν. Θεσσαλονίκης και το τμήμα του Ν. Κορινθίας που συνορεύει με το Ν. Αττικής και μέχρι τον Ισθμό της Κορίνθου. Χαρακτηριστικό

είναι πως το 5% που υπάγεται στην περιοχή Β' αφορά μόνο τον κλάδο της αρτοποιίας, ενώ το υπόλοιπο 3% της περιοχής Γ' αφορά τον κλάδο των υπηρεσιών. Οι δύο αυτοί κλάδοι είναι και οι μόνοι πάνω στους οποίους δεν έχουν γίνει επενδύσεις στην περιοχή Α'.

Στον πίνακα 5.2 φαίνεται η ίδια σχέση για το έτος 1989. Για αυτή τη χρονιά το ποσοστό των επενδύσεων που είχαν σαν προορισμό την περιοχή Α' μειώθηκε σε 58% ενώ αυξήθηκαν τα ποσοστά των περιοχών Β' και Γ' σε 20% και 22% αντίστοιχα. Ο κλάδος με τη μεγαλύτερη προσέλκυση ήταν τα ξενοδοχεία με 37,5 εκ. δολάρια τόσο στην περιοχή Α' όσο και στη Β', ενώ ακολουθεί ο κλάδος των αγροτικών προϊόντων με επενδύσεις ύψους 32,5 εκ. δολαρίων μόνο στην περιοχή Γ'.

Πίνακας 5.2. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1989 (σε εκ. δολάρια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ			ΠΟΣΟ
	Α'	Β'	Γ'	
ΑΓΡ.ΠΡΟΪΟΝΤΑ	0	0	32,5	32,5
ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ	0	8,9	0	8,9
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	13,2	0	0	13,2
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	17,2	20,3	0	37,5
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	32,1	0	0	32,1
ΤΣΙΜΕΝΤΑ	15,8	0	0	15,8
ΥΓΕΙΑ	6,7	0	0	6,7
ΣΥΝΟΛΟ	85	29,2	32,5	146,7
Ποσοστό %	58%	20%	22%	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994, επεξεργασία ατομική

Για το 1990 υπάρχουν επενδύσεις μόνο στις περιοχές Α' και Β'. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 4.3 το ποσοστό της περιοχής Α' ήταν 78% σε αντίθεση με το υπόλοιπο 22% της περιοχής Β'. Το μεγαλύτερο ύψος επενδύσεων εμφανίζεται στον τραπεζικό κλάδο με 63,7 εκ. δολάρια, όλα στην περιοχή Α'. Ακολουθεί ο κλάδος των τροφίμων

με επενδύσεις ύψους 27,9 εκ. δολαρίων, εκ των οποίων τα 22 εκ. είναι επενδυμένα σε νομούς της περιοχής Β'.

Πίνακας 5.3. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1990 (σε εκ. δολάρια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ		ΠΟΣΟ
	Α'	Β'	
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	15,3	0	15,3
ΕΜΠΟΡΙΟ	5,1	0	5,1
ΗΛΕΚ. ΥΛΙΚΟ	0	15	15
ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	16,5	0	16,5
ΠΟΤΑ	15,9	0	15,9
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	63,7	0	63,7
ΤΡΟΦΙΜΑ	5,9	22	27,9
ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ	12,6	0	12,6
ΣΥΝΟΛΟ	135	37	172
Ποσοστό %	78%	22%	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994, επεξεργασία ατομική

Παρόμοια είναι και η κατάσταση για το 1991, όπου οι επενδύσεις στην περιοχή Α' αποτελούν το 87% των συνολικών επενδύσεων ενώ οι επενδύσεις στην περιοχή Β' το υπόλοιπο 13%. Το ποσοστό αυτό της περιοχής Β' οφείλεται σε επενδύσεις στον κλάδο των ποτών ύψους 21,7 εκ. δολαρίων και μόνο. Η κατάσταση αυτή τη χρονιά φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα 5.4 που ακολουθεί. Πρώτος είναι ο κλάδος των τροφίμων με επενδύσεις ύψους 38,2 εκ. δολαρίων στην περιοχή Α' και ακολουθεί ο κλάδος των ποτών με επενδύσεις ύψους 6 εκ. δολαρίων στην περιοχή Α' και 21,7 εκ. δολαρίων στην περιοχή Β'.

Πίνακας 5.4. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1991 (σε εκ. δολάρια)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ		ΠΟΣΟ
	A'	B'	
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	12,5	0	12,5
ΗΛΕΚ. ΥΛΙΚΟ	9,4	0	9,4
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	9,3	0	9,3
ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	25,3	0	25,3
ΠΟΤΑ	6	21,7	27,7
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	23,2	0	23,2
ΤΡΟΦΙΜΑ	38,2	0	38,2
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	17,3	0	17,3
ΧΡΩΜΑΤΑ	8,4	0	8,4
ΣΥΝΟΛΟ	149,6	21,7	171,3
Ποσοστό %	87%	13%	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994, επεξεργασία ατομική

Για το 1992 το σύνολο των επενδύσεων είχε σαν προορισμό την περιοχή A' και πιο συγκεκριμένα την Αττική. Πρώτος κλάδος ήταν των τσιμέντων με επενδύσεις ύψους 345,5 εκ. δολαρίων. Όπως προαναφέρθηκε ωστόσο, το ποσό αυτό είναι εξ ολοκλήρου για την εξαγορά της ΑΓΕΤ από Ιταλική εταιρεία. Ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών με επενδύσεις ύψους 164,2 εκ. δολαρίων.

Στον πίνακα 5.5 φαίνεται η κατανομή των επενδύσεων ανά περιοχή κινήτρων και ανά κλάδο για το έτος 1996. Χαρακτηριστικό αυτής της χρονιάς είναι ότι δεν υπάρχουν καθόλου επενδύσεις στην περιοχή A'. Πρώτη θέση στις προτιμήσεις των επενδυτών κατέχει η Θράκη με ποσοστό 47% επί του συνόλου. Ακολουθεί η περιοχή Γ' με ποσοστό 32% και η περιοχή Β' με 21%. Πρώτη θέση κατέχει ο βιομηχανικός κλάδος με επενδύσεις ύψους 5,5 δις. δραχμών, όλες στη Θράκη, ενώ ακολουθούν τα τρόφιμα με επενδύσεις ύψους 4,67 δις. δραχμών και στις τρεις περιοχές.

Πίνακας 5.5. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1996 (σε δις. δραχμές)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ			ΠΟΣΟ
	Β'	Γ'	Θράκη	
ΑΓΡ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ	1,25	0	0	1,25
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	0	0	5,5	5,5
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0	3,7	0	3,7
ΤΡΟΦΙΜΑ	1,98	1,09	1,6	4,67
ΣΥΝΟΛΟ	3,23	4,79	7,1	15,12
Ποσοστό %	21%	32%	47%	100 %

Πηγή : ΕΛΚΕ 1998, επεξεργασία ατομική

Η κατάσταση του 1997 φαίνεται αναλυτικά στον πίνακα 5.6 που ακολουθεί. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ξένων επενδύσεων (37%) είχε σαν προορισμό τη Θράκη, και ακολουθούσε η περιοχή Α' με 33%, η περιοχή Β' με 24% και η περιοχή Γ' με 7%. Πρώτος κλάδος είναι των νημάτων με συνολικές επενδύσεις ύψους 14,83 δις. δραχμών από τα οποία 13 δις. είχαν επενδυθεί στη Θράκη και το υπόλοιπο στην περιοχή Β'. Ακολουθεί ο κλάδος των τροφίμων με επενδύσεις ύψους 8,76 δις. δραχμών. Από αυτά, τα 7,29 δις. είχαν επενδυθεί στην περιοχή Α' και το υπόλοιπο 1,47 δις. στη Θράκη. Χαρακτηριστικό είναι πως στην περιοχή Γ' είχαν επενδύσει μόνο δύο κλάδοι. Ο ενεργειακός και της μεταλλουργίας.

Πίνακας 5.6. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1997 (σε δις. δραχμές)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ				ΠΟΣΟ
	Α'	Β'	Γ'	Θράκη	
ΑΓΡ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ	0	0	0	2,06	2,06
ΒΙΟΜ. ΑΕΡΙΑ	5,35	0	0	0	5,35
ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ	0	2,27	0	0	2,27
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0	0	2,95	0	2,95
ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	0	0	0	1,72	1,72
ΚΑΛΩΔΙΑ	2,39	0	0	0	2,39
ΚΑΥΣΙΜΑ	2,1	0	0	0	2,1
ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΑ	0	2,42	1,39	0	3,81
ΝΗΜΑΤΑ	0	1,83	0	13	14,83
ΟΡΥΚΤΑ	0	1,13	0	0	1,13
ΠΛΑΣΤΙΚΑ	0	0	0	4,25	4,25
ΠΟΤΑ	0	0	0	1,86	1,86
ΤΡΟΦΙΜΑ	7,29	0	0	1,47	8,76
ΦΑΡΜΑΚΑ	2,35	0	0	0	2,35
ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ	0	7,97	0	0	7,97
ΧΗΜΙΚΑ	2,58	0	0	0	2,58
ΣΥΝΟΛΟ	22,06	15,62	4,34	24,36	66,38
Ποσοστό %	33%	24%	7%	37%	100 %

Πηγή : ΕΛΚΕ 1998, επεξεργασία ατομική

Το 1998 πραγματοποιήθηκαν επενδύσεις μόνο στις περιοχές Β' και Γ' σύμφωνα με τα στοιχεία του Ελληνικού Κέντρου Επενδύσεων. Η περιοχή Β' κατείχε το 71% των συνολικών επενδύσεων και η περιοχή Γ' το υπόλοιπο 29%. Πρώτος κλάδος είναι των χημικών με επενδύσεις ύψους 3,12 δις. δραχμών που πραγματοποιήθηκαν μόνο στην περιοχή Β'. Χαρακτηριστικό αυτής της χρονιάς είναι το γεγονός πως όταν υπάρχουν επενδύσεις ενός κλάδου σε μια περιοχή κινήτρων δεν υπάρχουν στην άλλη. Δηλαδή ο κάθε κλάδος έχει πραγματοποιημένες επενδύσεις είτε στην περιοχή Β' είτε στην περιοχή Γ' και ποτέ και στις δύο περιοχές. Αυτά φαίνονται και στον πίνακα 5.7 που ακολουθεί.

Πίνακας 5.7. Κατανομή των ΞΑΕ ανά περιοχή κριτηρίων και ανά κλάδο το έτος 1998 (σε δις. δραχμές)

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ		ΠΟΣΟ
	Β'	Γ'	
ΒΙΟΜ. ΑΕΡΙΑ	2,4	0	2,4
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0	1,1	1,1
ΗΛΕΚ. ΥΛΙΚΟ	1,5	0	1,5
ΚΑΥΣΙΜΑ	1,5	0	1,5
ΧΑΡΤΙΚΑ	0	2,44	2,44
ΧΗΜΙΚΑ	3,12	0	3,12
ΣΥΝΟΛΟ	8,52	3,54	12,06
Ποσοστό %	71%	29%	100 %

Πηγή : ΕΛΚΕ 1998, επεξεργασία ατομική

Η περίοδος 1988 - 1990

Το διάστημα αυτό πρώτος νομός στις προτιμήσεις των ξένων επενδυτών είναι ο Ν. Αττικής με ποσοστό 61,3% επί των συνολικών επενδύσεων. Ακολουθούν οι νομοί Φθιώτιδας και Βοιωτίας με ποσοστά 8,4% και 8% αντίστοιχα ενώ ο Ν. Θεσσαλονίκης βρίσκεται στην τέταρτη θέση με ποσοστό 7,5%. Στην πέμπτη θέση βρίσκεται ο Ν. Αχαΐας με ποσοστό 6,2%. Αυτά φαίνονται παραστατικά στον Χάρτη 1. Υπάρχουν επίσης ορισμένες επενδύσεις που αφορούν περισσότερους του ενός νομούς. Οι επενδύσεις αυτές λήφθηκαν υπόψη σαν ξεχωριστή κατηγορία όπως φαίνεται στον πίνακα 5.8. Χαρακτηριστικό είναι πως και στις δύο περιπτώσεις περιλαμβάνεται ο Ν. Αττικής. Αυτό σημαίνει πως το πραγματικό ποσοστό του Ν. Αττικής είναι μεγαλύτερο από αυτό που προαναφέρθηκε.

Πίνακας 5.8. 12 μεγαλύτερες επενδύσεις σε επίπεδο Νομού το διάστημα 1988 - 1990 σε εκ. δολάρια

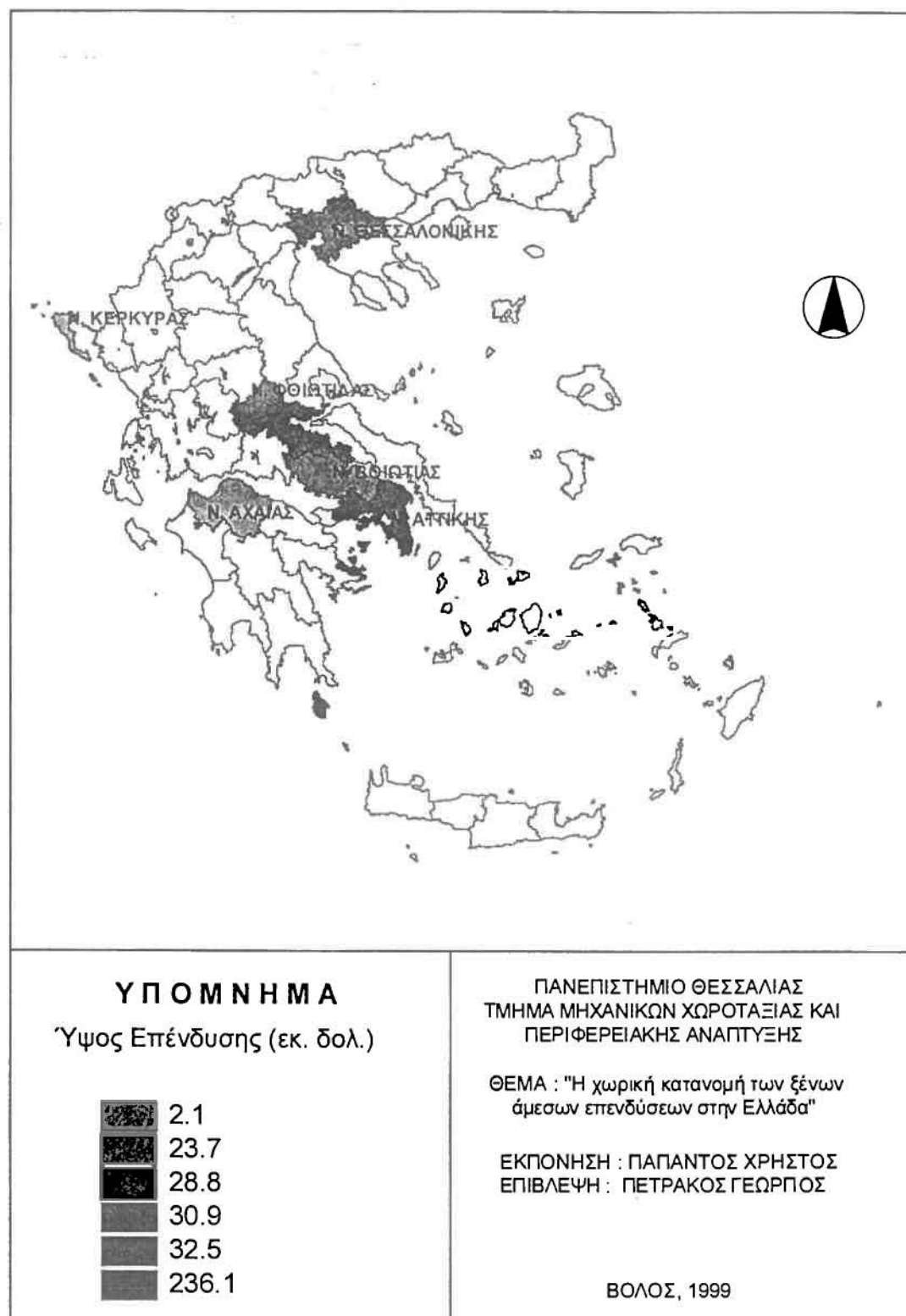
ΝΟΜΟΣ	Άθροισμα	Ποσοστό
ΑΤΤΙΚΗ	236,1	61,3%
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	32,5	8,4%
ΒΟΙΩΤΙΑ	30,9	8,0%
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	28,8	7,5%
ΑΧΑΙΑ	23,7	6,2%
ΑΤΤΙΚΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟ	15,9	4,1%
ΒΟΙΩΤΙΑ ΑΤΤΙΚΗ	15	3,9%
ΚΕΡΚΥΡΑ	2,1	0,5%
ΣΥΝΟΛΟ	385	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994

Χαρακτηριστικό είναι επίσης για το διάστημα αυτό είναι πως δεν εμφανίζονται πουθενά Νομοί γειτονικοί με το Ν. Θεσσαλονίκης, όπως αντίστοιχα συμβαίνει με το Ν. Αττικής και τους Ν. Βοιωτίας και Φθιώτιδας. Αυτό ενδεχομένως να σημαίνει πως ο Ν. Θεσσαλονίκης δεν εμφανίζει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του Ν. Αττικής (π.χ.

οικονομίες κλίμακας), τουλάχιστον σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποτελέσει εξίσου σημαντικό πόλο έλξης με το Λεκανοπέδιο. Ωστόσο επειδή τα στοιχεία για το διάστημα αυτό αφορούν τις 12 μεγαλύτερες επενδύσεις για κάθε χρονιά, παρατίθεται και ο πίνακας 5.9 όπου φαίνονται οι συνολικές επενδύσεις, όχι σε επίπεδο νομού αλλά σε επίπεδο περιφέρειας. Ο πίνακας αυτός φαίνεται να επιβεβαιώνει την υπόθεση πως οι 12 μεγαλύτερες επενδύσεις αποτελούν ικανοποιητικό δείγμα. Επαληθεύει επίσης το προηγούμενο συμπέρασμα πως το ποσοστό της Αττικής είναι κάτι μεγαλύτερο από 61,3%. Πράγματι σύμφωνα με τον πίνακα 5.9 το ποσοστό της Αττικής είναι 62,5%. Αναλόγως, υψηλότερο είναι και το ποσοστό του Ν. Θεσσαλονίκης το οποίο ανέρχεται σε 8,2% σε αντίθεση με το 7,5% που προέκυπτε από τα στοιχεία με τις 12 μεγαλύτερες επενδύσεις.

Χάρτης 1. Κατανομή Ξένων Άμεσων Επενδύσεων σε επίπεδο Νομού το διάστημα 1988 - 1990

Πίνακας 5.9. Συνολικές ΞΑΕ το διάστημα 1988 - 1990 σε εκατ. δολάρια ανά περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	1988		1989		1990		ΣΥΝΟΛΟ	
	ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αν. Μακεδ. & Θράκη	0	0,0%	0	0,0%	1,9	0,6%	1,9	0,3%
Κεντρική Μακεδονία	12,4	12,2%	10,2	5,8%	26,7	8,2%	49,3	8,2%
Δυτική Μακεδονία	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Ήπειρος	0,1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	0,1	0,0%
Θεσσαλία	1,9	1,9%	0,5	0,3%	3,8	1,2%	6,2	1,0%
Ιόνια νησιά	2,1	2,1%	20,3	11,5%	2	0,6%	24,4	4,0%
Δυτική Ελλάδα	4,5	4,4%	1	0,6%	9,1	2,8%	14,6	2,4%
Στερεά Ελλάδα	6,5	6,4%	26,7	15,2%	53,6	16,5%	86,8	14,4%
Αττική	68,3	67,2%	97,5	55,4%	210,6	64,8%	376,4	62,5%
Πελοπόννησος	2	2,0%	1,1	0,6%	0,3	0,1%	3,4	0,6%
Βόρειο Αιγαίο	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Νότιο Αιγαίο	2,4	2,4%	0,9	0,5%	3,4	1,0%	6,7	1,1%
Κρήτη	1,4	1,4%	1,9	1,1%	1,7	0,5%	5	0,8%
Διαφ. Περιφέρειες	0	0,0%	15,8	9,0%	12	3,7%	27,8	4,6%
ΣΥΝΟΛΟ	101,6	100,0%	175,9	100,0%	325,1	100,0%	602,6	100,0%

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994

Σαν πρώτη χώρα προέλευσης εμφανίζεται το Λουξεμβούργο με ποσοστό 29% και ακολουθεί η Γαλλία με ποσοστό 20%. Στην τρίτη θέση είναι η Ολλανδία και ακολουθούν η Γερμανία, η Αγγλία, το Βέλγιο και η Ιταλία. Αυτά φαίνονται αναλυτικά στον πίνακα 5.10 που ακολουθεί.

Πίνακας 5.10. 12 μεγαλύτερες επενδύσεις ανά χώρα προέλευσης το διάστημα 1988 - 1990 σε εκ. δολάρια

ΧΩΡΑ	Ποσό	Ποσοστό
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	110,5	29%
ΓΑΛΛΙΑ	78,7	20%
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	66,2	17%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	59,8	16%
ΑΓΓΛΙΑ	50,3	13%
ΒΕΛΓΙΟ	13,6	4%
ΙΤΑΛΙΑ	5,9	2%
ΣΥΝΟΛΟ	385	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994

Σχετικά με τους κλάδους στους οποίους έχουν γίνει οι παραπάνω επενδύσεις, στον πίνακα 5.11 φαίνονται αναλυτικά, καθώς και οι περιοχές κινήτρων του Ν.1262/82 στις οποίες πραγματοποιήθηκαν οι επενδύσεις αυτές.

Πίνακας 5.11. 12 μεγαλύτερες επενδύσεις ανά κλάδο επένδυσης και ανά περιοχή κινήτρων το διάστημα 1988 - 1990 σε εκ. δολάρια

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ			ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
	Α'	Β'	Γ'		
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	95,8	0	0	95,8	25%
ΤΡΟΦΙΜΑ	32,4	22	0	54,4	14%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	17,2	20,3	0	37,5	10%
ΑΓΡ.ΠΡΟΪΟΝΤΑ	0	0	32,5	32,5	8%
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	30,9	0	0	30,9	8%
ΠΟΤΑ	24,9	0	0	24,9	6%
ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	16,5	0	0	16,5	4%
ΤΣΙΜΕΝΤΑ	15,8	0	0	15,8	4%
ΗΛΕΚ. ΥΛΙΚΟ	0	15	0	15	4%
ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ	12,6	0	0	12,6	3%
ΥΓΕΙΑ	9,1	0	0	9,1	2%
ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ	0	8,9	0	8,9	2%
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	6,8	0	0	6,8	2%
ΥΨ.ΤΕΧΝΟΛ.	6	0	0	6	2%
ΕΜΠΟΡΙΟ	5,1	0	0	5,1	1%
ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ	4,9	0	0	4,9	1%
ΑΡΤΟΠΟΙΙΑ	0	3,4	0	3,4	1%
ΑΛΛΑΝΤΙΚΑ	2,8	0	0	2,8	1%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	0	0	2,1	2,1	1%
ΣΥΝΟΛΟ	280,8	69,6	34,6	385	100 %
ΠΟΣΟΣΤΟ	72,9	18	8,9	100 %	

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994

Παρατηρείται πως σαν πρώτος κλάδος εμφανίζεται ο κλάδος των τραπεζών (25%) όπου μάλιστα ολόκληρο το ποσό των 95,8 εκ. δολαρίων έχει επενδυθεί στην περιοχή Α' του Ν.1262/82, δηλαδή Αττική και Θεσσαλονίκη. Ακολουθεί ο κλάδος των τροφίμων με ποσοστό 14% και επενδύσεις τόσο στην περιοχή Α' όσο και στην περιοχή Β'. Τρίτος είναι ο κλάδος των ξενοδοχείων με ποσοστό 10% και επενδύσεις στις περιοχές Α' και Β'. Τέταρτος είναι ο κλάδος των αγροτικών προϊόντων με ποσοστό 8% και επενδύσεις μόνο στην περιοχή Γ'. Χαρακτηριστικό είναι πως υπάρχουν αρκετοί κλάδοι για τους οποίους έχουν γίνει επενδύσεις μόνο στην περιοχή Α'. Αυτοί οι κλάδοι είναι : οι τράπεζες, οι ασφάλειες, τα ποτά, τα πολυκαταστήματα, τα τσιμέντα, η χαλυβουργία, η υγεία, οι μεταφορές, η υψηλή τεχνολογία, το γενικό εμπόριο και τα αλλαντικά. Συνολικά στην περιοχή Α' συγκεντρώθηκε το 72,9% των συνολικών επενδύσεων, στην περιοχή Β' το 18% και στην περιοχή Γ' το 8,9%.

Μια ακόμη παρατήρηση που μπορεί να γίνει αφορά τα ποσά που επενδύθηκαν στη χώρα μας τόσο από χώρες της ΕΟΚ όσο και από τρίτες χώρες (συμπεριλαμβανόμενων των ΗΠΑ), ανά παραγωγικό τομέα. Όπως φαίνεται στους πίνακες 5.12 και 5.13 οι τρίτες χώρες επένδυσαν το διάστημα 1988 - 1990 184,9 εκ. δολάρια ενώ οι χώρες της ΕΟΚ 602,6 εκ. δολάρια. Φαίνεται επίσης πως οι τρίτες χώρες επένδυσαν κυρίως στον δευτερογενή τομέα σε αντίθεση με τις χώρες της ΕΟΚ που επένδυσαν κυρίως στον τριτογενή.

Πίνακας 5.12. Επενδύσεις από τρίτες χώρες το διάστημα 1988 - 1990 ανά παραγωγικό τομέα.

	1988	1989	1990	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΡΩΤ.	1,6	0	0	1,6
ΔΕΥΤ.	42,1	43	34	119,1
ΤΡΙΤ.	21,5	31,5	11,2	64,2
ΣΥΝΟΛΟ	65,2	74,5	45,2	184,9

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994

Πίνακας 5.13. Επενδύσεις από χώρες της ΕΟΚ το διάστημα 1988 - 1990 ανά παραγωγικό τομέα.

	1988	1989	1990	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΡΩΤ.	3,5	10,8	2,7	17
ΔΕΥΤ.	12,7	40,4	106,8	159,9
ΤΡΙΤ.	85,4	124,7	215,6	425,7
ΣΥΝΟΛΟ	101,6	175,9	325,1	602,6

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994

Η περίοδος 1991 - 1998

Η περίοδος αυτή εμφανίζει αρκετές διαφορές από την προηγούμενη, τόσο στους νομούς της Ελλάδας που προσέλκυσαν ξένους επενδυτές όσο και στην κατάταξη των χωρών προέλευσης των επενδύσεων. Η πιο σημαντική ίσως αλλαγή είναι το υψηλό ποσοστό που εμφανίζει η Θράκη με τους νομούς Έβρου και Ροδόπης. Συνολικά οι δύο αυτοί νομοί για το διάστημα 1991 - 1998 προσέλκυσαν το 9,6% των συνολικών επενδύσεων τη στιγμή που το προηγούμενο προς εξέταση διάστημα δεν είχαν καθόλου επενδύσεις. Ο Ν. Αττικής παραμένει πρώτος έχοντας αυξήσει μάλιστα το ποσοστό του από 61,3% σε 73,2% προσελκύοντας 802,2 εκ. δολάρια σε επενδύσεις. Ωστόσο στο παραπάνω νούμερο περιλαμβάνεται και μια επένδυση από την Ιταλία στην Αττική ύψους 345,5 εκ. δολαρίων. Η επένδυση αυτή αφορά την εξαγορά της ΑΓΕΤ από μια Ιταλική εταιρεία. Αν δεν λαμβανόταν υπόψη η επένδυση αυτή ο Ν. Αττικής θα παρέμενε πρώτος αλλά με σαφώς μικρότερο ποσοστό. Το ποσοστό του Ν. Βοιωτίας έχει μειωθεί κατά πολύ όπως επίσης και το ποσοστό του Ν. Θεσσαλονίκης, από 7% σε 0,8%. Ωστόσο όπως και στην προηγούμενη περίοδο υπάρχουν ορισμένες επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν σε περισσότερους του ενός νομούς. Οι επενδύσεις αυτές περιλαμβάνουν και το Ν. Θεσσαλονίκης οπότε το πραγματικό ποσοστό του νομού θα είναι αρκετά υψηλότερο. Αντίθετα έχει ανέβει στις προτιμήσεις ο Ν. Μαγνησίας με ποσοστό 5,2% ενώ το προηγούμενο διάστημα δεν αναφέρθηκε καμιά επένδυση στο νομό αυτό. Το διάστημα αυτό εμφανίζεται και ο Ν. Κιλκίς και μάλιστα με ένα ποσοστό επί των συνολικών επενδύσεων 0,7%, λίγο μικρότερο από αυτό του Ν. Θεσσαλονίκης. Αυτά φαίνονται αναλυτικά στον πίνακα 5.14, καθώς και στον Χάρτη 2.

Σχετικά με τις χώρες προέλευσης υπάρχουν αρκετές ανακατατάξεις σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο. Πρώτη χώρα με 503,4 εκ. δολάρια είναι η Ιταλία όχι λόγω πολλών επενδύσεων που πραγματοποίησε στη χώρα μας, αλλά λόγω μιας μεγάλης επένδυσης όπως προαναφέρθηκε στην Αττική που αφορούσε την εξαγορά της ΑΓΕΤ. Δεύτερη χώρα με συνολικές επενδύσεις 155,5 εκ. δολάρια είναι η Γερμανία, και ακολουθεί η Ολλανδία με 95,7 εκ. δολάρια. Οι ΗΠΑ βρίσκονται στην 5^η θέση με 70,7 εκ. δολάρια σε επενδύσεις δηλαδή ποσοστό 6,5% των συνολικών επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν το διάστημα αυτό. Τα παραπάνω φαίνονται αναλυτικά στον πίνακα 5.15.

Πίνακας 5.14. Επενδύσεις το διάστημα 1991 - 1998 σε επίπεδο Νομού σε εκατ. δολάρια

ΝΟΜΟΣ	ΑΘΡΟΙΣΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΤΤΙΚΗ	802,2	73,2%
ΡΟΔΟΠΗ	87,1	7,9%
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	56,9	5,2%
ΒΟΙΩΤΙΑ	38,5	3,5%
ΕΒΡΟΣ	17,6	1,6%
ΕΥΒΟΙΑ	17,1	1,6%
ΑΤΤΙΚΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	14,3	1,3%
ΑΧΑΙΑ	12,7	1,2%
ΛΑΣΙΘΙ	12,3	1,1%
ΑΤΤΙΚΗ ΑΧΑΙΑ ΛΑΡΙΣΑ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	11	1,0%
ΚΙΛΚΙΣ	8,1	0,7%
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	5	0,5%
ΔΡΑΜΑ	4,6	0,4%
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	8,6	0,8%
ΣΥΝΟΛΟ	1096	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994 & ΕΛΚΕ 1998

Σχετικά με τον κλάδο στον οποίο πραγματοποιήθηκαν οι ξένες επενδύσεις το διάστημα 1991 - 1998 πρώτη θέση κατέχει ο κλάδος των τσιμέντων λόγω της μεγάλης επένδυσης των 345,5 εκ. δολαρίων που προαναφέρθηκε, και αφορούσε την εξαγορά της ΑΓΕΤ. Χαρακτηριστικό είναι πως επενδύσεις στον κλάδο αυτόν έγιναν μόνο στην Αττική. Ακολουθεί ο κλάδος των γενικών υπηρεσιών με 202,5 εκ. δολάρια και πάλι μόνο στην περιοχή Α', των τροφίμων, των πολυκαταστημάτων και των ποτών. Τα ποσοστά του κάθε κλάδου φαίνονται στον πίνακα 5.16. Συνολικά η περιοχή Α' προσέλκυσε το διάστημα αυτό το 76,2% των συνολικών επενδύσεων, η

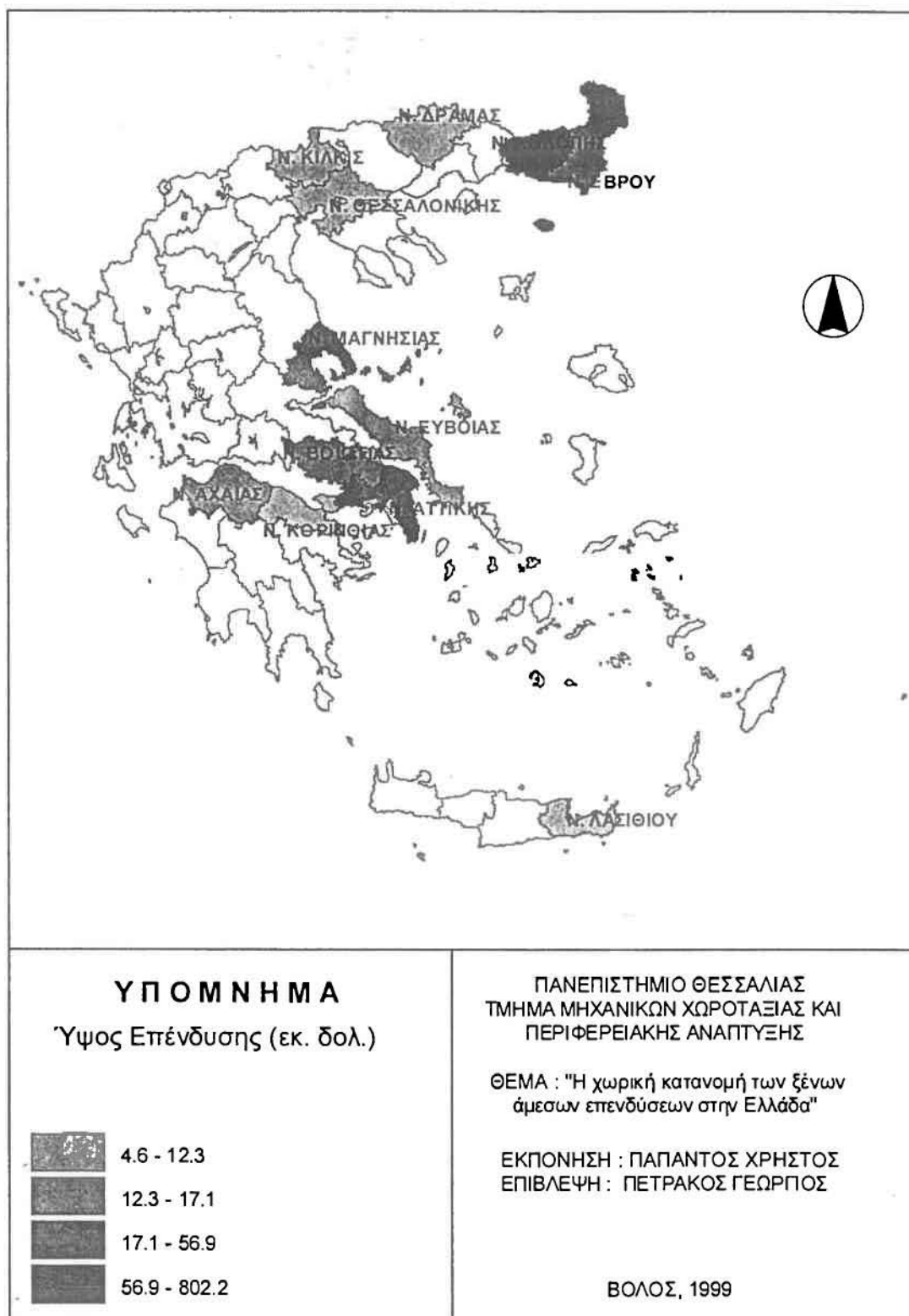
περιοχή Β' το 10,3%, η περιοχή Γ' το 3,8% και η Θράκη το 9,5%. Συγκριτικά δηλαδή με την προηγούμενη περίοδο υπάρχει μια μικρή αύξηση του ποσοστού της περιοχής Α' κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες και μεγάλη μείωση των περιοχών Β' και Γ' το μερίδιο των οποίων παίρνει η περιοχή της Θράκης η οποία δεν εμφανιζόταν πουθενά το διάστημα 1988 - 1990. Όπως και το προηγούμενο διάστημα υπάρχουν περιπτώσεις επενδύσεων που αφορούσαν περισσότερους του ενός νομούς. Επειδή ωστόσο περιλάμβαναν τόσο την Αττική όσο και τη Θεσσαλονίκη λήφθηκαν υπόψη ως επενδύσεις της περιοχής Α'.

Πίνακας 5.15 Επενδύσεις το διάστημα 1991 - 1998 ανά χώρα προέλευσης σε εκατ. δολάρια

ΧΩΡΑ	ΑΘΡΟΙΣΜΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΙΤΑΛΙΑ	503,4	45,9%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	155,5	14,2%
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	95,7	8,7%
ΓΑΛΛΙΑ	84,3	7,7%
ΑΜΕΡΙΚΗ	70,7	6,5%
ΑΓΓΛΙΑ	61,6	5,6%
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	41,2	3,8%
ΒΕΛΓΙΟ	27,5	2,5%
ΚΥΠΡΟΣ	24,1	2,2%
ΔΑΝΙΑ	15,1	1,4%
ΡΩΣΣΙΑ	6,2	0,6%
ΕΛΒΕΤΙΑ	5,7	0,5%
Σ. ΑΡΑΒΙΑ	5	0,5%
ΣΥΝΟΛΟ	1096	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994 & ΕΛΚΕ, 1998

Χάρτης 2. Κατανομή Ξένων Άμεσων Επενδύσεων σε επίπεδο Νομού το διάστημα 1991 - 1998

Πίνακας 5.16. Επενδύσεις το διάστημα 1991 - 1998 ανά κλάδο και ανά περιοχή κινητήρων Α.Ν.1892/90 σε εκατ. δολάρια

ΚΛΑΔΟΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ				ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
	Α'	Β'	Γ'	ΘΡΑΚΗ		
ΤΣΙΜΕΝΤΑ	345,5	0	0	0	345,5	31,5%
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	202,5	0	0	0	202,5	18,5%
ΤΡΟΦΙΜΑ	70,9	6,6	3,6	10,2	91,3	8,3%
ΠΟΛΥΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	57,1	0	0	0	57,1	5,2%
ΠΟΤΑ	28,4	21,7	0	6,2	56,3	5,1%
ΝΗΜΑΤΑ	0	6,1	0	43,3	49,4	4,5%
ΧΑΛΥΒΟΥΡΓΙΑ	0	26,6	0	0	26,6	2,4%
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	0	0	25,8	0	25,8	2,4%
ΒΙΟΜ. ΑΕΡΙΑ	17,9	8	0	0	25,9	2,4%
ΤΡΑΠΕΖΕΣ	23,2	0	0	0	23,2	2,1%
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	21,6	0	0	0	21,6	2,0%
ΧΗΜΙΚΑ	8,6	10,4	0	0	19	1,7%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	0	0	0	18,3	18,3	1,7%
ΗΛΕΚ. ΥΛΙΚΟ	9,4	5	0	0	14,4	1,3%
ΠΛΑΣΤΙΚΑ	0	0	0	14,1	14,1	1,3%
ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΑ	0	8,1	4,6	0	12,7	1,2%
ΚΑΥΣΙΜΑ	7	5	0	0	12	1,1%
ΑΓΡ. ΠΡΟΪΟΝΤΑ	0	4,2	0	6,9	11,1	1,0%
ΛΑΤΟΜΙΑ	10,5	0	0	0	10,5	1,0%
ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ	9,3	0	0	0	9,3	0,8%
ΧΡΩΜΑΤΑ	8,4	0	0	0	8,4	0,8%
ΧΑΡΤΙΚΑ	0	0	8,1	0	8,1	0,7%
ΚΑΛΩΔΙΑ	8	0	0	0	8	0,7%
ΦΑΡΜΑΚΑ	7,8	0	0	0	7,8	0,7%
ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ	0	7,6	0	0	7,6	0,7%
ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	0	0	0	5,7	5,7	0,5%
ΟΡΥΚΤΑ	0	3,8	0	0	3,8	0,3%
ΣΥΝΟΛΟ	836,1	113,1	42,1	104,7	1096	100 %
ΠΟΣΟΣΤΟ	76,2%	10,3%	3,8%	9,5%		

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994 & ΕΛΚΕ, 1998 - επεξεργασία ατομική

Μια ακόμη παρατήρηση που μπορεί να γίνει αφορά την κατανομή των επενδυμένων ποσών στους τρεις παραγωγικούς τομείς για το διάστημα 1991 - 1998. Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 5.17 το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων επενδύθηκε στον δευτερογενή τομέα (702,9 εκ. δολάρια ή 64,1%). Στον τριτογενή επενδύθηκαν 371,5 εκ. δολάρια ή το 33,9% των συνολικών κεφαλαίων. Το υπόλοιπο 2% δηλαδή 21,6 εκ. δολάρια αφορούσαν τον πρωτογενή τομέα.

Πίνακας 5.17. Επενδύσεις το διάστημα 1991 - 1998 ανά παραγωγικό τομέα σε εκατ. δολάρια.

	ΤΟΜΕΑΣ			ΣΥΝΟΛΟ
	ΠΡΩΤ.	ΔΕΥΤ.	ΤΡΙΤ.	
ΠΟΣΟ	21,6	702,9	371,5	1096
ΠΟΣΟΣΤΟ	2,0%	64,1%	33,9%	100 %

Πηγή : ΕΛΚΕ, 1998

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις αναμφισβήτητα αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα οικονομικά φαινόμενα των τελευταίων δεκαετιών. Ύστερα από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, ελληνικής και κυρίως ξένης, είναι δυνατόν να εξαχθούν κάποια γενικά σημεία - συμπεράσματα σχετικά με αυτό το είδος των επενδύσεων.

Η χώρα με το μεγαλύτερο όγκο επενδύσεων, τόσο σαν προορισμός όσο και σαν προέλευση είναι οι ΗΠΑ οι οποίες ήταν και η αφετηρία αυτού του είδους των επενδύσεων. Ο βασικός λόγος που οδήγησε στο φαινόμενο αυτό ήταν κυρίως επειδή αποτελούσε έναν διαφορετικό τρόπο διεύρυνσης της αγοράς των ΗΠΑ. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια και οι χώρες της Ε.Ε. εμφανίζονται να πραγματοποιούν σημαντικό όγκο τέτοιων επενδύσεων, κυρίως η Αγγλία, η Γερμανία και η Γαλλία. Σημαντικές είναι επίσης και οι επενδύσεις της Ιαπωνίας, η οποία παρουσίασε μια καθυστέρηση κάποιων ετών αφού οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ιαπωνίας και Ευρώπης απελευθερώθηκαν μετά από το 1960. Μια άλλη σημαντική διαφορά είναι πως η Ιαπωνία επένδυσε κυρίως στον τριτογενή τομέα π.χ. υπηρεσίες, με το βιομηχανικό τομέα να απασχολεί το ένα δέκατο των συνολικών επενδύσεων. Αντίθετα οι ΗΠΑ είχαν επενδύσει πάνω από τα τρία πέμπτα των συνολικών επενδύσεων στον βιομηχανικό κλάδο. Ωστόσο, η χωρική κατανομή είναι παρόμοια με κυριότερες χώρες προορισμού την Αγγλία, τη Γερμανία και τη Γαλλία.

Ο βασικός διαχωρισμός των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων γίνεται βάσει του σκοπού για το οποίο πραγματοποιούνται, σε τρεις κατηγορίες. Οι επενδύσεις με στόχο την εκμετάλλευση πρώτων υλών κατευθύνονται σε αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες που παρουσιάζουν αφθονία πρώτων υλών. Η διεθνής βιβλιογραφία συμφωνεί πως μια πολυεθνική η οποία επενδύει κατά αυτόν τον τρόπο δημιουργεί μικρές διασυνδέσεις με την τοπική οικονομία και για το λόγο αυτόν η επένδυση αυτή δεν προκαλεί πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα. Οι επενδύσεις υποκατάστασης των εισαγωγών πραγματοποιούνται από τις πολυεθνικές προκειμένου οι τελευταίες να προκαταλάβουν την αγορά της χώρας υποδοχής. Αυτός ο τύπος επένδυσης ευνοείται όταν η χώρα υποδοχής έχει υψηλούς προστατευτικούς δασμούς ή και άλλα εμπόδια εισόδου στην αγορά της. Ο βασικός προσδιοριστικός παράγοντας για τέτοιου είδους επενδύσεις είναι το μέγεθος της τοπικής αγοράς. Οι επενδύσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό πραγματοποιούνται από τις πολυεθνικές σε αναπτυσσόμενες κυρίως χώρες προκειμένου να συναρμολογηθούν διάφορα

ημιτελικά προϊόντα και να εξαχθούν μετά στις χώρες από όπου προέρχονταν. Οι κυριότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες για επενδύσεις αυτού του είδους είναι το φθινό εργατικό δυναμικό αλλά και η ύπαρξη καταπιεστικής, σε ένα βαθμό, εργατικής νομοθεσίας.

Αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο σχετικά με τις επενδύσεις αυτού του είδους είναι οι επιπτώσεις που έχουν, κυρίως στις χώρες υποδοχής. Η διεθνής βιβλιογραφία πάνω στο θέμα αυτό συμφωνεί πως οι πολυεθνικές επιχειρήσεις με τις επενδύσεις που πραγματοποιούν δημιουργούν απασχόληση στη χώρα υποδοχής, αυτή ωστόσο στις περισσότερες περιπτώσεις είναι περιορισμένη. Παρόμοια είναι η κατάσταση και για τη μεταφορά τεχνολογίας από τις αναπτυγμένες προς τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Κι αυτό γιατί ένα μικρό ποσοστό μόνο από την τεχνολογία που χρησιμοποιούν οι πολυεθνικές αφομοιώνεται κατά τρόπο ωφέλιμο από τις υπό ανάπτυξη χώρες. Αυτό γίνεται αφ ενός γιατί οι χώρες αυτές δεν έχουν τη δυνατότητα να αφομοιώσουν την νέα τεχνολογία, και αφ ετέρου γιατί η πολιτική συνήθως των πολυεθνικών είναι η νέα τεχνολογία να αναπτύσσεται στα κεντρικά τους γραφεία και όχι στις θυγατρικές τους επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες στις χώρες υποδοχής.

Στην Ελλάδα, το διάστημα 1954 - 1979 υπήρχε έλλειψη ξεκάθαρων κριτηρίων σχετικά με το ποιες επενδύσεις θα ήταν ευνοϊκές για την Ελληνική οικονομία. Έτσι εμφανιζόταν μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις εγκεκριμένες αιτήσεις για επενδύσεις και τις πραγματοποιημένες επενδύσεις. Από αυτές το μεγαλύτερο μέρος ήταν στον βιομηχανικό τομέα (κυρίως στον ναυπηγικό κλάδο), και στις μεταφορές. Οι επενδύσεις αυτές έχει βρεθεί πως αν δεν δημιουργούν, τουλάχιστον ενισχύουν τις ολιγοπωλιακές και μονοπωλιακές δομές της αγοράς.

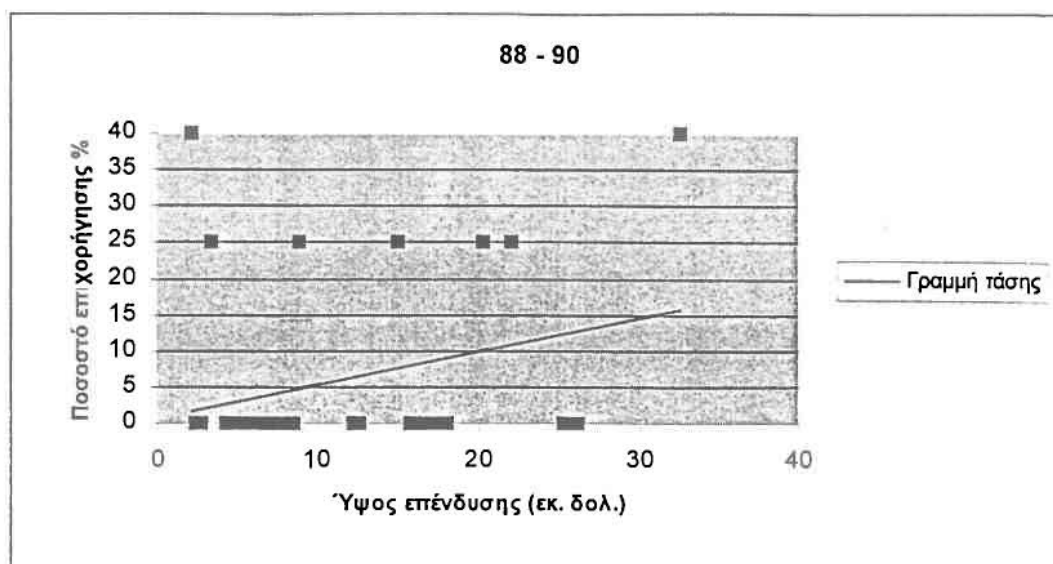
Σχετικά με τη χωρική κατανομή τους, αν και δεν υπάρχει πληθώρα διαθέσιμων στοιχείων για το χρονικό διάστημα 1988 - 1998, προκύπτουν ορισμένες σημαντικές παρατηρήσεις. Από την ανάλυση των στοιχείων φαίνεται πως τα κίνητρα των αναπτυξιακών νόμων δεν αποτελούν ιδιαίτερο προσδιοριστικό παράγοντα για τους ξένους επενδυτές. Κι αυτό γιατί ο Ν. Αττικής συγκεντρώνει πάντα τις περισσότερες επενδύσεις, και μάλιστα με μεγάλη διαφορά από το δεύτερο νομό. Αυτό βρίσκεται συσχετίζοντας το ύψος της επένδυσης με το ποσοστό επιχορήγησης που ίσχυε για την επένδυση αυτή. Στον πίνακα 6.1 φαίνονται οι συντελεστές συσχέτισης που ίσχυαν για το διάστημα 1988 - 1990 και 1991 - 1998. Για το μεν πρώτο διάστημα η συσχέτιση είναι θετική αν και όχι σε ικανοποιητικό βαθμό, ενώ για το δεύτερο διάστημα είναι αρνητική, γεγονός που σημαίνει πως μεγάλες επενδύσεις

κατευθύνονταν σε περιοχές όπου ίσχυαν χαμηλά ποσοστά επιχορήγησης και επιδότησης του επιτοκίου (π.χ. Αττική και Θεσσαλονίκη). Η διαγραμματική απεικόνιση της σχέσης αυτής ανάμεσα στο ύψος της επένδυσης και του ποσοστού επιχορήγησης φαίνεται στα διαγράμματα 1 και 2. Η παραπάνω παρατήρηση επιβεβαιώνεται και από τον πίνακα 6.2 όπου φαίνονται τόσο το ποσοστό της κάθε περιοχής κινήτρων επί του συνολικού αριθμού των επενδύσεων, όσο και το ποσοστό επί του συνολικού ποσού που επενδύθηκε το κάθε διάστημα. Για το πρώτο διάστημα ο αριθμός των επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν είναι αναλογικά μεγαλύτερος από το ποσοστό του συνολικού επενδυμένου ποσού για την περιοχή Α', γεγονός που σημαίνει πως το ποσοστό αυτό του 73,2 % οφείλεται κυρίως σε πολλές, σχετικά μικρού μεγέθους επενδύσεις. Για τις περιοχές Β' και Γ' τα ποσοστά επί του συνολικά επενδυμένου ποσού είναι μεγαλύτερα από τα ποσοστά επί του συνολικού αριθμού των πραγματοποιηθέντων επενδύσεων. Άρα υπήρξαν μεν πιο λίγες σαφώς επενδύσεις, ωστόσο αυτές αφορούσαν μεγαλύτερα ποσά από ότι στην περιοχή Α'.

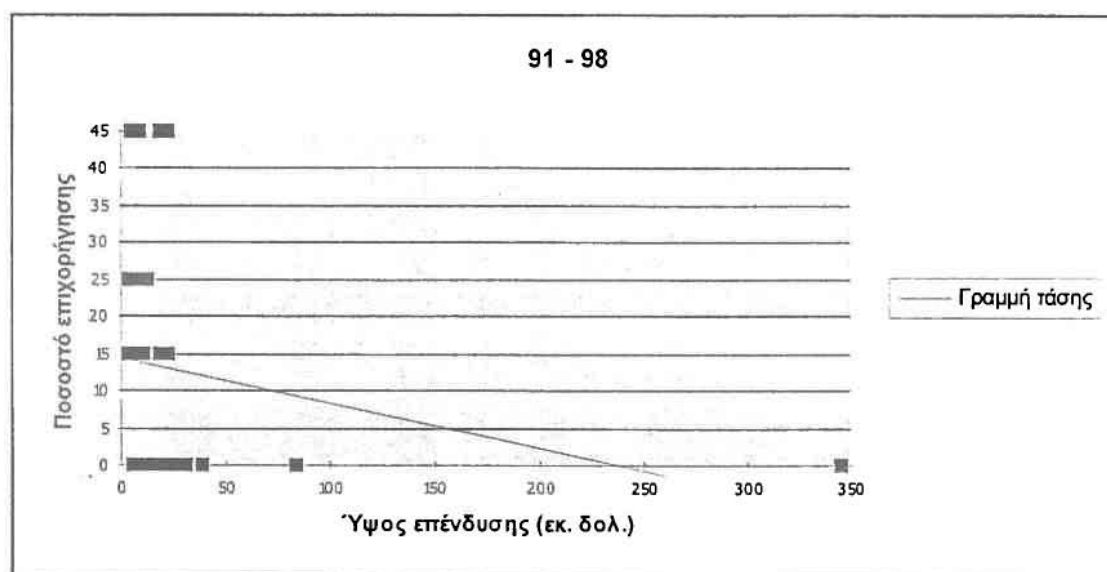
Το αντίθετο ισχύει για το διάστημα 1991 - 1998, όπου παρατηρείται το φαινόμενο να έχουμε μεγάλες σχετικά επενδύσεις στην περιοχή Α', και μικρές στις υπόλοιπες τρεις περιοχές, κυρίως στη Γ' και τη Θράκη.

Πίνακας 6.1. Συντελεστές συσχέτισης ανάμεσα στο ύψος της επένδυσης και τα αναπτυξιακά κίνητρα για το διάστημα 1988 - 1998.

	1988 - 1990	1991 - 1998
Συντελεστής Συσχέτισης	0,289	-0,161

Διάγραμμα 1. Αντιστοιχία ύψους επένδυσης και ποσοστού επιχορήγησης το διάστημα 1988 - 1990.

Διάγραμμα 2. Αντιστοιχία ύψους επένδυσης και ποσοστού επιχορήγησης το διάστημα 1991 - 1998.

Πίνακας 6.2. Ποσοστά περιοχών κινήτρων επί των επενδυμένων ποσών και επί του αριθμού των επενδύσεων.

	<u>1988 - 1990</u>			
ΠΕΡΙΟΧΗ	A'	B'	Γ'	
Ποσοστό επί του συνολικού ποσού	73 %	18 %	9 %	
Ποσοστό επί του αριθμού των επενδύσεων	81 %	14 %	6 %	
	<u>1991 - 1998</u>			
ΠΕΡΙΟΧΗ	A'	B'	Γ'	ΘΡΑΚΗ
Ποσοστό επί του συνολικού ποσού	76 %	10 %	4 %	10 %
Ποσοστό επί του αριθμού των επενδύσεων	52 %	22 %	10 %	17 %

Επομένως το διάστημα 1988 - 1990 τα αναπτυξιακά κίνητρα έπαιξαν σημαντικότερο ρόλο από ότι έπαιξαν την επόμενη περίοδο. Το ποσοστό της περιοχής A' επί των συνολικών επενδύσεων ήταν σχετικά περιορισμένο, ενώ το υπόλοιπο ήταν ομαλά καταμεμημένο στις άλλες δύο περιοχές, την B' και τη Γ'. Αντίθετα, το διάστημα 1991-1998 το ποσοστό της περιοχής A' ήταν αυξημένο κατά 3 μονάδες, και το υπόλοιπο δεν ήταν ομαλά καταμεμημένο, αφού η περιοχή B' είχε 10,3%, η Γ' 3,8%, και η Θράκη 9,5%. Επιπρόσθετα, το ποσοστό που κατείχε η Αττική στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων αυξήθηκε από 61% το διάστημα 88 - 90 σε 73,2% το διάστημα 91 - 98. Την περίοδο αυτή δηλαδή η Αττική απασχολούσε το 96% των συνολικών επενδύσεων της περιοχής A' των κινήτρων του Ν.1892/90. Αυτά σε συνδυασμό με τον αρνητικό συντελεστή συσχέτισης οδηγεί στη βεβαίωση πως η περιοχή A' συγκέντρωσε όχι μόνο τις περισσότερες επενδύσεις, αλλά και τις μεγαλύτερες. Αντίθετα το σχετικά υψηλό ποσοστό της Θράκης υποδηλώνει πως η περιοχή αυτή προσέλκυσε όχι τόσο ιδιαίτερα μεγάλες επενδύσεις, όσο αρκετές μικρές.

Παράλληλα, γειτονικοί νομοί με το Ν. Αττικής προσελκύουν αρκετά μεγάλα ποσά ξένων επενδύσεων. Τέτοιοι νομοί είναι οι Ν. Βοιωτίας και Φθιώτιδας. Οι κλάδοι που συγκεντρώνουν τα μεγαλύτερα ποσά είναι των γενικών υπηρεσιών, των τροφίμων, των τραπεζών, των ποτών και των πολυκαταστημάτων.

Τα συγκεντρωτικά στοιχεία για το διάστημα 1988 - 1998 που φαίνονται στον πίνακα 6.3 δείχνουν πως ο Ν. Αττικής είναι πρώτος στις προτιμήσεις των ξένων επενδυτών, και η διαφορά από το δεύτερο νομό που είναι ο Ν. Ροδόπης είναι πολύ μεγάλη. Ακολουθούν οι νομοί Βοιωτίας, Μαγνησίας και Θεσσαλονίκης. Επίσης, στο χάρτη 3 φαίνονται οι συνολικές επενδύσεις για το διάστημα 1988 - 1998 σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία. Η διαφορά αυτού του χάρτη από τους προηγούμενους είναι ότι περιλαμβάνει και τις περιπτώσεις επενδύσεων που αφορούσαν περισσότερους του ενός νομούς μοιράζοντας εξίσου το επενδυμένο ποσό στους νομούς της κάθε τέτοιας περίπτωσης. Αυτό το γεγονός σημαίνει πως έως ένα ποσοστό η περιφερειακή πολιτική έχει φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα τονώνοντας την περιφέρεια. Ωστόσο αυτό που απομένει είναι να πραγματοποιηθεί μια περαιτέρω αποκεντροποίηση όσον αφορά στην περίπτωση του Ν. Αττικής ο οποίος για όσο χρονικό διάστημα έχει τόσο υψηλά ποσοστά στη προσέλκυση επενδύσεων θα δημιουργεί προβλήματα.

Από τα παραπάνω, είναι ασφαλές να συμπεράνει κανείς πως οι ξένοι επενδυτές δεν αντιδρούν με τον ίδιο τρόπο απέναντι στην περιφερειακή πολιτική που εφαρμόζει η Ελλάδα. Τα κίνητρα που προσφέρονται με τη μορφή ποσοστών επιχορήγησης επί του συνολικού ύψους της επένδυσης και επιδότησης του επιτοκίου για πιθανά δάνεια δεν είναι αρκετά ώστε να προκαλέσουν τη μετακίνηση των επενδύσεων από το Λεκανοπέδιο στην περιφέρεια. Απεναντίας, οι ξένες επενδύσεις που πραγματοποιούνται εκεί δυσχεραίνουν το έργο και το σκοπό της περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής, σκοπός της οποίας είναι η αύξηση των επενδύσεων στην περιφέρεια και η μείωση στα μεγάλα αστικά κέντρα, δημιουργώντας μια πιο ισορροπημένη κατάσταση από αυτή που ισχύει σήμερα. Αυτό πιθανότατα συμβαίνει επειδή οι οικονομίες κλίμακας και οι υποδομές που προσφέρονται στην Αττική είναι πιο σημαντικές μακροπρόθεσμα για τους ξένους επενδυτές. Γεγονός λογικό αν αναλογιστεί κανείς πως οι επενδύσεις αυτές πραγματοποιούνται κυρίως από πολυεθνικές επιχειρήσεις οι οποίες έχουν μεγάλες οικονομικές δυνατότητες, σε τέτοιο βαθμό ώστε η ίδρυση π.χ. ενός εργοστασίου να μην αποτελεί παρά ένα πολύ μικρό ποσοστό του προϋπολογισμού τους άσχετα με το σε ποια περιοχή της Ελλάδας και αν πραγματοποιηθεί. Αντίθετα, τα οφέλη που θα έχουν από τις υποδομές και τις

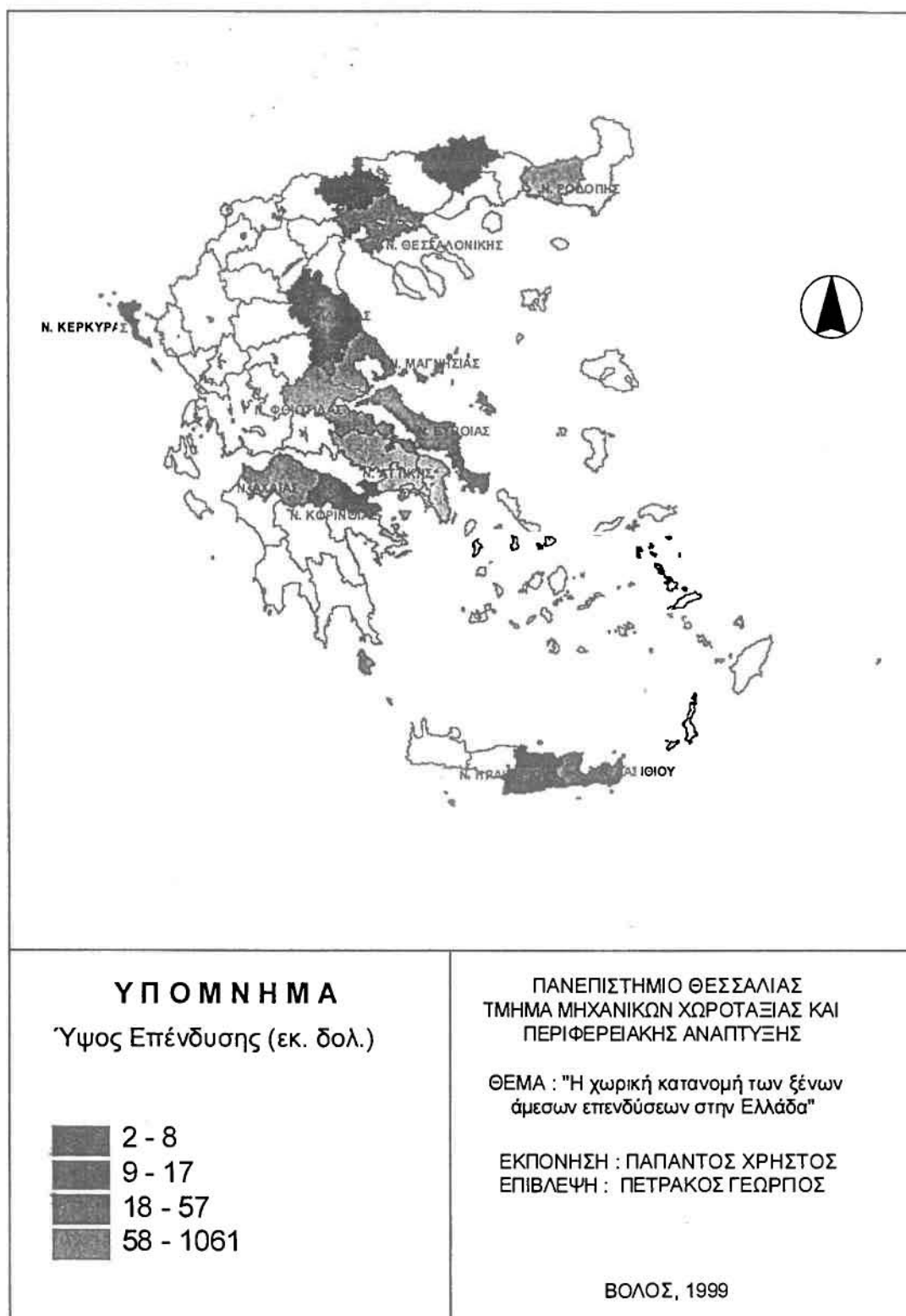
οικονομίες κλίμακας των μεγάλων αστικών κέντρων, τους εγγυώνται την αποδοτική λειτουργία της επένδυσής τους, για όσα χρόνια αυτή υφίσταται.

Πίνακας 6.3. Συνολικά συγκεντρωτικά αποτελέσματα κατανομής Ξένων Άμεσων Επενδύσεων σε επίπεδο νομού το διάστημα 1988 - 1998 (εκ. δολάρια)

ΝΟΜΟΣ	ΠΟΣΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΤΤΙΚΗ	1038,3	70,1%
ΡΟΔΟΠΗ	87,1	5,9%
ΒΟΙΩΤΙΑ	69,4	4,7%
ΜΑΓΝΗΣΙΑ	56,9	3,8%
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	37,4	2,5%
ΑΧΑΙΑ	36,4	2,5%
ΦΘΙΩΤΙΔΑ	32,5	2,2%
ΕΒΡΟΣ	17,6	1,2%
ΕΥΒΟΙΑ	17,1	1,2%
ΑΤΤΙΚΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟ	15,9	1,1%
ΒΟΙΩΤΙΑ ΑΤΤΙΚΗ	15	1,0%
ΑΤΤΙΚΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	14,3	1,0%
ΛΑΣΙΘΙ	12,3	0,8%
ΑΤΤΙΚΗ ΑΧΑΙΑ ΛΑΡΙΣΑ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	11	0,7%
ΚΙΛΚΙΣ	8,1	0,5%
ΚΟΡΙΝΘΙΑ	5	0,3%
ΔΡΑΜΑ	4,6	0,3%
ΚΕΡΚΥΡΑ	2,1	0,1%
ΣΥΝΟΛΟ	1481	100 %

Πηγή : ΥΠΕΘΟ, 1994 και ΕΛΚΕ, 1998

Χάρτης 3. Χωρική κατανομή Ξένων Άμεσων Επενδύσεων συγκεντρωτικά το διάστημα 1988 - 1998

Φυσικά, η λύση του παραπάνω προβλήματος δεν είναι η περαιτέρω αύξηση των ποσοστών ενίσχυσης στην περιφέρεια γιατί κάτι τέτοιο θα προκαλούσε έξαρση της ελληνικής επενδυτικής δραστηριότητας εκεί και το τελικό αποτέλεσμα θα ήταν μακροχρόνια η ύπαρξη ελληνικών επιχειρήσεων περιφερειακά και ξένων επιχειρήσεων στα δύο μεγάλα αστικά. Ο μοναδικός ίσως τρόπος για να υπάρξει ισόρροπη ανάπτυξη πιθανότατα έχει να κάνει με τις υποδομές στην περιφέρεια. Και αυτό γιατί μόνο αν η περιφέρεια φτάσει στο σημείο να προσφέρει ικανοποιητικό επίπεδο στις προσφερόμενες υπηρεσίες και υποδομές θα μπορέσει να ανταγωνιστεί την πρωτεύουσα. Για να γίνει κάτι τέτοιο χρειάζεται η δημιουργία σημαντικών έργων όπως δρόμοι, λιμάνια κτλ. όπου αυτό είναι εφικτό προκειμένου να καλύπτονται οι απαιτήσεις των επιχειρήσεων. Αναγκαία είναι και η βελτίωση των διαφόρων δικτύων στην περιφέρεια, όπως π.χ. το τηλεπικοινωνιακό. Και αυτό ισχύει ιδιαίτερα σήμερα που ένα πολύ μεγάλο μέρος διαφόρων εργασιών μπορεί να γίνει με τα ολοκληρωμένα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα (τηλεδιάσκεψη, τηλεμπόριο, τηλεεργασία, κτλ.). Επιπρόσθετα, σημαντικό ρόλο θα παίξει και η εξειδίκευση καθώς και η εξοικείωση του εργατικού δυναμικού με τις σύγχρονες μεθόδους παραγωγής. Προς την κατεύθυνση αυτή θα μπορούσαν να βοηθήσουν Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης και Ενημέρωσης. Ταυτόχρονα κάθε περιφέρεια θα μπορούσε να δώσει ιδιαίτερη σημασία, καθώς και να προωθήσει τους πόρους εκείνους τους οποίους διαθέτει σε αφθονία. Τον πιο σημαντικό ίσως ρόλο θα έπαιζε η ίδρυση σημαντικών θυλάκων υποδοχής για διάφορα είδη επενδύσεων στην περιφέρεια. Τέτοιους θύλακες αποτελούν οι βιομηχανικές περιοχές, οι βιοτεχνικές περιοχές, καθώς και τα τεχνολογικά πάρκα και οι τεχνοπόλεις. Οι τελευταίες μάλιστα έχουν αποδείξει με την πορεία τους σε άλλες Ευρωπαϊκές πόλεις πως μπορούν να προσελκύσουν μεγάλες και σημαντικές επιχειρήσεις. Αυτές θα δημιουργήσουν και επιπρόσθετα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα αφού εκεί θα ζουν και θα εργάζονται επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων, και επομένως η περιοχή που θα φιλοξενεί την τεχνόπολη θα αποτελέσει κέντρο ανάπτυξης έρευνας και τεχνολογίας, προσελκύοντας αργότερα και άλλες επιχειρήσεις. Με τον τρόπο αυτό και εν καιρώ είναι βέβαιο πως οι τεχνοπόλεις αυτές θα μπορούν να αντισταθμίσουν τις υποδομές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης. Τα τεχνολογικά πάρκα αποτελούν κατά κάποιον τρόπο μια πιο απλοποιημένη περίπτωση της τεχνόπολης αφού ουσιαστικά πρόκειται για ένα δίκτυο διαφόρων επιχειρήσεων οι οποίες λειτουργούν συμπληρωματικά η μία ως προς τις υπόλοιπες. Τα αποτελέσματα από τη λειτουργία των τεχνολογικών πάρκων στην Ελλάδα ως σήμερα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά και ίσως θα έπρεπε να λειτουργήσουν περισσότερα σε όλες τις πρωτεύουσες των νομών της Ελλάδας. Ίσως

στην αρχή της λειτουργίας των νέων αυτών πάρκων και τεχνοπόλεων να χρειαστεί να δοθούν κάποια κίνητρα στις ξένες επιχειρήσεις προκειμένου να εγκατασταθούν εκεί. Είναι ωστόσο σχεδόν βέβαιο πως από τη στιγμή που θα εγκατασταθούν οι πρώτες επιχειρήσεις, ο αριθμός αυτών που θα δηλώσουν ενδιαφέρον αργότερα θα αυξάνεται διαχρονικά με γεωμετρικό ρυθμό. Το τελικό αποτέλεσμα από την εφαρμογή των παραπάνω θα είναι οι διάφοροι νομοί και περιφέρειες της χώρας να αποτελούν αυτοδύναμες οντότητες, ικανές να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις χωρίς να χρειάζονται τη συνεχή κρατική υποστήριξη.

Οπωσδήποτε, δεν είναι δυνατόν να παρουσιαστεί μια πλήρης πρόταση σχετικά με την περιφερειακή πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί, στα πλαίσια αυτής της εργασίας. Ωστόσο οι απόψεις που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτελούν μια ικανοποιητική βάση πάνω στην οποία μπορεί να στηριχθεί η οποιαδήποτε πρόταση για τη μελλοντική πορεία της Ελλάδας σχετικά με την προσέλκυση αλλά και τη σωστή χωρική κατανομή των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στο εσωτερικό της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παπανδρέου Β. : «Πολυεθνικές επιχειρήσεις και αναπτυσσόμενες χώρες», 1981
- Knickerbocker F. : «Oligopolistic reaction and multinational enterprise», 1973
- Vernon R. : «Multinational Enterprises in Developing Countries», 1975
- Grimwade N. : «International Trade», 1989
- Commission of the European Communities : «Regional Development Studies», 1993
- Petrochilos G. : «Foreign Direct Investment and the Development Process», 1989
- Bulletin of the European Communities : «Multinational Undertakings and the Community», σελ. 22
- World Investment Report 1998, UNCTAD
- ΚΕΠΕ, «Ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα», 1986
- ΚΕΠΕ, «Licensing και βιομηχανική ανάπτυξη», 1981
- «Economic Bulletin for Europe», Vol. 19, No 1
- ΕΛΚΕ, «Στρατηγική για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα»
- World Investment Report, «Transnational Corporations and Competitiveness.», 1995
- Πουρναράκης, Ε. : «Διεθνή Οικονομικά», 1992
- Λεμονιά Ε. : «Αναπτυξιακά κίνητρα στην Ελλάδα και την ΕΟΚ.», 1991
- Σύνδεσμος Ελλήνων Περιφερειολόγων : «Παραμεθόριες περιοχές» - Διεθνές Συνέδριο, 1995

ΠΗΓΕΣ

- ΥΠ.ΕΘ.Ο, Γενική διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων, Τμήμα Προσέλκυσης Επενδύσεων
- ΕΛ.Κ.Ε., Τμήμα Έρευνας

